Papež František

EVANGELII GAUDIUM

Radost evangelia

APOŠTOLSKÁ EXHORTACE
O HLÁSÁNÍ EVANGELIA
V SOUČASNÉM SVĚTĚ

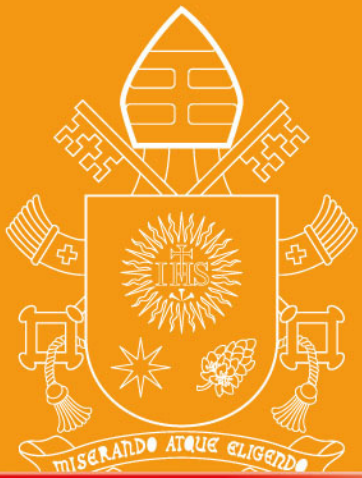

e-knihy

Děkujeme Vám za nákup této e-knihy. Jsme rádi, že můžeme touto cestou přinášet dobré zprávy do světa digitálních médií. Jestliže se Vám podařilo dokument stáhnout z nějakého webu bez placení, tak si jej, prosím, pořiďte ještě jednou, férově, na našich webových stránkách https://www.paulinky.cz/obchod/E-knihy/. Může se Vám zdát, že je to zbytečné a že chceme na e-knihách vydělávat. I vydání e-knihy nás něco stojí, zejm. autorská práva, překlad a redakční práci. Vaše platby nám tak umožňují vydávání dalších elektronických titulů.
Nakladatelství Paulínky
www.paulinky.cz

Papež František

EVANGELII GAUDIUM

RADOST EVANGELIA

APOŠTOLSKÁ EXHORTACE
O HLÁSÁNÍ EVANGELIA
V SOUČASNÉM SVĚTĚ

Paulínky

Církevní schválení předsedy České biskupské konference,
kardinála Dominika Duky OP, č. j. 21/2014 ze dne 9. ledna 2014.

© Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2013
Czech edition © Česká biskupská konference, 2014

© Nakladatelství PAULÍNKY, 2014
Petrská 9, 110 00 PRAHA 1
Tel.: 222 311 206 – 224 818 757
E-mail: paulinky@paulinky.cz www.paulinky.cz

ISBN 978-80-7450-118-0 (Tištěná kniha)
ISBN 978-80-7450-310-8 (PDF)
ISBN 978-80-7450-311-5 (ePub)
ISBN 978-80-7450-312-2 (Mobipocket)

APOŠTOLSKÁ EXHORTACE

EVANGELII GAUDIUM

papeže Františka

BISKUPŮM, KNĚŽÍM, JÁHNŮM,
ZASVĚCENÝM OSOBÁM A VĚŘÍCÍM LAIKŮM

O HLÁSÁNÍ EVANGELIA
V SOUČASNÉM SVĚTĚ

24. LISTOPADU 2013

1. Radost evangelia naplňuje srdce i celý život těch, kdo se setkávají s Ježíšem. Ti, kdo přijímají spásu od něj, jsou vysvobozeni z hříchu, ze smutku, z vnitřní prázdnoty a z osamění. S Ježíšem Kristem se vždycky rodí a obnovuje radost. V této exhortaci se chci obrátit k věřícím křesťanům a pozvat je k nové etapě evangelizace, která bude poznamenána touto radostí, a naznačit cesty, jimiž se má církev v nejbližších letech ubírat.

I. Radost, která se obnovuje a sděluje

2. Velké nebezpečí, které hrozí současnému světu s jeho rozmanitou, leč zatěžující konzumní nabídkou, je individualistický smutek, který prýští ze zpohodlnělého a lakomého srdce, z chorobného vyhledávání povrchních rozkoší a z otupělého svědomí. Když se vnitřní život uzavře do vlastních zájmů, nezbývá už prostor pro druhé, nepřicházejí už chudí, Božímu hlasu se nenaslouchá, nezakouší se již radost z jeho lásky a nerodí se nadšení pro konání dobra. Toto konkrétní a trvalé nebezpečí hrozí i věřícím. Mnozí mu podléhají a stávají se rozmrzelými a nespokojenými lidmi bez života. Toto není volba důstojného a plného života, toto není Boží záměr s námi, toto není život v Duchu, který pramení ze srdce vzkříšeného Krista.

3. Zvu každého křesťana na jakémkoli místě a v jakékoli situaci k tomu, aby se hned dnes navrátil ke svému osobnímu setkání s Ježíšem Kristem, nebo alespoň aby učinil rozhodnutí, že se s ním chce setkat a že ho bude každý den bez ustání hledat. Nikdo nemá sebemenší důvod myslet si, že se ho toto pozvání netýká, protože „z radosti, kterou dává Bůh, není

nikdo vyloučen“[1]. Kdo riskuje, nebude Pánem zklamán, a kdo učiní malý krůček směrem k Ježíši, objeví, že on už na jeho příchod čekal s otevřenou náručí. Toto je chvíle, kdy je třeba říci Ježíši Kristu: „Pane, nechával jsem se oklamávat, tisícero způsoby jsem unikal před tvou láskou, ale nyní jsem znovu zde, abych obnovil svoji smlouvu s tebou. Potřebuji tě. Vysvoboď mne znovu, Pane, přijmi mne opět do své vykupitelské náruče.“ Moc nám prospěje vrátit se k němu, poté co jsme se ztratili! Znovu říkám: Bůh je v odpouštění neúnavný, jsme to my, kdo se unavíme v prosbě o jeho milosrdenství. Ten kdo nás vyzval odpustit „sedmdesátsedmkrát“ (Mt 18,22), nám dává příklad. On odpustí sedmdesátsedmkrát. Vrací se, aby nás znovu a znovu bral na svá ramena. Nikdo nám nebude moci odejmout důstojnost, kterou nám uděluje tato nekonečná a nezlomná láska. S něhou, která nás nikdy nezklame a vždycky nám může navrátit radost, nám umožňuje pozvednout hlavu a začít znovu. Neutíkejme před Ježíšovým vzkříšením, nikdy se nevzdávejme, ať se děje, co se děje. Nic není mocnější než jeho život, jenž nás žene kupředu!

4. Knihy Starého zákona představovaly radost ze spásy, jež se měla vrchovatě naplnit v mesiášské době. Prorok Izaiáš se obrací k očekávanému Mesiáši s radostným pozdravem: „Dáváš mnoho jásotu, zvětšuješ radost“ (Iz 9,2). A povzbuzuje obyvatele Siónu, aby ho přijali písní: „Jásej a plesej!“ (12,6). Toho, kdo jej už spatřil na obzoru, prorok vybízí, aby se stal poslem pro druhé: „Vystup na vysokou horu, ty, který hlásáš pro Sión radostnou zvěst, pozdvihni mocně svůj hlas, ty, který hlásáš pro Jeruzalém radostnou zvěst“ (40,9). Celé

1 Pavel VI.: *Gaudete in Domino*, s. 9 (apoštolská exhortace, 9. 5. 1975). Řím, Křesťanská akademie 1976.

stvoření má účast na této radosti ze spásy: „Jásejte, nebesa, plesej, země, radostně se veselte, hory, neboť Hospodin těší svůj národ, smilovává se nad svými ubožáky“ (49,13).
Když Zachariáš spatřil den Páně, vyzývá k provolávání Krále, který je pokorný a přijíždí na oslátku: „Hlasitě zajásej, siónská dcero, zaplesej, dcero jeruzalémská, hle, tvůj král k tobě přichází, je spravedlivý a přináší spásu“ (Zach 9,9). Avšak ještě nakažlivější je snad zvolání proroka Sofoniáše, který nám ukazuje téhož Boha jako střed, z něhož vyzařuje sláva a radost, a který chce toto spásonosné zvolání sdělit svému lidu. Pokaždé mě naplňuje životem tento text: „Hospodin, tvůj Bůh, je uprostřed tebe, hrdina, vítěz, bude nad tebou plesat v radosti, obnovil k tobě svou lásku, s veselím nad tebou zajásá“ (Sof 3,17).
Je to radost, která je uprostřed maličkostí všedního života zakoušena jako odpověď na láskyplnou výzvu Boha, našeho Otce: „Synu, když něco máš, využij to k vlastnímu dobru... Nezbavuj se dobrodiní, které ti nabízí den“ (Sir 14,11.14). Kolik otcovské něhy stojí za těmito slovy!

5. Evangelium, v němž slavně září Kristův kříž, naléhavě vybízí k radosti. Stačí pár příkladů: „Raduj se!“ zdraví anděl Marii (Lk 1,28).* Navštívení Marie u Alžběty způsobí, že Jan se pohne radostí v lůně své matky (srov. Lk 1,41). Maria ve svém chvalozpěvu prohlašuje: „Můj duch jásá v Bohu, mém spasiteli“ (Lk 1,47). Na začátku Ježíšova působení Jan zvolá: „A tak je má radost dovršena“ (Jan 3,29). Samotný Ježíš „zajásal v Duchu svatém“ (Lk 10,21). Jeho poselství je

* Anděl Marii zdraví řec. slovem „Chaire!“, tedy v té době obvyklým způsobem, což přeloženo doslova znamená „Raduj se!“. V českém liturgickém překladu se užívá: „Buď zdráva!“ – pozn. překl.

zdrojem radosti: „To jsem k vám mluvil, aby moje radost byla ve vás a aby se vaše radost naplnila“ (Jan 15,11). Naše křesťanská radost pramení v jeho překypujícím srdci. Učedníkům slibuje: „Vy budete sice zarmouceni, ale váš zármutek se obrátí v radost“ (Jan 16,20). A zdůrazňuje: „Ale zase vás uvidím a vaše srdce se bude radovat, a vaši radost vám nikdo nevezme“ (Jan 16,22). Když jej oni potom spatřili vzkříšeného, „zaradovali se“ (Jan 20,20). Kniha Skutků apoštolů vypráví, že v prvotním společenství „jedli pokrm v radosti“ (Sk 2,46). Kudy učedníci procházeli, tam zavládla „převeliká radost“ (srov. tamtéž 8,8) a oni byli „plní radosti“ (13,52) i uprostřed pronásledování. Jeden komoří hned po svém křtu „jel dále svou cestou a radoval se“ (8,39) a žalářník „jásal nad tím, že on i celý jeho dům uvěřil v Boha“ (16,34). Proč i my nevstoupíme do této řeky radosti?

6. Někteří křesťané – jak se zdá – žijí ve stylu postní doby bez Velikonoc. Chápu, že radost se neprožívá stejným způsobem ve všech životních etapách a za všech okolností, které jsou někdy velmi tvrdé. Přizpůsobuje se a přetváří a vždycky zůstává alespoň paprskem světla, který se rodí z osobní jistoty, že jsme nekonečně a nade vše milováni. Chápu lidi, kteří inklinují ke smutku kvůli vážným těžkostem, které je sužují, avšak postupně je třeba dovolit, aby se začala probouzet radost víry jako tajemná, ale pevná důvěra i uprostřed těch nejhorších protivenství: „Vytrhl mne z pokojného života, zapomněl jsem na všechno dobré. Beru si však k srdci a s důvěrou očekávám Hospodinovo milosrdenství, jež nepomíjí, jeho slitování, jež nekončí. Obnovuje se každého rána, tvá věrnost je neskonalá. Je dobré, když člověk potichu čeká na spásu od Hospodina“ (Pláč 3,17.21-23.26).

7. Pokušení často nabývá formy výmluv a vzájemného obviňování, jako by k radosti bylo zapotřebí splnit nesčetné podmínky. K tomu dochází proto, že „průmyslová společnost mohla rozmnožit příležitosti různých zábav a potěšení, ale velmi nesnadno dokáže opatřit radost“.[2] Mohu říci, že ty nejkrásnější a nejvíce spontánní radosti, které jsem v životě viděl, jsou radosti velmi chudých lidí, kteří nemají na čem lpět. Vzpomínám i na ryzí radost těch, kteří si i uprostřed vážných pracovních povinností uchovali věřící, velkorysé a prosté srdce. Tyto radosti různými způsoby čerpají ze zdroje vždy větší Boží lásky projevené v Ježíši Kristu. Nepřestanu opakovat slova Benedikta XVI., která nás přivádějí k jádru evangelia: „Na počátku křesťanského života není určité etické rozhodnutí nebo nějaká velká idea, nýbrž setkání s událostí, s Osobou, která otevírá před životem nový obzor a dává mu rozhodující zaměření.“[3]

8. Jedině díky tomuto setkání – či opakovanému setkávání – s Boží láskou, která se mění ve šťastné přátelství, jsme osvobozeni od svého otupělého svědomí a od své autoreferenciality. Plně lidskými se stáváme tehdy, když jsme více než lidští, když dovolíme Bohu, aby nás vyváděl z nás samotných, abychom dospěli ke svému opravdovějšímu bytí. Zde je pramen evangelizačního působení. Vždyť přijal-li někdo tuto lásku, která ho obdarovává smyslem života, jak by mohl potlačit touhu sdělovat ji druhým?

2 *Gaudete in Domino*, s. 4.

3 Benedikt XVI.: *Deus caritas est*, 1 (encyklika, 25. 12. 2005). Praha, Paulínky 2012.

II. Sladká a útěšná radost z evangelizace

9. Dobro vždycky tíhne k tomu, aby se sdílelo. Každá autentická zkušenost pravdy a krásy se sama šíří a každý člověk, který prožívá hluboké osvobození, se stává vnímavějším k potřebám druhých. Zatímco sdílíme dobro, ono zapouští kořeny a rozvíjí se. Proto každý, kdo touží žít důstojně a plně, nemá jinou cestu než uznávat druhého a usilovat o jeho dobro. Neměla by nás proto udivovat některá vyjádření svatého Pavla: „Kristova láska nás nutí" (2 Kor 5,14). „Běda, kdybych nehlásal evangelium!" (srov. 1 Kor 9,16).

10. Život je zde představen na vyšší úrovni, jež mu neubírá na intenzitě: „Život sílí, když se daruje, a slábne v izolaci a pohodlnosti. Vskutku těmi, kdo nejvíce využívají možnosti života, jsou ti, kdo opouštějí bezpečný břeh a dovedou se nadchnout posláním předávat život druhým."[4] Když církev vybízí k evangelizačnímu úsilí, nedělá nic jiného než to, že ukazuje křesťanům pravou dynamiku osobní realizace: „Tady objevujeme další hlubokou zákonitost reality: život roste a zraje v míře, s jakou ho vydáváme za život druhých. Koneckonců, toto je misijní poslání."[5] Evangelizátor by se proto neměl tvářit pořád jako na pohřbu. Obnovme a posilme horlivost, „sladkou, útěchyplnou radost ze šíření evangelia, a to i tehdy, musíme-li zasévat v slzách. ... Kéž by současný svět mohl slyšet radostnou zvěst, po níž ve své úzkosti i naději touží, nikoliv od hlasatelů smutných, malomyslných, netrpělivých a úzkostlivých, ale od hlasatelů

4 V. generální konference Rady latinskoamerických biskupských konferencí (CELAM): *Aparecida*, 360 (31. 5. 2007).
5 Ibid.

evangelia, jejichž život kypí horlivostí. Od těch, kteří jako první zakusili Kristovu radost".[6]

Věčná novost

11. Obnovená zvěst nabízí věřícím – i těm vlažným či nepraktikujícím – novou radost ve víře a evangelizační plodnost. Její jádro a podstata je vskutku stále stejná: Bůh, jenž projevil svoji nezměrnou lásku v Kristu, který zemřel a vstal z mrtvých. On neustále obnovuje své věřící, ať jsou jakéhokoli věku, obdařuje je silou, „jako orli dostávají křídla, běží a neumdlí, jdou bez únavy" (Iz 40,31). Kristus je „věčně radostné poselství" (Zj 14,6); je „stejný včera i dnes i navěky" (Žid 13,8), ale jeho bohatství a krása jsou nevyčerpatelné. On je stále mladý, je trvalým pramenem novosti. Církev nepřestává žasnout, jak „bezedná je Boží štědrost, moudrost a poznání!" (Řím 11,33). Svatý Jan od Kříže říkal: „… toto houští moudrosti a vědění Božích je tak hluboké a nesmírné, že i kdyby o něm duše věděla sebevíc, vždy bude moci vstoupit hlouběji."[7] Anebo také, jak pravil svatý Irenej: „Kristus svým příchodem přinesl s sebou veškerou novost."[8] On může svojí novostí vždycky obnovit náš život a naše společenství a křesťanská nabídka, byť prochází temnými dobami a slabostmi církve, nikdy nezestárne. Ježíš Kristus může také rozbít nudná schémata, v nichž ho domýšlivě vězníme, a překvapuje nás svojí neustálou, božskou kreativitou. Pokaždé, když se snažíme navrátit k prameni a znovu objevit původní svěžest evangelia,

6 Pavel VI.: *Evangelii nuntiandi*, 80 (apoštolská exhortace, 8. 12. 1975). Praha, Zvon 1990.

7 Sv. Jan od Kříže: *Duchovní píseň*, 36,10. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2000.

8 Sv. Irenej: *Adversus haereses*, IV, c. 34, n. 1: „Omnem novitatem attulit, semetipsum afferens."

objevují se nové cesty, tvořivé způsoby, jiné výrazové formy, výmluvnější znamení, slova nabitá novým významem pro dnešní svět. Ve skutečnosti je každá autentická evangelizační aktivita vždy „nová“.

12. Ačkoli od nás toto poslání požaduje velkorysé nasazení, bylo by chybou chápat ho jako heroický osobní úkol, poněvadž toto dílo je především jeho a přesahuje to, co můžeme my sami objevit a pochopit. Ježíš je „prvním a největším hlasatelem evangelia“[9]. V jakékoli formě evangelizace má primát vždycky Bůh, který nás chtěl povolat ke spolupráci s ním a podněcovat nás mocí svého Ducha. Pravou novostí je ta, kterou chce tajemně způsobit sám Bůh, ta kterou vnuká on, kterou vyvolává on, kterou on vede a doprovází tisícero způsoby. V celém životě církve musí být vždy zřejmé, že iniciativa patří Bohu, který „si nás zamiloval“ jako první (1 Jan 4,10), a že jenom „Bůh dává růst“ (srov. 1 Kor 3,7). Toto přesvědčení nám umožňuje uchovat si radost uprostřed tak náročného a nesnadného úkolu, který si žádá celý náš život. Vyžaduje od nás všechno, současně nám však všechno nabízí.

13. Novost tohoto poslání bychom neměli chápat ani jako nějaké vykořenění, jako naprosté odložení dějin, které nám přece umožňují pojímat přítomnost a směřovat do budoucna. Paměť je tím rozměrem naší víry, který bychom mohli nazvat „deuteronomický“ v analogii k paměti Izraele. Ježíš nám zanechává eucharistii jako každodenní památku církve, jež nás stále více uvádí do Velikonoc (srov. Lk 22,19). Evangelizační radost vždy září na pozadí vděčné paměti: Je to milost,

9 *Evangelii nuntiandi*, 7.

o kterou potřebujeme prosit. Apoštolové nikdy nezapomněli na chvíli, kdy se Ježíš dotkl jejich srdce: „Bylo kolem čtyř hodin odpoledne“ (Jan 1,39). Památka nám tak spolu s Ježíšem zpřítomňuje „nesmírné množství těch, kteří se na nás dívají“ (Žid 12,1). Mezi nimi vynikají některé osobnosti, které zvláštním způsobem přispěly k tomu, aby se mohla zrodit naše věřící radost: „Pamatujte na své představené, kteří vám hlásali Boží slovo“ (Žid 13,7). Někdy se jedná o prosté a blízké lidi, kteří nás uvedli do života víry: „V paměti mi ožívá, jak upřímná je tvoje víra. Ale tak věřila už dávno tvoje babička Lois a tvoje matka Euniké“ (2 Tim 1,5). Věřící je v podstatě „ten, kdo vzpomíná“.

III. Nová evangelizace pro předávání víry

14. V naslouchání Duchu, který nám v rámci společenství pomáhá rozpoznávat znamení doby, se od 7. do 28. října 2012 konalo XIII. řádné generální zasedání biskupského synodu na téma *Nová evangelizace pro předávání křesťanské víry*. Bylo tam připomenuto, že nová evangelizace se týká všech a uskutečňuje se zásadně ve třech oblastech.[10] Nejprve zmiňme oblast řádné pastorace, kterou „oživuje oheň Ducha, aby rozžíhala srdce věřících, kteří se shromažďují v den Páně, aby se živili jeho slovem a chlebem věčného života“[11]. Do této oblasti je třeba zahrnout také věřící, kteří si uchovávají intenzivní a upřímnou katolickou víru a projevují ji různými způsoby, třebaže se často neúčastní bohoslužeb.

10 Srov. *Propositio*, 7.

11 Benedikt XVI.: *Homilie při mši sv. na zakončení synodu* (28. 10. 2012).

Tato pastorace se zaměřuje na růst věřících, aby tak stále více a celým svým životem odpovídali na Boží lásku.
Za druhé připomeňme skupinu „*pokřtěných osob, které nežijí podle křesťních požadavků*“,[12] neprožívají bytostnou sounáležitost s církví a již nezakoušejí útěchu víry. Církev se jako stále pozorná matka snaží, aby tito lidé prožili obrácení, které jim navrátí radost víry a touhu oddat se evangeliu.
A nakonec poznamenejme, že evangelizace je podstatně spojena s hlásáním evangelia těm, *kdo neznají Ježíše Krista anebo jej vždy odmítali*. Mnozí z nich hledají Boha ve skrytu, pohnuti steskem po jeho tváři, a to i v zemích se starodávnou křesťanskou tradicí. Všichni mají právo zaslechnout evangelium. Křesťané mají povinnost hlásat jej, aniž by někoho vylučovali – nikoli jako někdo, kdo ukládá nový závazek, nýbrž jako někdo, kdo sdílí radost, ukazuje krásné obzory a nabízí lákavou hostinu. Církev neroste proselytismem, nýbrž „přitažlivostí“.[13]

15. Jan Pavel II. nás vyzval, abychom uznali, že „se nesmí ztrácet síla k hlásání radostné zvěsti“ těm, kdo jsou daleko od Krista, protože je to „*první úloha* církve“.[14] Misijní činnost „představuje i dnes pro církev *velkou výzvu*“[15] a „misijní zájmy musí stát na prvním místě“.[16] Co by se stalo, kdybychom vzali tato slova skutečně vážně? Prostě bychom uznali, že misijní působení je *paradigmatem každého díla církve*. V tomto smyslu prohlásili latinskoameričtí biskupové, že „již nemůžeme

12 Ibid.

13 Benedikt XVI.: *Homilie při mši sv. na zahájení V. generální konference Rady latinskoamerických biskupských konferencí, Aparecida* (13. 5. 2007).

14 Jan Pavel II.: *Redemptoris missio,* 34 (encyklika, 7. 12. 1990). Praha, Zvon 1994.

15 Ibid., 40.

16 Ibid., 86.

zůstat klidní a pasivně čekat v našich kostelích“[17] a že je nezbytné „přejít od pouhé konzervující pastorace k pastoraci rozhodně misijní“[18]. Tato úloha je pro církev neustále zdrojem těch největších radostí: „… tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který se obrátí, než nad devětadevadesáti spravedlivými, kteří obrácení nepotřebují“ (Lk 15,7).

Záměr a hranice této exhortace

16. S potěšením jsem přijal pozvání synodních otců redigovat tuto exhortaci.[19] Shrnuji tím bohatství synodních prací. Radil jsem se také s různými lidmi a zamýšlím kromě toho vyjádřit starosti, které na mne doléhají v této konkrétní chvíli evangelizačního úsilí církve. Existuje nesmírně mnoho témat, která souvisejí s evangelizací současného světa a která by bylo možné rozvinout. Zřekl jsem se však zevrubného pojednávání o těchto rozmanitých otázkách, které musí být předmětem studia a pozorného zkoumání. Nemyslím si ani, že je zapotřebí očekávat od papežského magisteria konečné nebo kompletní slovo ke všem otázkám, které se týkají církve a světa. Není vhodné, aby papež nahrazoval místní episkopáty při rozlišování všech těch otázek, které se vyskytují na jejich územích. V tomto smyslu vnímám potřebu pokračovat v blahodárné „decentralizaci“.

17. Zde jsem se rozhodl nastínit několik linií, které mohou v celé církvi podnítit a nasměrovat novou etapu evangelizace plnou horlivosti a dynamičnosti. V tomto rámci a na základě učení dogmatické konstituce *Lumen gentium* jsem se

17 *Aparecida*, 548, (31. 5. 2007).
18 Ibid., 370.
19 Srov. *Propositio,* 1.

rozhodl – kromě jiných témat – podrobněji se zabývat následujícími otázkami:
a) Reforma církve v jejím misijním nasazení
b) Pokušení pastoračních pracovníků
c) Církev pojatá jako celek Božího lidu, který evangelizuje
d) Homilie a její příprava
e) Sociální integrace chudých
f) Mír a sociální dialog
g) Duchovní motivace misijního působení

18. Pojednal jsem o těchto tématech v rozsahu, který může připadat nadměrný. Avšak nečinil jsem to s úmyslem předložit nějaké pojednání, nýbrž pouze proto, abych poukázal na to, jak důležitý je význam těchto témat pro nynější poslání církve. Všechna nám totiž pomáhají vymezit určitý evangelizační styl, k jehož přijetí vybízím *v každé uskutečňované činnosti*. Takto můžeme uprostřed své každodenní práce přijmout výzvu Božího slova: „Radujte se stále v Pánu, opakuji: Radujte se!“ (Flp 4,4).

Kapitola první
Misijní proměna církve

19. Evangelizace je poslušností Ježíšovu misijnímu poslání: „Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal“ (Mt 28,19-20). Tyto věty popisují chvíli, kdy Zmrtvýchvstalý posílá své učedníky hlásat evangelium v každé době a na každém místě, aby se víra v něho šířila do všech končin země.

I. Církev vycházející

20. V Božím slově se neustále objevuje dynamičnost „vycházení“, kterou chce Bůh vzbudit ve věřících. Abrahám přijal povolání odejít do nové země (srov. Gn 12,1-3). Mojžíš vyslechl Boží povolání: „Jdi a shromáždi starší Izraele“ a vyvedl lid na cestu do zaslíbené země (srov. Ex 3,17). Jeremiášovi Hospodin řekl: „Kamkoli tě pošlu, půjdeš“ (Jer 1,7). Dnes jsou v tomto Ježíšovu „jděte“ přítomny neustále nové scénáře a výzvy evangelizačního poslání církve a my všichni jsme povoláni k tomuto novému misionářskému „vyjití“. Každý křesťan a každé společenství budou rozlišovat, jakou cestu od nich Pán žádá, nicméně všichni jsme pozváni přijmout toto povolání – vykročit z vlastního pohodlí a mít odvahu vydat se na všechny periferie, které potřebují světlo evangelia.

21. Radost evangelia, která naplňuje život společenství učedníků, je radostí misijní. Zakouší ji dvaasedmdesát učedníků, kteří se vrátili s radostí ze své mise (srov. Lk 10,17). Prožívá ji Ježíš, když jásá radostí v Duchu svatém a velebí Otce, protože jeho zjevení se dostává chudým a maličkým (srov. Lk 10,21). Plni úžasu ji pociťují ti z prvních, kdo se obracejí, když o Letnicích slyší kázání apoštolů „každý ve vlastní řeči" (srov. Sk 2,6). Tato radost je znamením, že evangelium bylo zvěstováno a přináší plody. Vždycky však vykazuje dynamiku exodu a daru, dynamiku vycházení ze sebe, dynamiku putování a opakovaného rozsévání, vždy dál a dál. Pán říká: „Pojďme jinam, do blízkých městeček, abych i tam kázal, protože kvůli tomu jsem přišel" (Mk 1,38). Když je setba na jednom místě zaseta, už se tam nezdržuje, aby dále vysvětloval nebo konal další znamení, ale Duch ho vede k tomu, aby se vydal k dalším vesnicím.

22. Slovo má v sobě potenciál, který nemůžeme předvídat. Evangelium mluví o semeni, které po zasetí vyklíčí a roste samo od sebe, i když rolník spí (srov. Mk 4,26-29). Církev musí akceptovat tuto nezadržitelnou svobodu slova, které je účinné svým způsobem a velmi odlišnými formami, které často unikají našim předpovědím a rozbíjejí naše schémata.

23. Důvěrný vztah mezi církví a Ježíšem je vztahem poutnickým a společenství „je ze své podstaty společenstvím misijním"[1]. Ve věrnosti Mistrovu příkladu je životně důležité, aby dnes církev vycházela zvěstovat evangelium všem, na všech místech, při každé příležitosti, neprodleně, bez zdráhání

1 Srov. Jan Pavel II.: *Christifideles laici,* 32 (posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě, 30. 12. 1988). Praha, Zvon 1996.

a beze strachu. Radost evangelia je pro všechen lid a nemůže nikoho vylučovat. Anděl oznamuje pastýřům v Betlémě toto: „Nebojte se! Zvěstuji vám velikou radost, radost pro všechen lid“ (Lk 2,10). Kniha Zjevení mluví o „věčně platném radostném poselství zvěstovaném obyvatelům na zemi, každému národu, kmeni, jazyku i lidu“ (srov. Zj 14,6).

Chápat se iniciativy, zapojovat se, provázet, přinášet plody a slavit

24. Církev, jež „vychází“, je společenstvím učedníků misionářů, kteří se chápou iniciativy, zapojují se, provázejí, přinášejí plody a slaví. „Primerear“ – „chápat se iniciativy“, promiňte mi tento neologismus. Evangelizující společenství zakouší, že Pán udělal první krok, předešel je v lásce (srov. 1 Jan 4,10), a proto se dokáže bez obav chopit iniciativy, vycházet vstříc, vyhledávat vzdálené, vycházet na křižovatky cest a zvát vyloučené. Prožívá neuhasitelnou touhu nabízet milosrdenství, které je plodem vlastní zkušenosti nekonečného Otcova milosrdenství a jeho moci. Dodejme si odvahu k větší iniciativě! Důsledkem toho bude, že se církev bude umět „zapojit“. Ježíš umyl nohy svým učedníkům. Pán se nasazuje a zapojuje své učedníky, když pokleká před ostatními, aby je umýval. Hned poté však říká učedníkům: „… blaze vám, jestliže podle toho jednáte“ (Jan 13,17). Evangelizující společenství vstupuje svými skutky a projevy do každodenního života druhých, překonává vzdálenosti, ponižuje se až k pokoření, je-li to nutné, a přijímá lidský život, dotýkaje se trpícího Kristova těla v jeho lidu. Z evangelizátorů je cítit „pach ovcí“ a ony naslouchají jejich hlasu. Evangelizující společenství je tak připraveno „doprovázet“. Doprovází lidstvo na všech jeho cestách, jakkoli jsou obtížné

a zdlouhavé. Zná dlouhé čekání a apoštolskou trpělivost. Evangelizace je velmi trpělivá a varuje se toho, že by nebrala ohled na omezení. Kdo je věrný Pánovu daru, umí také „přinášet plody". Evangelizující společenství je vždycky pozorné k plodům, protože Pán chce, aby bylo plodným. Stará se o pšenici a nezneklidňuje se kvůli plevelu. Když rozsévač vidí mezi pšenicí klíčit plevel, nelamentuje ani nepanikaří. Nachází způsob, jak dosáhnout, aby se slovo vtělilo do konkrétní situace a přineslo plody nového života, byť jsou zdánlivě nedokonalé a nezralé. Učedník dovede jako svědectví Ježíši Kristu nabídnout celý život a nasadit jej až k mučednictví, ale jeho snem není obklopit se nepřáteli, nýbrž spíše si přeje, aby slovo bylo přijato a aby projevilo svou osvobozující a obnovující moc. Evangelizující společenství nakonec vždycky umí „slavit". Slaví a vychutnává každé malé vítězství, každý pokrok v evangelizaci. Radostná evangelizace se projevuje krásou v liturgii uprostřed každodenního úsilí o to, aby se šířilo dobro. Církev evangelizuje – a evangelizuje i sebe samu – skrze krásu liturgie, která je též oslavou evangelizačního působení a zdrojem nového povzbuzení k sebedarování.

II. Pastorační činnost a konverze

25. Je mi známo, že dokumenty dnes nevzbuzují stejný zájem jako v minulých dobách a rychle upadají v zapomnění. Navzdory tomu však zdůrazňuji, že to, co zde zamýšlím vyjádřit, má programový význam a závažné důsledky. Doufám, že všechna společenství podniknou kroky nezbytné k tomu, abychom pokročili na cestě konverze v pastoračním a misijním působení, jež nemůže nechat věci takovými, jaké jsou.

Nyní nestačí „pouhá administrativa“[2]. Osvojme si ve všech částech světa „trvalý misijní stav“[3].

26. Pavel VI. vybízel k tomu, aby se výzva k obnově rozšířila, aby bylo zřejmé, že se neobrací pouze na některé jednotlivce, nýbrž na celou církev. Připomeňme si tento pamětihodný text, který neztratil nic na své naléhavosti: „Církev musí prohloubit vědomí o sobě samé, meditovat o tajemství, které je jí vlastní... Z tohoto osvíceného a činorodého vědomí plyne spontánní touha porovnat ideální obraz církve, kterou Kristus nahlížel, chtěl a zamiloval si jako svoji svatou a neposkvrněnou Nevěstu (Ef 5,27), se skutečnou tváří, jakou má církev dnes... Odtud plyne velkorysá a téměř netrpělivá potřeba obnovy, tedy opravy nedostatků, které budou označeny a odmítnuty svědomím, jež vše zkoumá podle vzoru, který nám o sobě Kristus zanechal.“[4] Druhý vatikánský koncil představil konverzi církve jako otevřenost vůči nepřetržité obnově sebe samé, jež se naplňuje ve věrnosti Ježíši Kristu: „Veškerá obnova církve spočívá podstatně v růstu věrnosti jejímu vlastnímu povolání... Církev je při svém putování volána Kristem k této neustálé reformě, kterou trvale potřebuje, nakolik je institucí lidskou a pozemskou.“[5] Existují církevní struktury, které mohou dokonce omezovat evangelizační dynamičnost; stejně tak dobré struktury jsou užitečné tehdy, když v nich je život, který je oduševňuje, podpírá a je jejich měřítkem. Bez nového života a autentického evangelního

2 *Aparecida*, 201.

3 Ibid., 551.

4 Pavel VI.: *Ecclesiam suam*, 10 (encyklika, 6. 8. 1964).

5 II. vatikánský koncil: *Unitatis redintegratio*, 6. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002.

ducha, bez „věrnosti církve vlastnímu povolání“, se jakákoli nová struktura brzy zkazí.

Neodkladná obnova církve

27. Sním o misijním rozhodnutí, které bude schopné všechno proměnit, aby se zvyklosti, styly, harmonogramy, slovník i všechny církevní struktury staly přiměřenou cestou k evangelizaci současného světa spíše než k sebeprezentaci. Obnova struktur, kterou vyžaduje na konverzi založená pastorace, může být chápána pouze v tomto smyslu: Počínat si tak, aby struktury byly více misijní, aby řádná pastorace ve všech svých instancích byla více expanzivní a otevřená. Je proto nutné, aby se „vycházení“ stalo trvalým postojem aktérů pastorace, a tak aby snadněji Ježíši odpovídali všichni, kterým nabízí své přátelství. Jak řekl Jan Pavel II. biskupům Oceánie, „účelem každé obnovy v církvi musí být misie, aby sama neupadla do pasti jakési církevní sebezahleděnosti“[6].

28. Farnost není zastaralá struktura. Právě proto, že má velkou pružnost, může nabývat velmi rozmanitých forem, které vyžadují otevřenost a misijní tvořivost pastýře i společenství. Není zajisté jedinou evangelizující institucí, nicméně bude-li schopna neustálé reformy a přizpůsobování, bude i nadále „*církví, která žije uprostřed příbytků svých synů a dcer*“[7]. Předpokladem je, aby byla skutečně v kontaktu s rodinami a životem lidu a nestala se těžkopádnou strukturou oddělenou od lidí, nebo skupinou vyvolených, kteří se starají sami o sebe. Farnost představuje přítomnost církve na daném

6 Jan Pavel II.: *Ecclesia in Oceania,* 19 (apoštolská exhortace, 22. 11. 2001).
7 *Christifideles laici*, 26.

území, je prostředím, kde se naslouchá slovu a kde roste křesťanský život, dialog, hlásání, velkodušná láska, adorace a bohoslužba.[8] Farnost prostřednictvím všech svých aktivit povzbuzuje a formuje své členy, aby byli aktéry evangelizace.[9] Z menších komunit vytváří širší společenství, svatyni, kam žíznící přicházejí pít, aby mohli dál putovat, a centrum neustálého misijního poslání. Musíme však uznat, že výzva k revizi a obnově farností dosud nepřinesla dostatečné plody, aby farnosti byly ještě blíže lidem, staly se prostředím živého společenství a účasti a zcela se zaměřily na misijní poslání.

29. Ostatní církevní instituce, základní společenství (v jiných jazycích: comunità di base, Basisgemeinden, basic communities, wspólnoty podstawowe – pozn. překl.) a malá společenství, hnutí a další formy sdružování, jsou bohatstvím církve, které Duch vzbuzuje pro evangelizaci všech prostředí a oblastí. Častokrát přinášejí nový evangelizační zápal a schopnost dialogu se světem, čímž obnovují církev. Velice však prospívá, neztrácejí-li kontakt s tím bohatstvím, které představují farnosti, a ochotně se integrují do organické pastorace místní církve.[10] Taková integrace zabrání tomu, aby se ona společenství ztotožnila jenom s částí evangelia a církve, anebo se proměnila na nomády bez hlubšího zakořenění.

30. Každá partikulární církev, část katolické církve pod vedením svého biskupa, je také povolána k misijní konverzi. Je subjektem evangelizace,[11] neboť je konkrétním projevem

8 Srov. *Propositio,* 26.
9 Srov. *Propositio,* 44.
10 Srov. *Propositio,* 26.
11 Srov. *Propositio,* 41.

jediné církve na jistém místě světa, a „v ní je opravdu přítomna a působí jedna, svatá, katolická a apoštolská církev Kristova“[12]. Je to církev vtělená do určitého prostoru, vybavená všemi prostředky spásy darovanými Kristem, avšak i určitým místním vzhledem. Její radost z toho, že zvěstuje Ježíše Krista, se vyjadřuje jak v její starosti o to, aby ho hlásala na jiných potřebných místech, tak i v neustálém vycházení na periferie vlastního území nebo do nových sociálně-kulturních oblastí.[13] Snaží se být vždycky tam, kde nejvíce chybí světlo a život Zmrtvýchvstalého.[14] Aby byl tento misijní rozmach stále intenzivnější, velkorysejší a plodnější, vybízím také každou místní církev, aby rozhodně nastoupila cestu rozlišování, očišťování a reformy.

31. Biskup musí ve své diecézní církvi vždy podporovat misijní společenství a usilovat tak o ideál prvních křesťanských společenství, v nichž věřící měli jedno srdce a jednu duši (srov. Sk 4,32). Proto je někdy vpředu, aby ukazoval cestu a povzbuzoval naději lidu, jindy je svou prostou a milosrdnou blízkostí prostě uprostřed všech a v určitých okolnostech bude muset kráčet za lidem jednak proto, aby pomohl těm, kteří zaostali, a také proto, že samotné stádo má schopnost rozpoznávat nové cesty. Ve svém poslání podporovat dynamické, otevřené a misionářské společenství bude muset iniciovat a usilovat o vytvoření participativních organismů, které nabízí Kodex kanonického práva[15],

12 II. vatikánský koncil: *Christus Dominus*, 11. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002.

13 Benedikt XVI.: *Promluva k účastníkům Mezinárodního sympozia ke 40. výročí koncilního dekretu Ad gentes*, 337 (11. 3. 2006).

14 Srov. *Propositio* 42.

15 Srov. *CIC*, kán. 460-468; 492–502; 511–514; 536–537.

i o další formy pastoračního dialogu, s touhou naslouchat všem, a ne pouze některým, kteří jsou vždy připraveni mu lichotit. Nicméně cílem těchto participativních procesů nebude primárně organizování církve, nýbrž naplnění misijní touhy, jež chce dosáhnout ke všem.

32. Poněvadž jsem povolán žít to, co žádám od ostatních, musím také pomýšlet na konverzi papežského úřadu. Jako římský biskup mám za úkol zůstat otevřený těm podnětům, jež jsou zaměřeny k takovému vykonávání mého úřadu, jež bude stále věrněji odpovídat významu, který mu chtěl dát Ježíš Kristus, i současným potřebám evangelizace. Papež Jan Pavel II. žádal o pomoc při hledání „způsobu, jak vykonávat primát; způsobu, který by nezpochybnil to, co je pro toto poslání zásadní, byl by však otevřený nové situaci“[16]. V tomto směru jsme učinili malý pokrok. Také papežský úřad a centrální struktury univerzální církve potřebují slyšet výzvu ke konverzi v pastoraci. Druhý vatikánský koncil prohlásil, že analogicky k starobylým patriarchálním církvím mohou biskupské konference „poskytovat mnohostrannou a plodnou pomoc, aby sborové smýšlení nacházelo výraz v konkrétní realizaci“[17]. Toto přání se však plně neuskutečnilo, protože ještě nebyl dostatečně formulován statut biskupských konferencí, který by je pojímal jako subjekty konkrétních kompetencí, včetně určité autentické věroučné autority.[18] Nadměrná centralizace, místo aby pomáhala, spíše komplikuje život církve i její misijní dynamiku.

16 Jan Pavel II.: *Ut unum sint*, 95 (encyklika o ekumenickém úsilí, 25. 5. 1995). Praha, Zvon 1995.

17 II. vatikánský koncil: *Lumen gentium*, 23. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002.

18 Jan Pavel II.: *Apostolos suos* (motu proprio, 21. 5. 1998).

33. Misijně pojatá pastorace vyžaduje, abychom opustili pohodlné pastorační kritérium „vždycky to tak bylo". Vybízím všechny, aby při tomto úkolu odvážně a tvořivě promýšleli cíle, struktury, styl i evangelizační metody svých společenství. Vytyčování cílů bez odpovídajícího společného hledání prostředků k jejich dosažení je odsouzeno k tomu, že se stane pouhým fantazírováním. Vybízím všechny, aby velkoryse a odvážně aplikovali podněty tohoto dokumentu bez zákazů a obav. Důležité je nekráčet osamoceně, vždycky počítat se svými bratry a zvláště s vedením biskupů ve zdravém a realistickém pastoračním rozlišování.

III. Ze srdce evangelia

34. Chceme-li v tomto dokumentu na všechno nahlížet z misijního hlediska, i způsob sdělování poselství tím bude dotčen. Poselství, které hlásáme, více než kdy jindy hrozí nebezpečí, že v současném světě s rychlou komunikací a zájmovou selekcí obsahů v médiích bude zmrzačeno a zredukováno na některé ze svých sekundárních aspektů. Z toho plyne, že některé otázky, které jsou součástí morálního učení církve, zůstávají mimo kontext, jenž jim dává smysl. Ještě větší problém nastává, když se poselství, které hlásáme, jeví jako totožné s těmito druhotnými aspekty, které – ačkoli jsou relevantní – přece samy o sobě nepředstavují podstatu poselství Ježíše Krista. Je tedy třeba být realisty a nepovažovat za samozřejmé, že ti, ke kterým mluvíme, znají kompletní pozadí toho, co říkáme, anebo že jsou schopni propojovat naše sdělení s podstatným jádrem evangelia, které mu dává smysl, krásu a přitažlivost.

35. Misijně pojatá pastorace není posedlá nesourodým předáváním množství nauk, které se lidem nekompromisně vnucují. Takový pastorační postoj a misijní styl, jenž má skutečně oslovit všechny bez výjimky a bez vylučování, se ve svém hlásání soustřeďuje na to podstatné, na to, co je nejkrásnější, největší, nejpřitažlivější a současně nejdůležitější. Nabídka se zjednodušuje, aniž by proto ztrácela hloubku a pravdivost, a tak se stává přesvědčivější a jasnější.

36. Všechny zjevené pravdy vycházejí z téhož božského zdroje a jsou přijímány stejnou vírou, ale některé z nich jsou důležitější pro přímější vyjádření podstaty evangelia. To, co vyzařuje ze základního jádra poselství, je *krása spásonosné lásky Boží zjevené v Ježíši Kristu, jenž zemřel a vstal z mrtvých*. V tomto smyslu Druhý vatikánský koncil prohlásil, že „existuje řád neboli »hierarchie« pravd katolického učení, vzhledem k jejich různé spojitosti se základem křesťanské víry“[19]. To platí jak pro věroučná dogmata, tak i pro celek nauky církve, včetně morálního učení.

37. Svatý Tomáš Akvinský učil, že také v mravním poselství církve existuje určitá hierarchie, ve ctnostech i ve skutcích, které z nich (ctností) vycházejí.[20] Tady především platí, že „víra se projevuje láskou“ (Gal 5,6). Skutky lásky k bližnímu jsou nejdokonalejším vnějším projevem vnitřní milosti Ducha: „Hlavním prvkem nového zákona je milost Ducha svatého projevující se vírou, která prokazuje lásku.“[21] Proto praví, že milosrdenství jako vnější skutek je největší ze všech

19 *Unitatis redintegratio*, 11.
20 Srov. *Summa Theologiae*, I-II, q. 66, 6.
21 *Summa Theologiae*, I-II, q. 108, 1.

ctností: „Milosrdenství je v sobě samém největší z ctností, obdarovává totiž druhé a především ulevuje bídě druhých. Je to úkol především toho, kdo je nadřazený, a proto se tvrdí, že Bůh prokazuje milosrdenství a zejména tak projevuje svoji všemohoucnost.“[22]

38. Je důležité vyvodit pastorační důsledky z koncilního učení, které obsahuje starobylé přesvědčení církve. Především třeba říci, že je nezbytné, aby v hlásání evangelia byla odpovídající proporce. Ta spočívá ve frekvenci, s níž se zmiňují určitá témata, a v důrazech, které v hlásání kladou. Když například farář během liturgického roku desetkrát mluví o umírněnosti a jen dvakrát či třikrát o lásce či spravedlnosti, vytváří se disproporce, která zatemňuje právě ty ctnosti, které by měly být v kázáních a katechezích nejvíce přítomny. Totéž se děje, když se mluví více o zákonu než o milosti, více o církvi než o Ježíši Kristu, více o papeži než o Božím slově.

39. Tak jako organický vztah mezi ctnostmi zamezuje tomu, aby jedna z nich byla z křesťanského ideálu vyloučena, žádná z pravd není popřena. Netřeba mrzačit celistvost evangelního poselství. Navíc, každá pravda se chápe lépe, je-li dána do vztahu s harmonickým celkem křesťanského poselství. V tomto kontextu mají všechny pravdy svou důležitost a vzájemně se osvětlují. Je-li hlásání věrné evangeliu, jasně se ukazuje ústřední pozice některých pravd a je zřetelné, že křesťanská morální zvěst není stoickou etikou, je více než askezí a není

22 *Summa Theologiae*, II-II, q. 30, 4. Srov. ibid., q. 30, 4, ad 1: „Nekonáme bohoslužbu vnějšími oběťmi a dary ku prospěchu Boha, ale k prospěchu nás a bližního. Bůh totiž nepotřebuje naše oběti, ale chce, abychom je přinášeli ze své zbožnosti a k prospěchu bližních. Milosrdenství, které pomáhá bídě druhých, je proto obětí, která je Mu nejvíce milá a blížeji zajišťuje dobro bližního.“

pouhou praktickou filozofií ani katalogem hříchů a omylů. Evangelium nás především zve k tomu, abychom Bohu, který nás miluje a zachraňuje, odpověděli tím, že ho rozpoznáme v druhých, vyjdeme ze sebe a budeme usilovat o dobro všech. Toto pozvání nemá být za žádných okolností zatemňováno! Všechny ctnosti stojí ve službě této odpovědi lásky. Pokud tato výzva nezáří silně a přitažlivě, hrozí morální budově církve to nejhorší nebezpečí, že se stane domečkem z karet. Potom totiž tím, co se zvěstuje, nebude evangelium, nýbrž pár věroučných či morálních důrazů, které vycházejí z konkrétních ideologických rozhodnutí. Poselství tak hrozí, že ztratí svou svěžest a už nebude mít „vůni evangelia".

IV. Misijní poslání vtělené do lidských omezení

40. Církev, jež je misionářskou učednicí, potřebuje růst v interpretaci zjeveného slova a ve svém chápání pravdy. Práce exegetů a teologů napomáhá k dozrávání „úsudku církve"[23]. Jiným způsobem to činí i další vědy. O společenských vědách Jan Pavel II. například řekl, že církev věnuje pozornost jejich přínosu, „aby z nich získala konkrétní ukazatele, které jí pomohou plnit její poslání učitelského úřadu"[24]. V lůně církve navíc existuje bezpočet otázek, nad nimiž se s velkou svobodou bádá a přemýšlí. Různé linie filozofického, teologického a pastorálního myšlení, pokud se nechají v úctě a lásce uvádět Duchem do souladu, mohou přispět k růstu církve, poněvadž pomáhají lépe objasnit bohatý poklad slova. Těm, kteří sní o monolitické a všemi obhajované doktríně bez odstínů, se to

23 Srov. II. vatikánský koncil: *Dei Verbum*, 12. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002.

24 Jan Pavel II.: *Socialium scientiarum* (motu proprio, 1. 1. 1994).

může jevit jako rozkladná nedokonalost. Avšak skutečnost je taková, že tato rozmanitost pomáhá lépe vyjevit a rozvíjet různé aspekty nevyčerpatelného pokladu evangelia.[25]

41. Enormní a rychlé kulturní změny zároveň vyžadují, abychom věnovali ustavičnou pozornost snaze vyjadřovat trvalé pravdy jazykem, který umožňuje rozpoznat jejich neustálou novost. Vždyť v pokladu křesťanské víry „je jednou věcí podstata... a druhou způsob formulace jejího vyjádření"[26]. Při naslouchání zcela pravověrné řeči se někdy věřícím v důsledku jazyka, který používají a kterému rozumí, dostává něčeho, co neodpovídá pravému evangeliu Ježíše Krista. Ve svatém úmyslu sdělit jim pravdu o Bohu a lidské bytosti jim při některých příležitostech nabízíme falešného boha anebo lidský ideál, který není doopravdy křesťanský. Tímto způsobem jsme věrní formulaci, ale nepředáváme podstatu. Toto je nejzávažnější riziko. Pamatujme, že „vyjádření pravdy může mít mnoho podob. A obnova vyjadřovacích forem je pro předávání neměnného významu evangelijního poselství dnešnímu člověku nezbytná"[27].

42. To má velký dopad na zvěstování evangelia, pokud nám opravdu záleží na tom, aby byla lépe vnímána a všemi přijímána jeho krása. Nicméně však nikdy nebudeme moci učinit

25 Svatý Tomáš zdůrazňoval, že mnohost a distinkce „pochází z úmyslu prvního hybatele", Toho, který chtěl, aby „to, co každé věci chybělo k tomu, aby prezentovalo božskou dobrotu, bylo kompenzováno jinými", protože jeho dobrotu „nemůže vhodně prezentovat jedno jediné stvoření" (S. Th. I, q. 47, 1). Proto potřebujeme chápat rozmanitost věcí v mnohosti jejich vztahů (srov. S. Th. I, q. 47, 2, ad 1; q. 47, 3). Z analogických důvodů si potřebujeme vzájemně naslouchat a doplňovat se ve svém částečném vnímání skutečnosti i evangelia.

26 Jan XXIII.: *Promluva na zahájení Druhého vatikánského koncilu* (11. 10. 1962): „Est enim aliud ipsum depositum Fidei, seu veritates, quae veneranda doctrina nostra continentur, aliud modus, quo eaedem enuntiantur."

27 *Ut unum sint*, 19.

učení církve něčím snadno pochopitelným a nadšeně všemi přijímaným. Víra si vždycky uchovává jistý rozměr kříže, určitou nejasnost, která však nic neubírá na pevnosti jejího souhlasu. Jsou věci, které lze pochopit a ocenit jedině na základě tohoto souhlasu víry, jenž je bratrem lásky nezávisle na jasnosti, s jakou člověk chápe její důvody a argumenty. Proto je třeba připomenout, že každé vyučování ve víře má být zároveň evangelizací, jež svou blízkostí, láskou a svědectvím vzbuzuje přilnutí srdce.

43. Ve svém neustálém rozlišování může církev také dospět k poznání, že některé její zvyklosti nesouvisejí přímo s jádrem evangelia, a ačkoli se v průběhu dějin hluboce zakořenily, dnes už nejsou interpretovány stejným způsobem a jejich poselství zpravidla není vnímáno adekvátně. Mohou být krásné, ale při předávání evangelia neposkytují nyní stejnou službu. Nemějme strach je revidovat. Podobně existují církevní normy či předpisy, které mohly být velmi účinné v jiných dobách, ale už nemají stejnou výchovnou a životodárnou sílu. Svatý Tomáš Akvinský zdůrazňoval, že předpisů, které dal Kristus a apoštolové Božímu lidu, „je velmi málo“[28]. Citací svatého Augustina poznamenal, že na předpisech, které církev přidala později, je třeba trvat s umírněností, „aby život věřících nebyl obtížen“ a naše náboženství se nestalo otroctvím, neboť „Boží milosrdenství chce, aby bylo svobodné“[29]. Toto upozornění vyslovené před několika stoletími je velmi aktuální. Mělo by být jedním z kritérií, které je třeba zohledňovat při přemýšlení o reformě církve a jejího hlásání, jež umožní oslovit opravdu všechny.

28 *Summa Theologiae*, I-II, q. 107, 4.
29 Ibid.

44. Na druhé straně jak pastýři, tak i všichni věřící, kteří provázejí své bratry ve víře nebo na cestě otevírání se Bohu, nesmějí zapomínat na to, co velmi zřetelně učí Katechismus katolické církve: „Přičítatelnost a odpovědnost za nějaké jednání může být snížena a dokonce potlačena neznalostí, roztržitostí, násilím, strachem, návyky, bezuzdnými vášněmi a jinými psychickými nebo sociálními činiteli."[30]
Proto aniž by se snižovala hodnota evangelního ideálu, je zapotřebí doprovázet milosrdenstvím a trpělivostí možné etapy růstu jednotlivých lidí, jež se utvářejí den po dni.[31] Kněžím připomínám, že zpovědnice nemá být mučírnou, nýbrž místem Pánova milosrdenství, které nás podněcuje ke konání možného dobra. Malý krůček uprostřed velkých lidských omezení může být Bohu milejší než zvnějšku korektní život toho, který prožívá své dny, aniž by čelil vážným těžkostem. Všem se musí dostat útěchy a povzbuzení spásonosné Boží lásky, která tajemně působí v každém člověku, navzdory jeho nedostatkům a pádům.

45. Vidíme tedy, že evangelizační úsilí se pohybuje v mezích jazyka a okolností. Vždycky usiluje o co nejlepší sdělování pravdy evangelia v daném kontextu, aniž by se vzdávalo té pravdy, toho dobra a světla, které může přinést, když dokonalost není možná. Misionářské srdce si je vědomé těchto omezení a stává se „u slabých slabým... pro všechny vším" (1 Kor 9,22). Nikdy se neuzavírá, nikdy se neuchyluje do vlastního bezpečí, nikdy nevolí sebeobrannou strnulost. Ví, že samo musí růst v chápání evangelia a rozlišování cest

30 *KKC*, 1735. Praha, Zvon 1995.

31 Jan Pavel II.: *Familiaris consortio*, 34c (apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě, 22. 11. 1981). Praha, Zvon 1992.

Ducha, a proto se nezříká možného dobra, ale vystavuje se riziku, že se zašpiní blátem z cest.

V. Matka s otevřeným srdcem

46. Církev, která „vychází", je církví otevřených dveří. Vycházet ven k druhým a vydávat se na periferie lidstva neznamená bezhlavě a beze smyslu běžet do světa. Častokrát je lepší zpomalit krok, odložit neklid, pohlédnout druhým do očí a naslouchat jim, anebo odložit naléhavé povinnosti a doprovodit toho, kdo zůstal na kraji cesty. Někdy je jako otec marnotratného syna, který nechává otevřené dveře, aby syn mohl bez obtíží vstoupit, až se vrátí.

47. Církev je povolána k tomu, aby byla vždycky otevřeným domem Otcovým. Jedním z konkrétních znamení této otevřenosti jsou všude otevřené dveře kostelů, aby se někdo, kdo chce následovat hnutí Ducha a přiblížit se Bohu, nesetkal s chladem zamčených dveří. Ale jsou i další dveře, které také nemají být zavřeny. Všichni se mohou určitým způsobem účastnit církevního života, všichni mohou být součástí společenství a ani dveře svátostí by neměly být zavírány z ledajakého důvodu. Platí to zejména o svátosti, která je „branou" – o křtu. Eucharistie, byť představuje plnost svátostného života, není odměnou pro dokonalé, nýbrž velkorysým lékem a pokrmem slabých.[32] Tato přesvědčení mají

32 Srov. Sv. Ambrož: *De Sacramentis*, IV, VI, 28: PL 16, 464: „Musím ji přijmout vždy, protože mi vždycky odpouštíš hříchy. Hřeším-li ustavičně, musím mít vždycky nějaký lék." Ibid. , IV, V, 24: SC 25, 116: „Zpytoval jsem se a zjistil jsem, že jsem nehodný. Těm, kteří takto mluví, říkám: A kdy budete hodni? Až se ocitnete před Kristem? A pokud vám hříchy zabrání se přiblížit a nepřestanete-li nikdy upadat – kdo zná svoje přestupky? říká žalm – zůstanete tedy bez účasti na posvěcování, které oživuje pro věčnost?"

také pastorační důsledky, kterými jsme vyzváni se zabývat s rozvahou a odvahou. Častokrát se chováme jako kontroloři milosti, a nikoli jako její nástroje. Církev ale není celnice, je otcovským domem, kde je místo pro každého i s jeho úmorným životem.

48. Pokud si celá církev osvojí misijní dynamičnost, musí dosáhnout bez výjimek na všechny. Avšak koho by měla upřednostnit? Když čteme evangelium, nalezneme jednu velmi jasnou směrnici: pozvi nikoli přátele a bohaté sousedy, nýbrž zejména chudé a nemocné, ty, kdo jsou často podceňovaní a zapomenutí, „ti kdo nemají čím odplatit" (srov. Lk 14,14). Nesmí o tom být pochybnosti a ani neexistují žádná vysvětlení, která by oslabovala toto tak jasné poselství. Dnes i vždycky „jsou chudí přednostními adresáty evangelia"[33] a evangelizace, která se nezištně obrací právě k nim, je znamením Království, které přinesl Ježíš. Je třeba bez oklik prohlásit, že mezi naší vírou a chudými je nedělitelné pouto. Nikdy je nenechávejme samotné!

49. Vyjděme, vyjděme nabídnout všem život Ježíše Krista. Opakuji tady celé církvi to, co jsem mnohokrát řekl kněžím i laikům v Buenos Aires: Je mi milejší církev otlučená, zraněná a špinavá proto, že vyšla do ulic, než církev, která je nemocná svou uzavřeností a pohodlností, s níž lne ke svým jistotám. Nechci církev, která dbá o to, aby byla středem, a která se nakonec uzavírá do spleti obsesí a procedur. Pokud v nás má něco vzbuzovat svatý neklid a burcovat naše svědomí, pak je to starost, že mnoho našich bratří žije bez

33 Benedikt XVI.: *Promluva na setkání s brazilskými biskupy v katedrále Sao Paolo*, 3 (11. 5. 2007).

síly, světla a útěchy plynoucí z přátelství s Ježíšem Kristem, bez společenství víry, které je přijímá, bez horizontů smyslu a života. Doufám, že více než strach z pochybení nás bude pudit strach z uzavřenosti do struktur, které nám skýtají falešnou ochranu, do norem, které z nás činí nelítostné soudce, do zvyků, v nichž se cítíme klidně, zatímco venku je množství hladovějících a Ježíš nám bez ustání opakuje: „Vy jim dejte jíst!“ (Mk 6,37).

Kapitola druhá
V krizi společenské angažovanosti

50. Ještě než pohovoříme o některých základních otázkách týkajících se evangelizačního působení, je vhodné krátce uvést kontext, ve kterém máme žít a působit. Dnes je zvykem mluvit o „přemíře diagnóz", jež nejsou vždycky provázeny rozhodnými a skutečně použitelnými řešeními. Na druhé straně nepotřebujeme ani čistě sociologický pohled, který by se – pouze hypoteticky nestranně a neutrálně – pokoušel svojí metodologií obsáhnout veškerou skutečnost. To, co chci nabídnout, vychází spíše z evangelního rozlišování. Je to pohled učedníka misionáře, který „čerpá ze světla a síly Ducha svatého"[1].

51. Není úkolem papeže předkládat podrobnou a úplnou analýzu soudobé reality, ale vybízím všechna společenství, aby si uchovávala „stále bdělou schopnost zkoumat znamení doby"[2]. Jde o závažnou zodpovědnost, jelikož některé aktuální skutečnosti mohou odstartovat – pokud nebudou správně řešeny – procesy dehumanizace, které je pak těžké vracet zpět. Je vhodné objasnit, co může být plodem království, a také, co Boží plán poškozuje. To znamená nejenom rozpoznávat a interpretovat podněty dobrého a zlého ducha, ale také – což

1 Jan Pavel II.: *Pastores dabo vobis*, 10 (apoštolská exhortace, 25. 3. 1992).
2 *Ecclesiam suam*, 19.

je rozhodující – zvolit ty od dobrého ducha a odmítnout ty, které jsou od zlého. Předpokládám přitom různé analýzy, které jsou podány v jiných dokumentech všeobecného učitelského úřadu, i ty, které podávají regionální a národní episkopáty. V této exhortaci se chci jenom krátce pozastavit a pastoračně nahlédnout některé aspekty skutečnosti, které mohou zastavovat nebo brzdit dynamiku misijní obnovy církve, ať už proto, že se týkají života a důstojnosti Božího lidu, či proto, že ovlivňují také subjekty, které jsou užší součástí církevních institucí a plní úkoly evangelizace.

I. Některé výzvy současného světa

52. Lidstvo v současnosti prožívá historický obrat, jenž lze spatřovat ve vývoji, k němuž dochází v různých oblastech. Je třeba chválit úspěchy, které přispívají k růstu blaha lidí například v oblasti zdravotnictví, vzdělávání a komunikace. Nicméně nesmíme zapomínat, že většina mužů a žen naší doby prožívá každodenní strádání s bolestnými důsledky. Narůstají některé patologické jevy. Srdcí mnoha lidí, dokonce i v takzvaných bohatých zemích, se zmocňuje strach a zoufalství. Často vyhasíná radost ze života, roste nedostatek úcty, narůstá násilí, nerovnost se stále více prohlubuje. Člověk musí bojovat o přežití, a to často dokonce o přežití v nedůstojných podmínkách. Tato převratná změna byla způsobena obrovskými kvalitativními, kvantitativními, rychlostními a kumulativními skoky, k nimž dochází ve vědeckém pokroku, v technologických inovacích i v jejich rychlém uvádění do různých oblastí přírody a lidského života. Žijeme v době vědění a informací, jež představují zdroj nových forem moci, která je velmi často anonymní.

„Ne“ ekonomice exkluze

53. Tak jako přikázání „nezabiješ“ klade jasnou mez, aby se zachovala hodnota lidského života, v současnosti musíme říci „ne“ ekonomii exkluze a nerovnosti. Taková ekonomika zabíjí. Není přece možné nezmínit ve zprávách fakt, že podchlazením zemřel stařec nucený žít na ulici, když zpráva o poklesu kurzu na burze uvedena je. Toto je exkluze. Už nelze tolerovat fakt, že se vyhazuje jídlo, když existují lidé, kteří hladovějí. To je sociální nerovnost. Dnes je všechno vydáno napospas konkurenci a zákonu silnějšího, podle něhož mocný pohlcuje slabšího. V důsledku této situace jsou obrovské masy populace vyřazovány a marginalizovány: jsou bez práce, bez perspektiv, bez východisek. Sama lidská bytost je považována za konzumní zboží, které lze použít a potom zahodit. Zavedli jsme kulturu „spotřebuj a zahoď“, která se dokonce propaguje. Nejde už jenom o fenomén vykořisťování a útlaku, ale o něco nového: exkluzí je zasažen kořen sociální sounáležitosti. Člověk sice ve společnosti žije, ne na jejím dně ani na okraji, zbaven jakékoliv moci, nýbrž zcela je z ní vyloučen. Ti, kteří jsou vylučováni, nejsou již ani „vykořisťovaní“, jsou prostě „odpad“.

54. V tomto kontextu někteří dosud hájí tzv. *trickle-down theories* (teorie o prokapávání bohatství od bohatých k chudým), které předpokládají, že každý ekonomický růst způsobený volným trhem může sám o sobě vést ve světě k větší rovnosti a sociální integraci. Tento názor, který fakta nikdy nepotvrdila, vyjadřuje slepou a naivní důvěru v dobrotu těch, kteří disponují ekonomickou mocí, a v sakralizované mechanismy panujícího ekonomického systému. Jenže zatímco vyloučení stále čekají, rozvinula se globální lhostejnost, která

má za cíl udržet životní styl, jenž druhé vylučuje, a získávat nadšení pro tento egoistický ideál. Téměř bez povšimnutí ztrácíme schopnost zakoušet soucit tváří v tvář bolestným výkřikům druhých, již nepláčeme nad bídou druhých ani nás nezajímá péče o ně, jako by to všechno byla odpovědnost, která nám nenáleží a netýká se nás. Kultura blahobytu nás uspává a z klidu nás vytrhne pouze trh tehdy, kdy nabízí něco, co jsme si ještě nekoupili, zatímco mnohé životy, zbavené jakýchkoliv možností, nám připadají jako pouhá podívaná, jež nás nikterak nezneklidňuje.

„Ne" novému zbožňování peněz

55. Jedna z příčin této situace tkví v našem vztahu k penězům, protože pokojně přijímáme jejich nadvládu nad sebou a nad společenskými vztahy. Kvůli finanční krizi, kterou procházíme, zapomínáme, že u jejího původu je hluboká antropologická krize: popření primátu lidské bytosti! Stvořili jsme nové modly. Klanění se starozákonnímu zlatému teleti (srov. Ex 32,1-35) dostalo novou a nelítostnou podobu v kultu peněz a v diktátu ekonomie bez tváře a bez opravdového lidského zaměření. Finance i hospodářství jsou světovou krizí odhaleny ve svých vlastních nerovnováhách a ukazují vážný nedostatek ve své antropologické orientaci: lidská bytost se redukuje pouze na jedinou z jejích potřeb – na konzum.

56. Zatímco zisky pouze malého počtu jednotlivců exponenciálně rostou, výdělky většiny se stále více vzdalují od blahobytu této šťastné menšiny. Tato nerovnováha plyne z ideologií, které obhajují absolutní autonomii trhů a finančních spekulací. Proto upírají právo na kontrolu státům, které jsou pověřeny tím, aby bděly nad ochranou obecného blaha.

Nastoluje se nová, neviditelná, leckdy virtuální tyranie, která jednostranně a neúprosně diktuje své zákony a svá pravidla. Navíc dluh a jeho úroky vzdalují státy od jejich uskutečnitelných hospodářských možností a občany od jejich reálné kupní síly. K tomu všemu se přidružuje všestranná korupce a sobecké daňové úniky, které nabyly globálních rozměrů. Touha po moci a majetku nezná mezí. V tomto systému, který má sklon pohlcovat všechno za účelem navýšení zisků, je cokoli křehkého – jako například životní prostředí – bezbranné vůči zájmům zbožštěného trhu, které se staly absolutním zákonem.

„Ne" penězům, které vládnou místo toho, aby sloužily

57. Za tímto postojem se skrývá odmítnutí etiky a odmítnutí Boha. Na etiku se obvykle hledí s posměšným pohrdáním. Je považována za kontraproduktivní, příliš lidskou, protože relativizuje peníze a moc. Považuje se za hrozbu, poněvadž odsuzuje manipulaci a degradaci lidské osoby. Etika vposledku odkazuje k Bohu, jenž očekává závaznou odpověď, která přesahuje tržní kategorie. Pro tyto kategorie, jsou-li absolutizovány, je Bůh nekontrolovatelný, neovladatelný, ba dokonce nebezpečný, neboť volá lidskou bytost k její plné realizaci a nezávislosti na jakémkoli typu otroctví. Etika – neideologizovaná etika – umožňuje vytvářet rovnováhu a lidštější sociální řád. V tomto smyslu vybízím finanční odborníky a vlády různých zemí, aby vzali v úvahu slova starověkého mudrce: „Nedělit se s chudými o vlastní majetek znamená okrádat je a brát jim život. Majetek, který vlastníme, není náš, patří jim."[3]

3 Sv. Jan Zlatoústý: *In Lazarum*, 1,6.

58. Reforma ekonomiky, která nepřehlíží etiku, vyžaduje ráznou změnu postoje politických představitelů, které vybízím k tomu, aby s rozhodností a prozíravě reagovali na tuto výzvu, aniž by samozřejmě přehlíželi specifické charakteristiky každé oblasti. Peníze mají sloužit, a nikoli vládnout! Papež má rád všechny, bohaté i chudé, ale má povinnost Kristovým jménem připomínat, že bohatí mají pomáhat chudým, respektovat je a podporovat. Vybízím vás k nezištné solidaritě a k tomu, aby se hospodářství a finančnictví navrátily k etice, která sleduje zájmy lidské bytosti.

„Ne" sociální nerovnosti, která plodí násilí

59. Dnes se v mnoha oblastech vyžaduje vyšší bezpečnost. Pokud se však neodstraní vylučování a nerovnost ve společnosti nebo mezi různými národy, nebude možné vykořenit násilí. Chudí lidé a chudší národy jsou obviňováni z násilí, ale bez rovnosti příležitostí budou různé formy agrese a válek nacházet úrodnou půdou a dříve či později propuknou. Když společenství – místní, národní či světové – odsune jednu svoji část na periferii, neexistují žádné politické programy ani pořádkové složky či zpravodajské služby, které by mohly trvale zajistit klid. Neděje se tak pouze proto, že nerovnost vyvolává násilnou reakci těch, kdo jsou vyřazeni ze systému, nýbrž proto, že tento sociální a ekonomický systém je nespravedlivý ve své podstatě. Jako dobro tíhne k tomu, aby se sdílelo, tak i zlo, s nímž se souhlasí, tedy nespravedlnost, tíhne k tomu, aby šířilo svou zhoubnou sílu a tiše rozkládalo základy jakéhokoli politického a sociálního systému, jakkoli se může zdát pevným. Jestliže každý čin má své následky, pak zlo zahnízděné ve strukturách společnosti obsahuje vždy potenciál rozkladu a smrti. Právě proto, že zlo vykrystalizovalo

v nespravedlivé sociální struktury, nelze očekávat lepší budoucnost. Jsme daleko od toho, že bychom již dosáhli „konce dějin", vždyť podmínky udržitelného a mírumilovného rozvoje se dosud ještě vůbec nevytvořily, natož aby se naplnily.

60. Současné ekonomické mechanismy prosazují stále stupňující se konzum, nicméně se ukazuje, že bezuzdný konzumismus spojený s nerovností dvojnásobně poškozuje sociální struktury. Sociální nerovnost tak dříve či později plodí násilí, které není a nikdy nebude možné řešit pomocí ozbrojeného zásahu. Ten slouží pouze snaze oklamat ty, kteří se dožadují vyšší bezpečnosti, jako bychom dnes nevěděli, že zbraně a násilné represe namísto řešení vytvářejí nové a ještě horší konflikty. Někteří si jednoduše libují v tom, že nepatřičným zobecňováním dávají vinu za svá vlastní zla chudým lidem a chudým zemím a domáhají se řešení v podobě „vzdělávání", jež je má zklidnit a proměnit v ochočené a neškodné bytosti. Tato skutečnost je ještě více znepokojivá, když sociálně vyloučení nahlížejí, jak bují tato sociální rakovina, kterou je v mnoha zemích – ve vládách, mezi podnikateli a v institucích – hluboce zakořeněná korupce, bez ohledu na politickou orientaci vládnoucí vrstvy.

Některé kulturní výzvy

61. Evangelizujeme i tehdy, když se snažíme reagovat na rozmanité výzvy, které se mohou vynořit.[4] Někdy se projevují jako opravdové útoky na náboženskou svobodu nebo jako nové způsoby pronásledování křesťanů, jež v některých zemích dosáhlo alarmující úrovně nenávisti a násilí. Na mnoha

4 Srov. *Propositio,* 13.

místech jde spíše o rozšířenou vše relativizující lhostejnost, spojenou s rozčarováním a krizí ideologií, jež je reakcí na totalitní systémy. Nepoškozuje to jenom církev, ale i život společnosti vůbec. Zjišťujeme, že v kultuře, v níž chce být každý nositelem vlastní subjektivní pravdy, se budou občané sotva chtít podílet na společném projektu, který překračuje osobní zájmy a touhy.

62. V majoritní kultuře zaujímá čelné místo to, co je vnější, bezprostřední, viditelné, rychlé, povrchní a provizorní. Realita přenechává místo zdání. Globalizace v mnoha zemích přispěla k urychlenému rozkladu kulturních kořenů a k invazi tendencí, které náležejí jiným kulturám, jež jsou sice ekonomicky rozvinuté, ale eticky oslabené. Tak se vyjádřily biskupské synody různých kontinentů. Afričtí biskupové, odvolávající se na encykliku *Sollicitudo rei socialis*, poukázali před několika lety například na snahu přetvořit africké země na pouhá „kolečka mechanismu a součástky v obrovském soustrojí. Často se to týká i sdělovacích prostředků. Většinou bývají řízeny z center severního světa a neberou vždy náležitý ohled na přednostní zájmy a problémy těchto zemí, nedbají jejich kulturní tvářnosti“[5]. Stejně tak biskupové Asie důrazně upozorňují na „vlivy, které působí zvnějšku na asijské kultury. Objevují se nové formy jednání, které jsou výsledkem přehnané exponovanosti v médiích... Negativní aspekty mediálního a zábavního průmyslu v důsledku toho ohrožují tradiční hodnoty“[6].

5 Jan Pavel II.: *Ecclesia in Africa*, 52 (apoštolská exhortace, 14. 9. 1995). Id. *Sollicitudo rei socialis*, 22 (encyklika, 30. 12. 1987). Praha, Zvon 1996.

6 Jan Pavel II.: *Ecclesia in Asia*, 7 (posynodní apoštolská exhortace, 6. 11. 1999).

63. Katolická víra mnoha národů dnes stojí před výzvou, kterou představuje nárůst nových náboženských hnutí, z nichž se některé kloní k fundamentalismu a jiné nabízí spiritualitu bez Boha. Je to na jedné straně výsledek reakce lidí na materialistickou, konzumní a individualistickou společnost, na straně druhé je zde využita nouze té části populace, která žije na periferiích a v chudých čtvrtích, přežívá uprostřed velkých lidských trápení a hledá okamžitá řešení svých potřeb. Náboženská hnutí, jež se vyznačují subtilní pronikavostí, přicházejí uvnitř vládnoucího individualismu zaplnit prázdnotu, kterou zanechal sekularistický racionalismus. Kromě toho je nezbytné uznat, že pokud část našich pokřtěných nezakouší svou příslušnost k církvi, je to způsobeno také málo vlídnými strukturami a nepřívětivým ovzduším v některých našich farnostech a společenstvích či byrokratickým postojem k jednoduchým či složitým problémům našeho lidu. Na mnoha místech převládá administrativní aspekt nad pastoračním, jakož i pouhé udílení svátostí bez jiných forem evangelizace.

64. Proces sekularizace směřuje k vytěsňování víry a církve do soukromé a intimní sféry. Popírání veškeré transcendence navíc způsobilo narůstající etickou deformaci, oslabení smyslu pro osobní i sociální hřích a postupný nárůst relativismu, což dává prostor všeobecné dezorientaci, zvláště ve fázi dospívání a mládí, které je tak citlivé na změny. Jak správně poznamenávají biskupové Spojených států amerických: zatímco církev důrazně trvá na existenci objektivních a pro všechny platných morálních norem, „existují takoví, kteří toto učení prezentují jako nespravedlivé, ba odporující základním lidským právům. Taková argumentace plyne obvykle z určité formy morálního relativismu, který se pojí nikoli bezdůvodně

s důvěrou v absolutní práva jednotlivců. Z této perspektivy se na církev nahlíží jako na šiřitelku zvláštního předsudečného postoje, jenž koliduje s individuálními svobodami“[7]. Žijeme v informační společnosti, která nás neuváženě sytí údaji, nivelizovanými na stejnou úroveň, a vede nás k úděsné povrchnosti ve chvíli, kdy dochází na morální otázky. V důsledku toho je zapotřebí výchovy, která učí kritickému myšlení a nabízí cestu osvojování hodnot.

65. Navzdory celému proudu sekularismu, který v mnoha zemích – i tam, kde je křesťanství menšinou – prostupuje společnost, je katolická církev ve veřejném mínění věrohodnou a spolehlivou institucí, pokud jde o oblast solidarity a péče o nejubožejší. Opakovaně sloužila jako prostřednice, aby pomáhala nalézt řešení problémů týkajících se míru, svornosti, životního prostředí, obrany života, obrany lidských a občanských práv a tak dále. A jak velký je přínos katolických škol a univerzit na celém světě! Je velice pozitivní, že tomu tak je. Stojí nás však velké úsilí ukázat, že nastolujeme-li jiné otázky, které u veřejnosti budí menší ohlas, činíme tak ve věrnosti témuž přesvědčení o důstojnosti člověka a obecném blahu.

66. Rodina, podobně jako všechna společenství a všechny sociální vztahy, prochází hlubokou kulturní krizí. V případě rodiny se křehkost vztahů stává obzvláště závažnou, protože jde o základní buňku společnosti, o místo, kde se učíme respektovat odlišnost druhých, kde si osvojujeme příslušnost k druhým a kde rodiče předávají dětem víru. Manželství bývá nahlíženo jako pouhá forma citového uspokojení, které lze

7 Biskupská konference USA: *Ministry to persons with a Homosexual Inclination: Guidelines for Pastoral Care* (2006), 17.

konstituovat jakkoliv a uzpůsobovat podle senzibility každého. Avšak neodmyslitelný přínos manželství pro společnost přesahuje rovinu emotivity a potřeb vlastních páru. Jak učí francouzští biskupové, nerodí se „z milostného sentimentu, který je ze své podstaty prchavý, ale z hlubokého snoubenci přijatého závazku, v němž se rozhodli uzavřít plné životní společenství“[8].

67. Postmoderní a globalizovaný individualismus přispívá k takovému životnímu stylu, který oslabuje rozvoj a stabilitu vztahů mezi lidmi a rodinným svazkům bere jejich přirozený ráz. Pastorační působení musí ještě lépe ukazovat, že vztah k našemu Otci vyžaduje i podporuje vzájemnost, která uzdravuje, podporuje a upevňuje mezilidské vztahy. Zatímco se ve světě, zvláště v některých zemích, objevují různé formy válek a střetů, my křesťané trváme na uznávání druhého, hojení ran, budování mostů, navazování vztahů a vzájemné pomoci v „nesení břemen jeden druhého“ (srov. Gal 6,2). Nakonec dnes vzniká mnoho forem sdružení zaměřených na obranu práv a na dosahování ušlechtilých cílů. Tak se projevuje touha po angažovanosti u mnoha občanů, kteří chtějí být tvůrci sociálního a kulturního pokroku.

Výzvy k inkulturaci víry

68. Křesťanský základ některých národů, zvláště západních, je živou skutečností. Nalézáme zde, zejména mezi těmi nejpotřebnějšími, morální potenciál, který uchovává hodnoty autentického křesťanského humanismu. Pohled

8 Francouzská biskupská konference: *Conseil Famille et Société. Élargir le mariage aux personnes de même sexe? Ouvrons le débat!* (28. 9. 2012).

víry na skutečnost nemůže opomíjet uznání toho, co zasévá Duch svatý. Znamenalo by to nedůvěřovat jeho osvobozujícímu a velkorysému působení, pokud bychom si mysleli, že neexistují autentické křesťanské hodnoty tam, kde velká část populace obdržela křest a mnoha způsoby vyjadřuje svoji víru a bratrskou solidaritu. Tady je třeba rozpoznat mnohem více než „semena Slova", poněvadž jde o autentickou katolickou víru s vlastními způsoby vyjadřování a příslušnosti k církvi. Není správné ignorovat zásadní význam, který má kultura poznamenaná vírou, neboť tato evangelizovaná kultura má, nehledě na své meze, mnohem větší potenciál, než je pouhý součet věřících vystavených útokům nynějšího sekularismu. Evangelizovaná lidová kultura obsahuje hodnoty víry a solidarity, které mohou přispět k rozvoji věřící a spravedlivější společnosti, a vyznačuje se osobitou moudrostí, kterou je třeba s vděčností uznávat.

69. Aby se mohlo evangelium inkulturovat, je třeba naléhavě evangelizovat jednotlivé kultury. V zemích s katolickou tradicí půjde o to, aby se podporovalo, chránilo a upevňovalo již existující bohatství, zatímco v zemích s jinými náboženskými tradicemi či v hluboce sekularizovaných zemích se bude jednat o podporu nových procesů evangelizace kultury, jež možná budou vyžadovat dlouhodobou perspektivu. Nicméně nemůžeme přehlížet, že výzva k růstu je neustálá. Každá kultura a každá sociální skupina potřebuje očišťování a zrání. V případě lidových kultur katolických populací můžeme rozpoznat některé slabosti, které stále potřebují být uzdraveny evangeliem: machismus, alkoholismus, domácí násilí, slabá účast na eucharistii, fatalistická víra či pověry, které vedou k magii, a podobně. Avšak právě lidová

zbožnost je tím nejlepším východiskem k jejich uzdravení a osvobození.

70. Je také pravdou, že se někdy více než na motivovanou křesťanskou zbožnost klade důraz na některé menšinové vnější tradiční formy nebo na domnělá soukromá zjevení, kterým se přisuzuje absolutní význam. Existuje jisté křesťanství, které je tvořeno pobožnostmi, jež jsou vlastní určitému individualistickému a sentimentálnímu prožívání víry, které však ve skutečnosti neodpovídá autentické „lidové zbožnosti". Někteří podporují tyto projevy, aniž by se starali o sociální povznesení a výchovu věřících, a v některých případech tak činí proto, aby získali ekonomické výhody či jakousi moc nad druhými. Nemůžeme také přehlížet, že v posledních desetiletích nastal u katolického lidu zlom v generačním předávání křesťanské víry. Je nepopiratelné, že mnozí cítí zklamání a přestávají se identifikovat s katolickou tradicí, že se zvyšuje počet rodičů, kteří nekřtí své děti a neučí je modlitbě, a že dochází i k určitému exodu do jiných společenství víry. Některé z příčin tohoto zlomu jsou: nedostatek prostoru k dialogu v rodině, vliv sdělovacích prostředků, relativistický subjektivismus, trhem podněcovaný bezuzdný konzumismus, nedostatek pastorační péče o ty nejchudší, absence srdečné pohostinnosti v našich institucích a naše neschopnost oživit mystické přilnutí víry v pluralitním náboženském prostředí.

Výzvy městských kultur

71. Nový Jeruzalém, svaté město (srov. Zj 21,2-4), je cílem, ke kterému se ubírá celé lidstvo. Je zajímavé, že Kniha Zjevení nám říká, že plnost lidstva a dějin se uskuteční ve městě. Potřebujeme vnímat město kontemplativním pohledem,

totiž pohledem víry, která objevuje Boha, jenž přebývá v jeho domech, na jeho ulicích a náměstích. Boží přítomnost pak provází každé upřímné hledání jednotlivců i celých skupin, toužící nalézt oporu a smysl života. On žije mezi obyvateli a prosazuje solidaritu, bratrství, touhu po dobru, pravdě a spravedlnosti. Tato jeho přítomnost se nesmí stát umělým konstruktem, nýbrž musí být objevována, odhalována. Bůh se neskrývá těm, kteří ho hledají upřímným srdcem, třebaže tak činí tápavě, nepřesně a zmateně.

72. Ve městě je náboženský aspekt zprostředkováván různými životními styly, zvyky, které se pojí k určitému vnímání času, prostoru a vztahů, jež je odlišné od stylů venkovských obyvatel. V každodenním životě obyvatelé často bojují o přežití a v tomto boji se ukrývá hluboký smysl existence, který v sobě obvykle zahrnuje i hluboký náboženský smysl. Musíme ho kontemplovat, abychom navázali dialog, podobně jako Pán se Samaritánkou u studny, kde hledala utišení své žízně (srov. Jan 4,7-26).

73. Nadále se rodí nové kultury na těchto rozlehlých lidských územích, kde už křesťan obvykle není nositelem či původcem smyslu, ale obvykle od nich přejímá jiné způsoby vyjadřování, symboly, poselství a paradigmata, která nabízejí nové životní ukazatele, často odporující Ježíšovu evangeliu. Ve městě se rodí a pulzuje zcela nová kultura. Synod konstatoval, že současné proměny těchto obrovských oblastí a kultura, kterou vyjadřují, jsou přednostním místem nové evangelizace.[9] Tento fakt vyžaduje, abychom uvažovali o nových prostorech

9 Srov. *Propositio,* 25.

modlitby a společenství, které budou přitažlivější a srozumitelnější pro městskou populaci. Venkovské prostředí v důsledku hromadných sdělovacích prostředků nestojí mimo tyto kulturní transformace, které působí značné změny také ve zdejším způsobu života.

74. Nezbytnou se stává taková evangelizace, která bude vnášet světlo do nových forem vztahů k Bohu, k druhým a k životnímu prostředí a bude probouzet základní hodnoty. Je nutné být tam, kde se tvoří nové příběhy a paradigmata, přinášet Ježíšovo Slovo do nejhlubších zákoutí duše města. Netřeba zapomínat, že město je multikulturní prostředí. Ve velkých městech lze pozorovat jisté síťové propojení, prostřednictvím něhož skupiny lidí sdílejí svět obrazů a představ, životní sny a spojují se v nových lidských sektorech, kulturních teritoriích a neviditelných městech. Rozmanité kulturní formy fakticky žijí pospolu, ale častokrát uplatňují praktiky segregace a násilí. Církev je povolána napomáhat tomuto nesnadnému dialogu. Existují sice občané, kterým se dostává adekvátních prostředků k rozvoji jejich osobního a rodinného života, ale existují také mnozí „neobčané", „poloviční občané" či „městský odpad". Město produkuje určitý druh trvalé ambivalence, protože nabízí svým občanům nekonečné možnosti, leč vykazuje rovněž četné obtíže, které mnohým brání v plném rozvoji. Tento rozpor vyvolává velmi bolavá utrpení. V mnoha částech světa jsou města dějištěm masových protestů, kde se tisíce obyvatel domáhají svobody, možnosti angažovat se, spravedlnosti a dalších nároků, které – pokud nejsou náležitě interpretovány – nelze umlčet násilím.

75. Nemůžeme ignorovat, že se ve městech snadno rozmáhá obchod s drogami a lidmi, zneužívání a vykořisťování nezletilých, izolace starých a nemocných lidí, různé formy korupce a kriminality. Zároveň se to, co by mohlo být cenným prostorem pro setkání a solidaritu, často mění v místo úniku a vzájemné nedůvěry. Domy a čtvrti se stavějí spíše za tím účelem, aby izolovaly a ochraňovaly, než aby spojovaly a integrovaly. Hlásání evangelia bude v těchto prostředích základem opětovné stabilizace důstojnosti lidského života, neboť Ježíš chce ve městech rozdávat život v hojnosti (srov. Jan 10,10). Jednotný a úplný smysl lidského života, který nabízí evangelium, je nejlepším lékem na nešvary města, třebaže je nutné vzít v úvahu, že jednotvárný a rigidní program a styl evangelizace není pro tyto situace vhodný. Když křesťan do všech důsledků prožívá to, co je lidské, a důsledně se – jako kvas svědectví – angažuje v těchto výzvách v jakékoli kultuře a v jakémkoli městě, stává se lepším a činí město plodným.

II. Pokušení pastoračních pracovníků

76. Pociťuji nezměrnou vděčnost za nasazení všech, kdo pracují v církvi. Nyní však nechci probírat aktivity různých pastoračních pracovníků, od biskupů až po ty nejskromnější a skryté církevní služby. Raději bych se zamyslel nad výzvami, kterým musí všichni čelit v kontextu nynější globalizované kultury. Předně však musím v zájmu spravedlnosti říci, že přínos církve v nynějším světě je nesmírný. Naše bolest a naše zahanbení nad hříchy některých členů církve i nad těmi našimi by neměly odsunout do zapomnění to, kolik křesťanů vydává z lásky svůj život: starají se o mnohé lidi v nemoci nebo je v omezených podmínkách doprovázejí k pokojné smrti,

pomáhají lidem zotročeným různými drogovými závislostmi na těch nejubožejších místech planety, věnují se výchově dětí a mládeže nebo se starají o všemi opuštěné staré lidi, snaží se předávat hodnoty v nepřátelských prostředích, nebo se angažují mnoha jinými způsoby, jimiž projevují nezměrnou lásku k lidstvu inspirovanou Bohem, který se stal člověkem. Tato svědectví mne velice těší a povzbuzují mě v mé osobní touze překonávat egoismus a více se rozdávat.

77. Přesto však jsme jako děti této doby určitým způsobem pod vlivem nynější globalizované kultury, která nás, třebaže nám předkládá hodnoty a nové možnosti, může také omezovat, měnit a dokonce nám i ublížit. Uznávám, že potřebujeme vytvářet vhodné prostory k motivaci a ozdravování pastoračních pracovníků, „míst, kde se obnovuje naše víra v Ježíše Krista ukřižovaného a vzkříšeného, sdílejí se nejhlubší otázky i všední starosti, uskutečňuje se za pomoci evangelních kritérií niterné rozlišování týkající se života a zkušeností za účelem nasměrovat své individuální i sociální rozhodnutí k dobru a kráse“[10]. Zároveň bych rád obrátil pozornost k některým pokušením, kterým jsou zvláště dnes vystaveni ti, kdo se věnují pastoraci.

„Ano“ výzvě misijní spirituality

78. Dnes je možné u mnoha pastorační pracovníků, včetně zasvěcených osob, zaznamenat přehnanou starost o osobní prostor autonomie a odpočinku, což vede k prožívání vlastního životního poslání jako pouhého přívěsku, který jako by

10 Italská katolická akce: *Messaggio della XIV Assemblea Nazionale alla Chiesa ed al Paese* (8. 5. 2011).

nebyl součástí vlastní identity. Současně se duchovní život zaměňuje za určité náboženské momenty, které sice nabízejí povznesení, ale neposilují setkávání s druhými, nasazení ve světě, nadšení pro evangelizaci. Proto lze u mnoha z těch, kdo se věnují evangelizaci, i přes aktivní život modlitby zaznamenat jakýsi individualistický akcent, krizi identity a pokles nadšení. Jsou to tři nešvary, které se vzájemně vyživují.

79. Mediální kultura a některá intelektuální prostředí šíří leckdy značnou nedůvěru k poselství církve i jakési zklamání. V důsledku toho mnozí pastorační pracovníci trpí, i přes aktivní život modlitby, jistým druhem komplexu méněcennosti, který je vede k relativizování a zamlžování vlastní křesťanské identity a přesvědčení. Vytváří se tak bludný kruh, neboť nejsou šťastní z toho, kým jsou a co dělají, nevnímají své ztotožnění s evangelizačním posláním, což oslabuje jejich angažovanost. Nakonec zadusí radost z misijního poslání jakousi obsesí být jako všichni ostatní a mít vše, co mají ostatní. Tímto způsobem se jim evangelizace stává povinností a věnují jí málo úsilí a velmi omezený čas.

80. U pastoračních pracovníků, kteří mají vždy určitý duchovní styl a zvláštní způsob uvažování, se vyvíjí jistý relativismus, který je ještě nebezpečnější než ten věroučný. Týká se těch nejhlubších upřímných rozhodnutí, která určují způsob života. Tento praktický relativismus spočívá v tom, že jednají, jako by neexistoval Bůh, rozhodují se, jako by neexistovali chudí, sní, jako by neexistovali druzí, a pracují tak, jako by neexistovali ti, kterým ještě nebylo hlásáno evangelium. Stojí za zmínku, že dokonce i ten, kdo má zdánlivě solidní věroučná i duchovní přesvědčení,

nezřídka upadá do takového životního stylu, který působí závislost na ekonomických jistotách nebo na moci a lidské slávě, kterou chce získat za každou cenu namísto toho, aby odevzdával život druhým v misijním poslání. Nenechme si ukrást misijní horlivost!

„Ne“ egoistické omrzelosti

81. Právě tehdy, kdy nejvíce potřebujeme misijní zápal, který do světa vnáší sůl a světlo, obávají se mnozí laici, že je někdo vyzve k plnění nějakého apoštolského úkolu, a snaží se utéct před jakýmkoli závazkem, který by je mohl připravit o volný čas. Dnes je například velmi obtížné nalézt ve farnostech připravené katechety, kteří by ve svém poslání setrvali více let. Něco podobného však nastává i u kněží, kteří si úzkostlivě střeží svůj osobní čas. Často je to způsobeno tím, že lidé cítí nutkavou potřebu chránit si prostor své autonomie, jako by úkol evangelizovat byl nebezpečným jedem, a nikoli radostnou odpovědí na Boží lásku, která nám svěřuje poslání, naplňuje nás a činí plodnými. Někteří se zdráhají okusit do hloubky chuť misijního poslání a zůstávají uzavřeni v ochromující omrzelosti.

82. Problémem není vždycky přebytek aktivit, ale především jejich špatné prožívání – bez adekvátních motivací, bez spirituality, která by je naplňovala a dodávala jim na přitažlivosti. Odtud plyne, že povinnosti unavují více, než je rozumné, a někdy způsobují nemoc. Nejedná se o vyrovnanou námahu, nýbrž o napjatou, tíživou, neuspokojující a vposledku nepřijatou únavu. Tato pastorační omrzelost může mít různý původ. Někteří do ní upadnou, protože se pustili do nerealizovatelných plánů a nevěnují se tomu, co by mohli pokojně

dělat. Jiní proto, že nepřijímají namáhavý proces utváření věcí a chtěli by, aby všechno padalo z nebe samo. Další proto, že se upnuli k určitým plánům nebo snům o úspěchu, jež jim vnuká jejich marnivost. Jiní proto, že ztratili reálný kontakt s lidmi v jakési odosobněné pastoraci, která přikládá větší pozornost organizaci než lidem, takže jsou nadšeni spíše „harmonogramem cesty" než samotnou cestou. Jiní upadají do omrzelosti, protože neumějí čekat a chtějí ovládat rytmus života. Dnešní úzkostná snaha o bezprostřední výsledky způsobuje, že pastorační pracovníci nedovedou snést nějaké to protivenství, zdánlivý nezdar, kritiku či kříž.

83. Tak se utváří největší hrozba, kterou je „šedý pragmatismus všedního života církve, ve kterém všechno zdánlivě vychází z normality, zatímco víra je ve skutečnosti podrývána a degeneruje na zbytečnost"[11]. Vyvíjí se tak záhrobní psychologie, která postupně transformuje křesťany v muzejní mumie. Zklamáni realitou, církví nebo sebou samými žijí v ustavičném pokušení upnout se k nasládlému a beznadějnému smutku, který ovládne srdce jakožto „nejbohatší z elixírů démonových"[12]. Ač jsou povoláni k tomu, aby přinášeli světlo a šířili život, nechávají se nakonec okouzlit věcmi, které plodí pouze vnitřní temnotu a ochablost a oslabují apoštolský dynamismus. Vzhledem k tomu všemu si dovolím naléhat: nenechme si ukrást radost z evangelizace!

---

11 Joseph Ratzinger: *Situazione attuale della fede e della teologia.* Přednáška pronesená na setkání předsedů biskupských konferencí Latinské Ameriky pro nauku víry v Guadalajaře (Mexiko, 1996). *Aparecida*, 12.

12 Georges Bernanos: *Deník venkovského faráře*. 3. vyd., Rozmluvy 9/1988, s. 91.

„Ne“ sterilnímu pesimismu

84. Radost evangelia je radostí, kterou nám nic a nikdo nikdy nevezme (srov. Jan 16,22). Nešvary našeho světa – a nešvary církve – by neměly být záminkou k oslabení našeho nasazení a naší horlivosti. Považujme je za výzvy k růstu. Pohled víry je navíc schopen rozpoznat světlo, které Duch svatý vždycky šíří uprostřed temnot nezapomínaje, že „kde se rozmnožil hřích, tam se v míře ještě daleko štědřejší ukázala milost“ (Řím 5,20). Naše víra má být schopna zahlédnout víno, v něž se může voda proměnit, a pšenici rostoucí mezi plevelem. Padesát let po Druhém vatikánském koncilu, třebaže zakoušíme bolest nad ubohostmi naší doby a jsme daleci naivního optimismu, nesmí větší realismus znamenat menší důvěru v Ducha ani menší velkodušnost. V tomto smyslu se můžeme vrátit ke slovům blahoslaveného Jana XXIII. z onoho pamětihodného 11. října 1962: „Při vykonávání našeho pastýřského úřadu k nám nejednou dolehnou názory některých lidí, kteří jistě planou horlivostí pro svaté náboženství, avšak nedívají se na vše s dostatečným pochopením a s rozumným úsudkem. V dnešní době vidí jen zmar a zkázu… Máme za to, že musíme rezolutně nesouhlasit s těmito proroky zkázy, kteří oznamují jen neštěstí, jako by už hrozil konec světa. Na nynějším stavu věcí máme spíše vidět tajemné úradky Boží Prozřetelnosti, která nás vede k novému řádu lidských vztahů. Dnešní události jsou dílem lidí, a co víc: nad jejich očekávání uskutečňují vyšší Boží záměry; Bůh řídí všechno i přes lidské nehody a nezdary moudře k dobru církve.“[13]

13 Jan XXIII.: *Promluva při zahájení Druhého vatikánského koncilu* (11. 10. 1962), 4. Nový život, 12/1962, s. 240.

85. Jedním z nejvážnějších pokušení, které dusí horlivost a odvahu, je poraženectví, které z nás činí nespokojené a znechucené pesimisty se zamračenou tváří. Nikdo se nemůže pustit do bitvy, pokud nevěří ve vítězství. Kdo začíná bez důvěry, prohrál předem polovinu bitvy a zakopává svoje hřivny. I s bolestným vědomím vlastní křehkosti je třeba jít vpřed, nepovažovat se za poražené a připomínat si, co řekl Pán svatému Pavlovi: „Stačí ti moje milost, protože síla se tím zřejměji projeví ve slabosti" (2 Kor 12,9). Křesťanským triumfem je vždycky kříž, který je však současně praporem vítězství, jenž se nese s bojovnou něhou proti útokům zla. Zlý duch poraženectví je bratrem pokušení předčasně oddělovat pšenici od plevele, je produktem úzkostné a egoistické nedůvěry.

86. Je zřejmé, že v některých místech zavládlo duchovní „zpustošení", které je plodem společenských zřízení, jež se chtějí utvářet bez Boha anebo ničí své křesťanské kořeny. Tam se „křesťanský svět stává neplodným a jako nadměrně využívaná půda se vyčerpá a mění v poušť"[14]. V jiných zemích násilný odpor ke křesťanství nutí křesťany prožívat víru téměř skrytě v zemi, kterou milují. To je další velmi bolestná forma pouště. I vlastní rodina či pracoviště mohou být oním vyprahlým územím, kde je třeba uchovávat víru a snažit se ji vyzařovat. „Avšak, právě vycházíme-li ze zkušenosti této pouště, této prázdnoty, můžeme nově objevit radost z víry a její životní význam pro sebe, muže i ženy. Na poušti se objevuje hodnota toho, co je pro život podstatné. V současném světě tak existuje bezpočet znamení, která nezřídka – implicitně či negativně – vyjadřují žízeň po Bohu, po nejzazším

14 John Henry Newman: „Letter of 26 January 1833"; in: *The Letters and Diaries of John Henry Newman*, sv. III, Oxford, 1979, s. 204.

smyslu života. A na poušti jsou zapotřebí především lidé víry, kteří svým vlastním životem ukazují cestu k zaslíbené zemi a tak udržují naději v bdělém stavu."[15] V každém případě jsme v těchto okolnostech povoláni být lidskými nádobami, které dávají druhým napít. Někdy se nádoba mění na těžký kříž, ale právě na kříži se nám probodený Pán odevzdal jako pramen živé vody. Nenechme si ukrást naději!

„Ano" novým vztahům, které ustavuje Ježíš Kristus

87. Dnes, kdy sítě a nástroje lidské komunikace dosáhly neslýchaného rozvoje, vnímáme výzvu k tomu, abychom objevili a sdíleli „mystiku" společného života, kdy se umíme smísit s ostatními, setkávat se s nimi, brát je do náruče, vzájemně se podepírat a být součástí toho poněkud chaotického davu, který se může proměnit na opravdovou zkušenost bratrství, na solidární karavanu, na svatou pouť. Takto se větší možnosti komunikace stanou většími možnostmi setkávání a solidarity mezi všemi. Kéž bychom kráčeli touto cestou! Bylo by to moc dobré, moc ozdravné, osvobozující a nadějné! Je prospěšné vycházet ze sebe a připojit se k druhým. Uzavřít se v sobě znamená okoušet hořký jed imanence a lidstvo bude ještě zkaženější každou naší egoistickou volbou.

88. Křesťanský ideál bude vždycky vybízet k překonávání podezření, stálé nedůvěry, strachu z toho, že budeme napadeni, a obranných postojů, které nám vnucuje nynější svět. Mnozí se snaží unikat před druhými do pohodlného soukromí nebo vybraného okruhu těch nejbližších a popírají skutečnost sociální dimenze evangelia. Stejně jako by někteří chtěli pouze

15 Benedikt XVI.: *Homilie při mši sv. na zahájení Roku víry* (11. 10. 2012).

duchovního Krista, bez těla a bez kříže, dožadují se také osobních vztahů zprostředkovávaných sofistikovanými přístroji, obrazovkami a systémy, které je možno ovladačem zapnout a vypnout. Evangelium nás však stále vybízí k tomu, abychom se v neutuchajícím úzkém kontaktu vystavovali setkání s tváří druhého a s jeho fyzickou přítomností, která je pro nás výzvou, abychom se setkávali s jeho bolestí a jeho požadavky i s jeho nakažlivou radostí. Autentickou víru ve vtěleného Božího Syna nelze oddělovat od sebedarování, od příslušnosti ke společenství, od služby, od smíření s tělem druhých. Syn Boží nás svým vtělením vyzval k revoluci něhy.

89. Izolace, která je variantou imanentismu, se může projevovat falešnou autonomií, která sice vylučuje Boha, nicméně v náboženské oblasti může též nabývat podoby duchovního konzumismu v souladu s vlastním chorobným individualismem. Návrat k posvátnu a duchovní hledání, které charakterizují naši dobu, jsou jevy nejednoznačné. Dnes tak před námi stojí výzva, která se netýká na prvním místě ateismu, ale směřuje k mnoha lidem, kteří hledají odpověď na žízeň po Bohu. Ta nesmí být uhašena nabídkami působícími odcizení nebo Ježíšem Kristem bez těla a bez starostí o druhé. Pokud nenajdou v církvi spiritualitu, která je uzdraví, osvobodí, naplní životem a pokojem a zároveň pozve k solidárnímu společenství a misijní plodnosti, nechají se oklamat nabídkami, které nepolidšťují ani nevzdávají slávu Bohu.

90. Projevy, které jsou vlastní lidové zbožnosti, jsou vtělené, protože se zrodily z vtělení křesťanské víry do lidové kultury. Proto v sobě zahrnují osobní vztah nikoli k harmonizujícím energiím, nýbrž k Bohu, k Ježíši Kristu, k Marii nebo

k nějakému světci. Mají tělo, mají konkrétní tváře. Jsou schopné živit vztahový potenciál, a nikoli jen individualistické útěky. V jiných oblastech našich společností narůstá obdiv k různým formám „spirituality blahobytu" bez společenství, k „teologii prosperity" bez bratrské angažovanosti, nebo k subjektivním zkušenostem, které nemají tvář a omezují se na niterné imanentní hloubání.

91. Důležitou výzvou je ukázat, že řešení nikdy nespočívá v útěku před osobním a angažovaným vztahem k Bohu, který nás současně angažuje ve vztahu k druhým. Toto se dnes děje, když si věřící počínají tak, aby se ukryli a zmizeli druhým z očí, když nenápadně utíkají z jednoho místa na druhé nebo z jednoho úkolu ke druhému, aniž by vytvářeli hluboké a stabilní vztahy: „Imaginatio locorum et mutatio multos fefellit."[16] Je to falešný lék, který způsobuje onemocnění srdce a někdy i těla. Je nezbytné dopomáhat k poznání, že jedinou cestou je naučit se správně a bez vnitřního odporu setkávat se s druhými, vážit si jich a přijímat je jako své souputníky. Nebo ještě lépe: jde o to, abychom se naučili objevovat Ježíše ve tváři druhých, v jejich hlase, v jejich požadavcích. Znamená to též naučit se také trpět v náruči ukřižovaného Ježíše, když snášíme nespravedlivé útoky nebo nevděčnost, a nikdy neochabovat v rozhodnutí budovat bratrské vztahy.[17]

---

16 Tomáš Kempenský: *De Imitatione Christi*. I, IX, 1: „Mnohého již zklamaly bláhové představy o změně místa"; česky: *Následování Krista*. Olomouc, 1990, s. 22.

17 Užitečné je svědectví svaté Terezie z Lisieux ve vztahu k jedné sestře, která jí byla obzvláště nesympatická a s níž prožila jednu vnitřní zkušenost, jež ji silně ovlivnila: „Jednoho zimního večera jsem jako obvykle konala svou malou službu u sestry Petry. Byla zima, byla tma… Pojednou jsem zaslechla v dálce ladný zvuk hudebního nástroje. Představila jsem si jasně osvětlený salon, celý se třpytil zlatem. Elegantně oblečené mladé dívky si vyměňovaly navzájem poklony a světské zdvořilosti. Pak se můj pohled svezl na ubohou nemocnou, kterou jsem podpírala. Místo melodie jsem slyšela občas naříkavé zasténání, místo zlatých ozdob jsem viděla cihly naší strohé klášterní chodby, jen slabě osvětlené. Nedovedu vyjá-

92. Zde je pravé uzdravení, poněvadž tím postojem k druhým, který nám skutečně přináší uzdravení namísto nemoci, je *mystické*, kontemplativní bratrství, které dokáže vzhlížet k posvátné velikosti bližního, dovede objevovat Boha v každé lidské bytosti, umí snášet nesnáze společného života přilnutím k lásce Boží, dovede otevřít srdce božské lásce a usilovat o štěstí druhých, jako o ně usiluje jejich dobrý Otec. Právě v této době i tam, kde jsou věřící „malým stádcem" (Lk 12,32), jsou Pánovi učedníci povoláni žít jako společenství, které je solí země a světlem světa (srov. Mt 5,13-16). Jsou povoláni stále novým způsobem vydávat svědectví evangelizující sounáležitosti.[18] Nenechme si ukrást společenství!

„Ne" duchovnímu zesvětštění

93. Duchovní zesvětštění, které se skrývá za zdáním religiozity a dokonce lásky k církvi, spočívá v tom, že se namísto Pánovy slávy vyhledává lidská sláva a osobní blahobyt. To vyčítal Pán farizeům: „Jak vy můžete uvěřit, když oslavujete sebe navzájem, ale nehledáte slávu jen od samotného Boha?" (Jan 5,44). Jde o velice subtilní hledání „vlastních zájmů, a nikoli zájmů Ježíše Krista" (srov. Flp 2,21). Nabývá mnoha podob v závislosti na typu člověka a na situaci, v niž se vtírá. Poněvadž se pojí se snahou o zdání, není vždy doprovázeno veřejnými hříchy a navenek se všechno jeví korektně. Kdyby však mělo zachvátit církev, „bylo by nekonečně zhoubnější než prosté zesvětštění morální"[19].

---

dřit, co se odehrálo v mé duši. Jenom vím, že Pán ji osvítil paprsky své pravdy, které tolik převyšovaly temný lesk pozemských slavností, že jsem nemohla věřit svému štěstí" (Sv. Terezie z Lisieux: *Autobiografické spisy /Dějiny duše/*. Vimperk, Nakladatelství Tiskárny Vimperk 1991, s. 239).

18 Srov. *Propositio,* 8.

19 Henri De Lubac: *Meditace o církvi.* Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2010, s. 172.

94. Toto zesvětštění se může živit zejména dvěma způsoby, které jsou vzájemně hluboce propojeny. Jedním je kouzlo gnosticismu, víra uzavřená v subjektivismu, kdy člověka zajímá pouze určitá zkušenost nebo nějaká řada úsudků či poznatků, které považuje za zdroj světla a útěchy, avšak přitom zůstává uzavřen v imanenci svého rozumu či svých pocitů. Druhým je sebevztažné a prometheovské neopelagiánství těch, kteří vposledku spoléhají jenom na své vlastní síly a považují se za nadřazené vůči druhým, protože se drží určitých norem anebo protože jsou neochvějně věrní určitému katolickému stylu minulosti. Je to domnělá věroučná či disciplinární jistota, která vede k narcistnímu a autoritářskému elitářství, kde se namísto evangelizování analyzují a klasifikují ti druzí a namísto usnadňování přístupu k milosti se plýtvá energií na kontrolování. V obou případech není opravdový zájem ani o Ježíše Krista, ani o bližní. Jsou to projevy antropocentrického imanentismu. Nelze si představit, že by z těchto redukovaných forem křesťanství mohla vytrysknout autentická evangelizující dynamičnost.

95. Toto temné zesvětštění se projevuje mnoha zdánlivě protikladnými postoji, avšak stejným nárokem „ovládnout prostor církve". U některých je patrná okázalá péče o liturgii, nauku a prestiž církve, ale bez starosti o reálné pronikání evangelia k Božímu lidu a ke konkrétním dějinným potřebám. Takovýmto způsobem se život církve transformuje na muzejní exponát nebo majetek několika málo vyvolených. U jiných se totéž duchovní zesvětštění skrývá za fascinací možností předvádět sociální a politické výdobytky či se vychloubat zařizováním praktických záležitostí, anebo se projevuje jako zalíbení v dosahování sebeúcty a seberealizace. Může se také

projevovat různými způsoby vystavování se na odiv bohatým společenským životem, plným cest, schůzí, večeří a recepcí. Anebo se vyjadřuje manažerskou efektivitou, která oplývá statistikami, plány a vyhodnoceními, z čehož má hlavní prospěch nikoli Boží lid, ale spíše církev jakožto organizace. Ve všech případech chybí pečeť vtěleného, ukřižovaného a vzkříšeného Krista, dochází k uzavření se do elitních skupin, nehledají se ani vzdálení, ani nezměrné množství těch, kdo žízní po Kristu. Není tam již evangelní horlivost, nýbrž falešné potěšení z egocentrického sebezalíbení.

96. V tomto kontextu bují marnivost těch, kteří se spokojují s tím, že mají určitou moc, a raději jsou generály poražených vojsk než prostí vojáci oddílu, který pokračuje v boji. Jak často jen sníme o expanzivních, malicherných a přesně narýsovaných apoštolských plánech typických pro poražené generály! Tak popíráme své dějiny církve, které jsou slavné jako dějiny obětí, naděje, každodenního boje, života stráveného ve službě, vytrvalosti v namáhavé práci, protože každá práce přináší „pot na tváři". Namísto toho se marnivě zabýváme řečmi o tom, „co by se mělo dělat" – hřích onoho „mělo by se" – jakožto duchovní učitelé a pastorační odborníci, kteří dávají instrukce a zůstávají mimo. Pěstujeme svoji neomezenou představivost a ztrácíme kontakt se svízelnou realitou našeho věřícího lidu.

97. Kdo upadl do tohoto zesvětštění, dívá se spatra a z povzdálí, odmítá prorocké poselství bratří, diskvalifikuje ty, kteří mu kladou otázky, neustále poukazuje na chyby druhých a je posedlý vnějším dojmem. Upnul své srdce k omezenému horizontu své imanence a svých zájmů a v důsledku toho se nedokáže poučit ze svých hříchů ani není autenticky otevřen pro

odpuštění. Je to děsivá zkaženost pod zdáním dobra. Je třeba se jí vyhnout tím, že církev vyjde ze sebe, zaměří své poslání na Ježíše Krista a bude se angažovat pro chudé. Ať nás Bůh chrání před zesvětštěnou církví v duchovním či pastoračním hávu! Toto dusivé zesvětštění se uzdravuje nádechem čistého vzduchu Ducha svatého, který nás vysvobozuje z permanentní soustředěnosti na sebe samé a z úkrytu zdánlivé zbožnosti, v níž chybí Bůh. Nenechme si ukrást evangelium!

„Ne“ válce mezi námi

98. Kolik válek se vede uvnitř Božího lidu a v různých společenstvích! Ve čtvrti, na pracovišti, kolik jen válek ze žárlivosti a závisti! Duchovní zesvětštění vede některé křesťany k tomu, že válčí s jinými křesťany, kteří jim překážejí v jejich honbě za mocí, prestiží, potěšením či hmotným zabezpečením. Někteří už neprožívají upřímnou sounáležitost s církví a rozdmýchávají ducha sváru. Více než k celé církvi s její bohatou rozmanitostí se hlásí k té či oné skupině, která se považuje za odlišnou či speciální.

99. Svět je drásán válkami a násilím anebo zraňován rozšířeným individualismem, který rozděluje lidské bytosti a staví je proti sobě navzájem, v honbě za vlastním blahobytem. V různých zemích se rozněcují konflikty a stará rozdělení, která byla částečně považována za překonaná. Všechna společenství křesťanů na světě bych rád požádal zejména o přitažlivé a zářivé svědectví bratrského společenství. Kéž všichni mohou obdivovat, jak o sebe vzájemně pečujete, povzbuzujete se a doprovázíte se: „Podle toho všichni poznají, že jste moji učedníci, budete-li mít lásku k sobě navzájem“ (Jan 13,35). O to Ježíš žádal naléhavou modlitbou k Otci:

„… ať jsou všichni jedno... v nás, aby svět uvěřil“ (Jan 17,21). Pozor na pokušení závisti! Jsme na stejné lodi a míříme do stejného přístavu! Prosme o milost, abychom se dovedli radovat z ovoce druhých, které patří všem.

100. Těm, kteří prožívají zranění odvěkých rozdělení, se zdá obtížné pochopit, že je vybízíme k odpuštění a smíření, protože se domnívají, že ignorujeme jejich bolest nebo je chceme přinutit k tomu, aby se vzdali své paměti a svých ideálů. Jestliže však uvidí svědectví autenticky bratrských a smířených společenství, bude pro ně vždy světlem, které přitahuje. Velice mne proto trápí, když se v některých křesťanských společenstvích, a dokonce mezi zasvěcenými osobami, dává prostor různým projevům nenávisti, rozdělení, očerňování, osočování, pomsty, žárlivosti, touze vnucovat za každou cenu vlastní představy, a to i za cenu pronásledování, které se podobá neúprosnému honu na čarodějnice. Koho chceme evangelizovat tímto jednáním?

101. Prosme Pána, aby nám dal pochopit zákon lásky. Jak dobré je mít tento zákon! Jak dobré je mít se přese vše vzájemně rádi! Ano, přese vše! Každému z nás je adresována pavlovská výzva: „Když prokazujeme dobro, nesmíme přitom propadnout únavě“ (Gal 6,9). Všichni zakoušíme sympatie i antipatie a možná jsme v této chvíli na někoho rozzlobeni. Řekněme Pánu: „Pane, jsem rozzloben na toho či onu. Prosím tě za něho a za ni.“ Modlit se za člověka, na kterého se hněváme, je opravdovým krokem k lásce a je to úkon evangelizace. Učiňme to dnes! Nenechme si ukrást ideál bratrské lásky!

Další výzvy pro církev

102. Laici jsou prostě nezměrnou většinou Božího lidu. Slouží jim menšina vysvěcených služebníků. Vědomí identity a poslání laika v církvi vzrostlo. Máme četné laiky, byť to stále nestačí, kteří mají hluboký smysl pro společenství a obrovskou věrnost závazku k činorodé lásce, katechezi a slavení víry. Nicméně toto vědomí odpovědnosti laiků, jež se rodí z křtu a biřmování, se neprojevuje všude stejně. V některých případech proto, že se laici nepřipravovali na přijetí zodpovědných úkolů, v jiných proto, že ve svých místních církvích nenašli prostor, aby se mohli vyjádřit a jednat, z důvodů nadměrného klerikalismu, který je drží stranou od rozhodování. Ačkoli konstatujeme rostoucí účast mnohých na laických službách, tato angažovanost se neprojevuje pronikáním křesťanských hodnot do společenské, politické a ekonomické sféry. Omezuje se často na vnitrocírkevní úkoly bez skutečné angažovanosti v uplatňování evangelia, které má přetvářet společnost. Formace laiků a evangelizace odborníků a intelektuálů představuje důležitou pastorační výzvu.

103. Církev uznává neodmyslitelný přínos ženy pro společnost, její senzibilitu, intuici a určité zvláštní schopnosti, které jsou obvykle vlastní spíše ženám než mužům. Je to kupříkladu speciální pozornost žen vůči druhým, která se projevuje zvláště, byť ne výlučně, v mateřství. S potěšením sleduji, jak mnohé ženy sdílejí pastorační odpovědnost spolu s kněžími, svým způsobem pomáhají s doprovázením lidí, rodin či skupin a nabízejí nové pohledy k teologické reflexi. Je však ještě zapotřebí rozšířit prostor k výraznější přítomnosti žen v církvi. „Ženský génius je totiž nezbytný ve všech projevech společenského života; z tohoto důvodu je třeba zaručit účast

žen také v pracovním prostředí“[20] a v různých oblastech, kde jsou přijímána závažná rozhodnutí jak v církvi, tak v sociálních strukturách.

104. Dožadování se legitimních práv žen na základě pevného přesvědčení, že muži a ženy mají tutéž důstojnost, klade církvi hluboké otázky, které představují důležitou výzvu a nelze je povrchně obejít. Kněžství vyhrazeno mužům jakožto znamení Krista – Ženicha, který se odevzdává v eucharistii, je otázka, o které se nepochybuje, nicméně může se stát příčinou určitého konfliktu, pokud se svátostná pravomoc příliš identifikuje s mocí. Netřeba zapomínat, že mluvíme-li o kněžské pravomoci, „nacházíme se zde na rovině funkce, a ne na rovině důstojnosti a svatosti“[21]. Služebné kněžství je jedním z prostředků, které Ježíš užívá ke službě svému lidu, ale zásadní důstojnost plyne ze křtu, který je dostupný všem. Připodobnění kněze ke Kristu jako Hlavě, totiž k počátečnímu zdroji milosti, neimplikuje povýšení, které by ho stavělo na vrchol všeho ostatního. Funkce v církvi „nezpůsobují nadřazenost jedněch nad druhými“[22]. Ostatně jedna žena, Maria, je důležitější než biskupové. A třebaže se funkce služebného kněžství pokládá za „hierarchickou“, je třeba mít na paměti, že „je naprosto podřízena svatosti členů církve“[23]. Klíčem a těžištěm služebného kněžství není moc pojatá jako panování, nýbrž moc vysluhovat svátost eucharistie. Odtud plyne jeho autorita, která je vždycky službou ku prospěchu lidu. Tady vyvstává velká výzva pro pastýře i teology, kteří by mohli pomoci lépe poznat, co to

20 Papežská rada Iustitia et Pax: *Kompendium sociálního učení církve*, 295.

21 *Christifideles laici*, 51.

22 Kongregace pro nauku víry: *Inter insigniores*, 115 (deklarace o otázce připuštění žen ke služebnému kněžství, 15. 10. 1976).

23 Srov. Jan Pavel II.: *Mulieris dignitatem*, 27 (apoštolský list, 15. 8. 1988).

implikuje vzhledem k možné roli ženy tam, kde se přijímají důležitá rozhodnutí v různých oblastech církve.

105. Pastorace mládeže, jak jsme byli zvyklí ji rozvíjet, prošla nárazem sociálních proměn. Mladí lidé v obvyklých strukturách často nenacházejí odpovědi na svůj neklid, potřeby, problémy a zranění. Pro nás dospělé je náročné jim trpělivě naslouchat, pochopit jejich starosti či jejich požadavky a učit se rozmlouvat s nimi jazykem, kterému rozumějí. Z toho důvodu nepřinášejí výchovné postupy kýžené plody. Šíření a růst převážně mládežnických sdružení a hnutí lze interpretovat jako působení Ducha, který otevírá nové cesty v souladu s jejich očekáváními, touhou po hluboké spiritualitě a hledáním konkrétnějšího pocitu sounáležitosti. Nicméně je nezbytné více stabilizovat účast těchto uskupení v rámci celkové církevní pastorace.[24]

106. Třebaže není vždy snadné oslovit mladé lidi, ve dvou oblastech se dosáhlo pokroku: vzrostlo vědomí, že je evangelizuje a vychovává celé společenství, a klade se větší důraz na jejich vlastní angažovanost. Je třeba uznat, že v současné situaci krize společenské angažovanosti a společenských vazeb existuje mnoho mladých lidí, kteří nabízejí svou solidární pomoc tváří v tvář utrpení ve světě a věnují se různým aktivitám či volontariátu. Někteří se podílejí na životě církve, zakládají pomocná sdružení a účastní se různých misijních iniciativ ve svých diecézích nebo jinde. Je krásné, že mladí lidé jsou „poutníky víry“, šťastní, že přinášejí Ježíše do všech ulic, na náměstí a do každého koutu země!

24 Srov. *Propositio,* 51.

107. Na mnoha místech je málo povolání ke kněžství a zasvěcenému životu. Často je to způsobeno absencí nakažlivé apoštolské horlivosti ve společenstvích, která nedokážou nadchnout a přitáhnout. Kde je život, horlivost a ochota nést Krista druhým, tam se rodí pravá povolání. Dokonce i ve farnostech, kde nejsou kněží příliš aktivní a radostní, vzbuzuje bratrský a horlivý život společenství touhu po úplném zasvěcení se Bohu a evangelizaci, zejména modlí-li se toto vitální společenství naléhavě za povolání a má-li odvahu nabídnout své mládeži cestu zvláštního zasvěcení. Na druhé straně, i přes nedostatek povolání máme dnes zřetelnější vědomí o nezbytnosti lepšího výběru kandidátů kněžství. Není možné plnit semináře na základě libovolné motivace, tím méně pokud se tyto motivace pojí s afektivní nejistotou, touhou po moci, lidské slávě či ekonomickém blahobytu.

108. Jak jsem již řekl, nechtěl jsem nabízet kompletní analýzu, ale vybízím společenství, aby doplnila a obohatila tyto perspektivy poznáním výzev, které se jich přímo či zblízka dotýkají. Doufám, že učiní-li tak, budou mít na paměti, že pokaždé, když se snažíme chápat nynější realitu a znamení časů, je třeba vyslechnout mladé i staré lidi. Obojí jsou nadějí národů. Staří nesou paměť a moudrost zkušenosti, která vede k tomu, aby nebyly hloupě opakovány stejné chyby z minulosti. Mladí lidé nás vyzývají k tomu, abychom vzbuzovali a prohlubovali svou naději, protože oni v sobě nosí nové nasměrování lidstva a otevírají nás budoucnosti, abychom nezůstali připoutáni k nostalgii po strukturách a zvyklostech, které v nynějším světě už nejsou nositelkami života.

109. Výzvy existují proto, aby se překonávaly. Buďme realisty, ale neztrácejme radost, odvahu a odevzdanost plnou naděje! Nenechme si ukrást misijní sílu!

Kapitola třetí
Zvěst evangelia

110. Poté, co jsem rozebral některé výzvy současnosti, rád bych nyní připomněl úkol, který na nás doléhá v každé době a na každém místě, protože „není pravé evangelizace bez výslovné zvěsti, že Ježíš je Pán" a bez „primátu hlásání Ježíše Krista v každé evangelizační aktivitě"[1]. Když Jan Pavel II. shrnul starosti asijských biskupů, řekl jim, že pokud má církev „plnit svůj prozřetelnostní úděl, jímž je evangelizace coby radostné, trpělivé a postupné hlásání spásonosné smrti a vzkříšení Ježíše Krista, musí to být jejich absolutní priorita"[2]. To platí pro všechny.

I. Veškerý Boží lid zvěstuje evangelium

111. Evangelizace je úkolem církve. Tento subjekt evangelizace je však mnohem víc než jen organická a hierarchická instituce, neboť je především lidem putujícím k Bohu. Zajisté se jedná o tajemství, jehož kořeny tkví v Trojici, ale svou dějinnou konkrétnost má v putujícím a evangelizujícím lidu, který přesahuje každé, byť nezbytné institucionální vyjádření. Navrhuji pozastavit se trochu u tohoto způsobu chápání

1 *Ecclesia in Asia,* 19.
2 Ibid., 2.

církve, jež má svůj nejhlubší základ ve svobodné a nezištné iniciativě Boží.

Jeden lid pro všechny

112. Spása, kterou nám Bůh nabízí, je dílem jeho milosrdenství. Neexistuje žádný lidský čin, byť by mohl být jakkoli dobrý, kterým bychom si zasloužili tak obrovský dar. Bůh nás čirou milostí přitahuje, aby nás se sebou sjednotil.[3] On sesílá svého Ducha do našich srdcí, aby z nás učinil své děti, proměnil nás a dal nám schopnost odpovědět svým životem na jeho lásku. Ježíš Kristus pak posílá církev jakožto svátost, v níž Bůh nabízí spásu.[4] Svým evangelizačním působením spolupracuje jako nástroj Boží milosti, která působí nepřetržitě, mimo jakýkoliv dohled. Dobře to vyjádřil Benedikt XVI. při zahájení synodních prací: „Je důležité vždycky vědět, že první slovo, pravá iniciativa, opravdová aktivita pocházejí od Boha a jedině zapojením se do této božské iniciativy, jedině vyprošováním si této božské iniciativy můžeme se také my – spolu s ním a v něm – stát evangelizátory."[5] Princip primátu milosti musí být majákem, který ustavičně osvěcuje naše reflexe o evangelizaci.

113. Spása, kterou Bůh realizuje a církev radostně hlásá, je pro všechny[6] a Bůh započal cestu ke sjednocení s každou lidskou bytostí všech dob. Rozhodl povolat je jako lid, a nikoli

3 Srov. *Propositio,* 4.

4 Srov. *Lumen gentium*, 1.

5 Benedikt XVI.: *Meditace během první všeobecné kongregace XIII. generálního zasedání biskupského synodu* (8. 10. 2012).

6 *Gaudium et spes*, 22.

jako izolované bytosti.[7] Nikdo se nespasí sám, to znamená ani jako izolovaný jedinec, ani svými vlastními silami. Bůh nás přitahuje a počítá přitom se složitou sítí osobních vztahů, které jsou součástí života lidského společenství. Tímto lidem, který si Bůh vyvolil a svolal, je církev. Ježíš neříká apoštolům, aby vytvořili exkluzivní skupinu, elitní skupinu. Ježíš říká: „Získejte za učedníky všechny národy" (Mt 28,19). Svatý Pavel praví, že v Božím lidu, v církvi „není ani Žid, ani Řek... všichni jste jeden v Kristu Ježíši" (Gal 3,28). Rád bych řekl těm, kteří se cítí daleko od Boha a církve, těm, kdo jsou bázliví, i těm lhostejným: Pán volá také tebe, abys byl součástí jeho lidu, a činí tak s velkou úctou a láskou!

114. Být církví znamená být lidem Božím ve shodě s velkým plánem Otcovy lásky. To implikuje, že církev má být kvasem Božím v lidstvu. Znamená to, že má zvěstovat a přinášet Boží spásu do tohoto světa, který často bloudí, potřebuje odpovědi, jež mu dodají odvahy a naděje a novou sílu na cestu. Církev musí být místem zdarma rozdávaného milosrdenství, kde všichni budou moci pocítit, že jsou přijati, milováni, že je jim odpuštěno a že jsou povzbuzováni k tomu, aby žili dobrým životem evangelia.

Lid mnoha tváří

115. Boží lid se vtěluje do národů Země, z nichž každý má svou vlastní kulturu. Pojem kultura je cenným nástrojem k pochopení rozmanitých projevů křesťanského života v Božím lidu. Jde o životní styl určité společnosti, zvláštní způsob, jakým se její členové vztahují k sobě navzájem, k ostatnímu

7 *Lumen gentium*, 9.

stvoření a k Bohu. Kultura takto pojatá zahrnuje celek života určitého národa.[8] Každý národ ve svém dějinném vývoji v legitimní autonomii rozvíjí vlastní kulturu.[9] Je to dáno skutečností, že lidská osoba „má přirozenou potřebu žít společensky"[10] a je stále vztažena ke společnosti, kde konkrétně utváří svůj vztah k realitě. Lidská bytost je vždy kulturně situována: „přirozenost a kultura velmi těsně souvisí"[11]. Milost předpokládá kulturu a dar Boží se vtěluje do kultury toho, kdo ho přijímá.

116. Ve dvou tisíciletích křesťanství mnohé národy obdržely milost víry, ve svém každodenním životě ji přivedly k rozkvětu a předávaly způsobem, jenž je vlastní jejich kulturám. Když nějaké společenství přijme zvěst spásy, Duch svatý zúrodní jeho kulturu proměňující silou evangelia. V dějinách církve můžeme vidět, že křesťanství nedisponuje jediným kulturním vzorem, a „třebaže skrze věrnost evangeliu a tradici církve zůstane samo sebou, bude mít také tvář mnoha kultur a národů, které je přijaly a které z něj žijí"[12]. V různých národech, které zakoušejí Boží dar podle vlastní kultury, církev vyjadřuje svoji autentickou katolicitu a ukazuje „krásu této mnohotvaré podoby církve"[13]. V křesťanských projevech evangelizovaného národa Duch svatý zkrášluje církev, ukazuje jí nové aspekty Zjevení a dává jí novou tvář. Skrze inkulturaci církev „vtěluje evangelium do různých kultur a současně přivádí národy

8 Srov. III. generální konference Rady latinskoamerických biskupských konferencí: *Puebla* (23. 3. 1979), 386–387.

9 *Gaudium et spes*, 36.

10 Ibid., 25.

11 Ibid., 53.

12 Srov. Jan Pavel II.: *Novo Millennio ineunte*, 40 (apoštolský list, 6. 1. 2001).

13 Ibid., 40.

s jejich kulturou do svého společenství",[14] protože „pozitivní hodnoty a formy", které každá kultura nabízí, „mohou obohatit způsob, jakým je evangelium hlásáno, chápáno a žito"[15]. Takto se „církev přijetím hodnot různých kultur stává »sponsa ornata monilibus suis – nevěstou ozdobenou šperky« (srov. Iz 61,10)"[16].

117. Pokud je kulturní různost správně chápána, neohrožuje jednotu církve. Duch svatý poslaný Otcem i Synem proměňuje naše srdce a uschopňuje nás vstoupit do dokonalého společenství Nejsvětější Trojice, kde každá věc nachází svoji jednotu. On vytváří společenství a harmonii Božího lidu. Duch svatý je harmonií, stejně jako je poutem lásky mezi Otcem a Synem.[17] On je tím, kdo vzbuzuje mnohotvaré a rozmanité bohatství darů a současně buduje jednotu, která nikdy není uniformitou, nýbrž přitažlivou mnohotvarou harmonií. Evangelizace radostně uznává toto mnohotvaré bohatství, které Duch plodí v církvi. Myšlenka monokulturního a monotónního křesťanství by neodpovídala logice vtělení. Ačkoli je pravdou, že některé kultury byly úzce spojeny se zvěstováním evangelia a s rozvojem křesťanského myšlení, zjevené poselství se neztotožňuje se žádnou z nich a má transkulturní obsah. Proto při evangelizaci nových kultur nebo kultur, které nepřijaly křesťanskou zvěst, není nezbytné vnucovat zároveň s nabídkou evangelia určitou kulturní

14 Jan Pavel II.: *Redemptoris missio,* 52. (encyklika o stálé platnosti misijního poslání, 7. 12. 1990). Praha, Zvon 1994.

15 *Ecclesia in Oceania*, 16.

16 *Ecclesia in Africa*, 61.

17 Srov. Sv. Tomáš Akvinský: *Summa Theologiae,* I, q. 39, 8, 2: „Pokud se vyloučí Duch svatý, který je poutem mezi oběma, nelze chápat svornost jednoty mezi Otcem a Synem"; I, q. 37, 1, 3.

formu, byť je krásná a starobylá. Poselství, které hlásáme, se vždycky prezentuje v určitém kulturním hávu. V církvi však někdy upadáme do marnivé sakralizace vlastní kultury, čímž můžeme dávat najevo spíše fanatismus než autentickou evangelizační horlivost.

118. Biskupové Oceánie žádali, aby tam církev „rozvíjela porozumění a prezentaci Kristovy pravdy na základě místních tradic a kultur", a povzbudili „všechny misionáře, aby působili v harmonii s domorodými křesťany a zajistili tak, aby se víra a život církve vyjadřovaly legitimními formami vlastními každé kultuře"[18]. Nemůžeme požadovat, aby všechny národy všech kontinentů při vyjadřování křesťanské víry napodobovaly způsoby přijaté v určitých dějinných okamžicích evropskými národy, protože víru nelze uzavírat do hranic chápání a výrazů určité místní kultury.[19] Je nesporné, že jedna jediná kultura nemůže obsáhnout tajemství Kristova vykoupení.

Všichni jsme učedníky a misionáři

119. Ve všech pokřtěných, od prvního do posledního, působí posvěcující moc Ducha, jenž podněcuje k evangelizaci. Boží lid je svatý v důsledku tohoto pomazání, které ho činí neomylným „in credendo" (v úkonu víry). To znamená, že když věří, nemýlí se, i když nenachází slova, jak svoji víru vyjádřit. Duch svatý ho vede v pravdě a přivádí ho ke spáse.[20] Je součástí Božího tajemství lásky k lidstvu, že Bůh obdařuje celek věřících jistým *instinktem víry – sensus fidei*, který mu pomáhá rozpoznávat to, co skutečně přichází od Boha.

18 *Ecclesia in Oceania*, 17.
19 *Ecclesia in Asia*, 20.
20 Srov. *Lumen gentium*, 12.

Přítomnost Ducha uděluje křesťanům jakýsi přirozený smysl pro božské skutečnosti a moudrost, která jim umožňuje intuitivně jim porozumět, ačkoli nedisponují odpovídajícími prostředky k jejich přesnému vyjádření.

120. Na základě přijatého křtu se každý člen Božího lidu stává učedníkem, kterému je svěřeno poslání (srov. Mt 28,19). Každý pokřtěný bez ohledu na svoji funkci v církvi či stupeň vzdělání své víry je aktivním subjektem evangelizace a bylo by nenáležité uvažovat o takovém pojetí evangelizace, kterou by uskutečňovali kvalifikovaní aktéři, přičemž zbytek věřícího lidu by byl pouze receptivní složkou jejich působení. Nová evangelizace musí implikovat novou angažovanost každého pokřtěného. Toto přesvědčení se stává přímou výzvou každému křesťanovi, aby se nikdo nezříkal svého závazku k evangelizaci, neboť zakusil-li někdo skutečně Boží lásku, která je jeho spásou, nepotřebuje moc času k přípravě na její hlásání, nemůže čekat, že se mu dostane mnoha přednášek či dlouhého poučování. Každý křesťan je misionářem, nakolik se setkal s Boží láskou v Ježíši Kristu. Už neříkejme, že jsme „učedníci" a „misionáři", nýbrž vždycky „učedníci misionáři". Pokud o tom nejsme přesvědčeni, pohleďme na první učedníky, kteří hned poté, co na sobě zakusili Ježíšův pohled, šli a naplněni radostí hlásali: „Našli jsme Mesiáše!" (Jan 1,41). Samaritánka, jakmile skončila svůj rozhovor s Ježíšem, stala se misionářkou, a mnozí Samaritáni uvěřili v Ježíše „pro řeč té ženy" (Jan 4,39). Také svatý Pavel po setkání s Ježíšem Kristem „hned začal hlásat Ježíše, že je to Boží Syn" (srov. Sk 9,20). A na co čekáme my?

121. My všichni jsme zajisté povoláni k růstu ve svém evangelizačním poslání. Zároveň usilujeme o lepší formaci, o prohloubení své lásky a o jasnější svědectví evangelia. V tomto smyslu musíme všichni dovolit druhým, aby nás neustále evangelizovali. Neznamená to ovšem, že se máme vzdát evangelizačního poslání, ale spíše máme hledat takový způsob hlásání Ježíše, který by odpovídal situaci, ve které se nacházíme. V každém případě jsme všichni povoláni nabízet druhým explicitní svědectví o spásonosné lásce Pána, který nám i přes naše nedokonalosti nabízí svou blízkost, své Slovo, svou sílu a dává našemu životu smysl. Tvé srdce ví, že není totéž žít bez něho, nebo s ním, a tedy to, co jsi objevil, to, co ti pomáhá žít a co ti dává naději, máš hlásat druhým. Nesmíme se vymlouvat na svou nedokonalost. Naopak, misijní poslání je stálým podnětem k tomu, abychom neustrnuli v průměrnosti, ale stále rostli. Svědectví víry, jež je každý křesťan povolán vydávat, vede k tomu, aby mohl spolu se svatým Pavlem prohlásit: „Neříkám, že už bych dosáhl cíle nebo že už jsem dokonalý, ale ze všech sil se snažím to uchvátit... ženu se k tomu, co je přede mnou“ (srov. Flp 3,12-13).

Evangelizační síla lidové zbožnosti

122. Stejně můžeme myslet na to, že různé národy, ve kterých došlo k inkulturaci evangelia, jsou aktivními kolektivními subjekty působícími na poli evangelizace. Je tomu tak proto, že národ je tvůrcem své vlastní kultury a protagonistou svých dějin. Kultura je něčím dynamickým, co národ neustále znovu vytváří. Každá generace předává té následující určitý souhrn postojů k různým existenciálním situacím. Ta ho pak musí zpracovat ve vztahu k vlastním výzvám. Člověk „je zároveň

synem a otcem kultury, do níž je ponořen“[21]. Pokud se v některém národě inkulturovalo evangelium, v procesu kulturního předávání se pak stále novým způsobem předává také víra. Z toho plyne důležitost evangelizace pojaté jako inkulturace. Každá část Božího lidu, která do svého života uvádí Boží dar způsobem, jenž odpovídá jeho géniu, vydává svědectví přijaté víry a obohacuje ji novými výmluvnými výrazy. Lze říci, že „lid neustále evangelizuje sám sebe“[22]. Tady nabývá důležitosti lidová zbožnost, která je autentickým výrazem spontánního misijního působení Božího lidu. Je to skutečnost ve stálém vývoji, kde je protagonistou Duch svatý.[23]

123. V lidové zbožnosti je možné vnímat, jakým způsobem se přijatá víra vtělila do kultury a je předávána dále. V některých obdobích se na lidovou zbožnost nahlíželo s nedůvěrou a v desetiletích po koncilu byla předmětem přehodnocení. Rozhodující podnět v tomto směru poskytl Pavel VI. ve své apoštolské exhortaci *Evangelii nuntiandi*. Vysvětluje v ní, že lidová zbožnost „dokazuje žízeň po Bohu, kterou mohou cítit jen prostí a chudí lidé“[24] a která „v nich vzbuzuje velkodušnost, jež hraničí až s hrdinstvím, jde-li o vyznání víry“[25]. Nedávno pak Benedikt XVI. v Latinské Americe poznamenal, že jde o „cenný poklad katolické církve“, ve kterém se „ukazuje duše latinskoamerických národů“[26].

---

21 Jan Pavel II.: *Fides et ratio,* 71 (encyklika o vztazích mezi vírou a rozumem, 14. 9. 1998).

22 *Puebla,* 450.

23 Jan Pavel II.: *Ecclesia in Asia*, 21.

24 *Evangelii nuntiandi*, 48.

25 Ibid.

26 Benedikt XVI.: *Promluva na zahájení V. generální konference Rady latinskoamerických biskupských konferencí*, 1 (13. 5. 2007).

124. V *Dokumentu z Aparecidy* je popsáno bohatství, které Duch svatý ze své nezištné iniciativy v lidové zbožnosti rozvíjí. Biskupové onoho milovaného kontinentu, kde mnozí křesťané vyjadřují svou víru skrze lidovou zbožnost, ji nazývají „lidovou spiritualitou" či „lidovou mystikou".[27] Jde o opravdovou „spiritualitu vtělenou do kultury prostých lidí"[28]. Není bezobsažná, nýbrž odhaluje a vyjadřuje obsah spíše symbolickým způsobem než za pomoci instrumentálního rozumu a v úkonu víry zdůrazňuje více *credere in Deum* než *credere Deum*.[29] Je to „legitimní způsob života víry, způsob, jak se cítit součástí církve a být misionáři";[30] nese v sobě milost misijního poslání, milost vycházet ze sebe samých a být poutníky: „Společně putovat ke svatyním a účastnit se dalších projevů lidové zbožnosti a přivádět s sebou také děti nebo zvát další lidi, je samo o sobě úkon evangelizace."[31] Neomezujme tuto misijní sílu ani se ji nesnažme potlačovat!

125. K tomu, abychom porozuměli této skutečnosti, je třeba k ní přistupovat s pohledem Dobrého pastýře, který se nesnaží soudit, nýbrž milovat. Pouze za pomoci citové náklonnosti, kterou nám dává láska, budeme schopni docenit teologální život přítomný v křesťanské lidové zbožnosti, zvláště mezi chudými. Myslím na pevnou víru matek u lůžka nemocného dítěte, které svírají růženec, i když neumějí dát dohromady věty Kréda, anebo na obrovský náboj naděje, kterou vlévá jediná svíce rozžatá ve skromném příbytku

27 *Aparecida,* 262.
28 Ibid., 263.
29 Sv. Tomáš Akvinský: *Summa Theologiae* II-II, q. 2, 2.
30 *Aparecida,* 264.
31 Ibid.

s prosbou o pomoc Panny Marie, či na láskyplné pohledy k ukřižovanému Kristu. Kdo miluje svatý věřící lid Boží, nemůže na tyto projevy nahlížet pouze jako na nějakou přirozenou touhu po božství. Jsou to projevy teologálního života oživovaného Duchem svatým, který nám byl vylit do srdcí (srov. Řím 5,5).

126. V lidové zbožnosti, jež je plodem inkulturovaného evangelia, je obsažen aktivní evangelizační potenciál, který nemůžeme podceňovat. Bylo by to, jako bychom přehlíželi působení Ducha svatého. Spíše jsme povoláni k tomu, abychom ji povzbuzovali a posilovali, aby se tak ještě více prohluboval proces inkulturace, který nikdy nekončí. Projevy lidové zbožnosti nás mohou mnohému naučit a pro toho, kdo je umí číst, jsou teologickým místem, kterému musíme věnovat pozornost, a to zejména tehdy, když uvažujeme o nové evangelizaci.

Od osoby k osobě

127. Když tedy církev touží prožít hlubokou misijní obnovu, existuje určitá forma kázání, která je každodenním úkolem každého z nás. Tímto úkolem je přinášet evangelium těm, s nimiž se všichni setkáváme, jak těm nejbližším, tak i neznámým. Je to neformální kázání, k němuž může docházet i během rozhovoru, a je to i kázání misionáře, když jde k někomu na návštěvu. Být učedníkem znamená mít stálou ochotu přinášet druhým Ježíšovu lásku a k tomu spontánně dochází kdekoliv – na cestě, na náměstí, v práci, na ulici.

128. Prvním momentem tohoto vždy uctivého a laskavého kázání je osobní dialog, v němž se druhá osoba vyjadřuje

a sdílí své radosti, naděje, starosti o své drahé a mnohé věci, které jí leží na srdci. Teprve po takovéto konverzaci je možné představit slovo – ať už tak, že se přečte nějaký úryvek z Písma, nebo se převypráví, ale vždycky je třeba připomenout to zásadní poselství, kterým je osobní láska Boha, jenž se stal člověkem, vydal za nás sebe samého, žije a nabízí nám svou spásu a své přátelství. Je to zvěst, která se sděluje pokorou a svědectvím toho, kdo se dovede vždycky učit ve vědomí, že toto poselství je natolik bohaté a hluboké, že nás vždycky přesahuje. Někdy se vyjadřuje přímo, jindy osobním svědectvím, vyprávěním, gestem nebo způsobem, který může v konkrétní situaci vnuknout Duch svatý. Pokud se to zdá rozumné a jsou pro to podmínky, je dobré zakončit takové bratrské a misijní setkání krátkou modlitbou, která naváže na starosti, jež dotyčný vyjádřil. Tak zřetelněji pocítí, že byl vyslechnut a pochopen a že jeho situace byla svěřena do Božích rukou, a zakusí, že Boží slovo skutečně promlouvá do jeho života.

129. Netřeba si myslet, že evangelní zvěst je nutné předávat vždy určitými ustálenými formulacemi nebo přesnými slovy, která vyjadřují absolutně neměnný obsah. Vyjadřuje se formami tak odlišnými, že není možné je sepsat či katalogizovat, a jejich kolektivním subjektem je Boží lid se svými nesčetnými gesty a projevy. Jestliže se tedy evangelium vtělilo do určité kultury, nesděluje se již pouze hlásáním od osoby k osobě. Musíme tedy pamatovat na to, že v těch zemích, kde je křesťanství v menšině, musí místní církve kromě povzbuzování každého pokřtěného k hlásání evangelia také aktivně prosazovat alespoň počáteční způsoby inkulturace. V konečném důsledku je třeba směřovat k tomu, aby hlásání evangelia výrazovými prostředky, které jsou vlastní kultuře,

v níž se hlásá, vedlo k novému splynutí evangelia s touto kulturou. Jde o dlouhé a pomalé procesy, v nichž nás někdy může přepadnout a ochromit strach. Dovolíme-li pochybnostem a obavám udusit jakýkoliv projev odvahy, může se stát, že namísto toho, abychom byli tvořiví, jednoduše ustrneme ve své pohodlnosti, aniž bychom vyvolali nějaký pokrok, a v takovém případě se nebudeme svou spoluprací podílet na historických procesech, ale budeme pouhými diváky, kteří přihlížejí neplodné stagnaci církve.

Charismata ve službách evangelizujícího společenství

130. Duch svatý obohacuje celou evangelizující církev také různými charismaty. Jsou to dary k obnově a k budování církve.[32] Nejsou nějakým uzavřeným dědictvím, které bylo svěřeno nějaké skupině, aby je střežila. Jde spíše o dary Ducha začleněné do těla církve a zaměřené ke středu, kterým je Kristus, odkud dostávají evangelizační zaměření. Jasným znamením autenticity charismatu je jeho eklezialita, jeho schopnost pro dobro všech se harmonicky integrovat do života svatého Božího lidu. Autentická novost vzbuzená Duchem nepotřebuje vrhat stín na ostatní spirituality a dary, aby potvrdila sama sebe. Čím více nějaké charisma upírá svůj pohled k jádru evangelia, tím více bude jeho aktivita ekleziální. Právě ve společenství – i když je to namáhavé – se projevuje autentická tajemná plodnost každého charismatu. Uskutečňuje-li církev tuto výzvu, může se stát vzorem pokojného soužití ve světě.

131. Rozdíly mezi lidmi a společenstvími jsou někdy nemilé, ale Duch svatý, který tuto různost probouzí, může ze všeho

32 Srov. *Lumen gentium*, 12.

vytěžit jen dobro a přetvořit to na evangelizační dynamičnost, jež pak působí přitažlivě. Různost musí být vždy usmiřována s pomocí Ducha svatého. Jedině on může vzbuzovat různost, pluralitu, mnohost a zároveň uskutečňovat jednotu. Z druhé strany, pokud o různost usilujeme sami a v důsledku toho se uzavíráme do svých partikularismů a do svých exkluzivismů, působíme rozdělení. Anebo chceme-li my budovat jednotu podle svých lidských plánů, zavádíme nakonec uniformitu a homologaci. To nepomáhá misijnímu poslání církve.

Kultura, myšlení a výchova

132. Hlásání evangelia v oblasti kultury implikuje také hlásání evangelia v oblastech odborných, vědeckých a akademických. Jde o setkání mezi vírou, rozumem a vědami, jehož cílem je rozvinout nový dialog o důvěryhodnosti, novou originální apologetiku,[33] jež pomůže vytvořit dispozice k tomu, aby všichni naslouchali evangeliu. Když jsou některé kategorie rozumu a věd zahrnuty do hlásání zvěsti, ony samy se stanou nástroji evangelizace; jsou vodou proměněnou ve víno. A co je jednou přijato, je nejenom vykoupeno, ale stává se též nástrojem Ducha k osvěcování a obnovování světa.

133. Nestačí jen starat se o to, aby evangelium dosáhlo ke každému jednotlivému člověku, vždyť je též hlásáno celým kulturám, a proto nabývá teologie – a to nejenom pastorální teologie – v dialogu s ostatními vědami značné důležitosti, zvláště uvažujeme-li způsob, jak sdělovat evangelní nabídku různorodým kulturním kontextům

33 Srov. *Propositio,* 17.

a adresátům.[34] Evangelizující církev oceňuje a povzbuzuje charisma teologů a jejich úsilí na poli teologického bádání, které přispívá k dialogu se světem kultury a vědy. Vyzývám teology, aby plnili tuto službu jako součást spásonosného poslání církve. Je však nezbytné, aby za tímto účelem měli na srdci evangelizační zaměření církve i samotné teologie a nespokojili se s teologií od zeleného stolu.

134. Univerzity představují privilegované prostředí pro přemýšlení a rozvíjení evangelizačního úsilí interdisciplinárním a celistvým způsobem. Katolické školy, které se vždy snaží spojovat výchovné poslání s explicitním hlásáním evangelia, představují zásadní přínos pro evangelizaci kultury i v těch zemích a městech, kde nepřátelsky naladěné prostředí podněcuje k tvořivému hledání vhodných cest.[35]

II. Homilie

135. Věnujme nyní pozornost kázání v rámci liturgie, jež si žádá od pastýřů patřičnou pozornost a vážné zhodnocení. Pozastavím se obzvláště – a dokonce s poněkud úzkostlivou péčí – u homilie a její přípravy, protože v souvislosti s touto důležitou službou se ozývají mnohé stížnosti, před nimiž není možné uhýbat. Homilie je prubířským kamenem hodnocení, jak blízko je pastýř svému lidu a jak se s ním setkává. Víme totiž, že jí věřící skutečně přikládají velkou důležitost – často se trápí podobně jako vysvěcení služebníci: jedni naslouchánim a druzí kázáním. Je smutné, že tomu tak je. Homilie

34 Srov. *Propositio,* 30.
35 Srov. *Propositio,* 27.

může být skutečně intenzivním a radostným zakoušením Ducha, útěšným setkáním se slovem a stálým pramenem obnovy a růstu.

136. Obnovme svoji důvěru v kázání, které se zakládá na přesvědčení, že je to Bůh, kdo se touží dostat k lidem prostřednictvím kazatele, a že on projevuje svoji moc skrze lidské slovo. Svatý Pavel důrazně mluví o nezbytnosti kázání, protože Pán chce proniknout k druhým také naším slovem (srov. Řím 10,14-17). Svým slovem si náš Pán získal lidská srdce. Přicházeli ze všech stran, aby ho slyšeli (srov. Mk 1,45). Žasli a „sáli" jeho učení (srov. Mk 6,2). Slyšeli, že k nim mluvil jako ten, kdo má moc (srov. Mk 1,27). Svým slovem apoštolové, které ustanovil, „aby byli s ním, protože je chtěl posílat kázat" (Mk 3,14), přitáhli do lůna církve všechny národy (srov. Mk 16,15.20).

Liturgický kontext

137. Je třeba nyní připomenout, že „*liturgické hlásání slova Božího*, zvláště při eucharistickém shromáždění, není ani tak momentem rozjímání a katecheze jako *dialog mezi Bohem a jeho lidem*, dialog, v němž se zvěstují divy spásy a stále se obnovují požadavky Úmluvy"[36]. Homilie má zvláštní hodnotu, jež vyplývá z jejího eucharistického kontextu a je důvodem, proč homilie přesahuje jakoukoli katechezi a je nejvznešenějším momentem dialogu mezi Bohem a jeho lidem před svátostným přijímáním. Homilie navazuje na dialog, který již zahájil Pán se svým lidem. Kdo káže, musí znát srdce svého

36 Jan Pavel II.: *Dies Domini,* 41 (apoštolský list, 31. 5. 1998).

společenství a hledat, kde je živá a vroucí touha po Bohu a kde byl tento dialog lásky udušen a nemohl vydat plody.

138. Homilie nemůže být zábavnou podívanou, neodpovídá logice mediálních vystoupení, ale má liturgickému slavení dodávat vroucnost a význam. Je to osobitý žánr, poněvadž jde o kázání v rámci liturgického slavení, a v důsledku toho musí být krátká a nepůsobit dojmem, že jde o přednášku či vyučování. Kazatel sice může být schopen udržet pozornost lidí celou hodinu, nicméně se tak jeho slovo stává důležitějším než slavnost víry. Pokud se homilie příliš prodlužuje, poškozuje dvě charakteristiky liturgického slavení: harmonii jeho částí a jeho rytmus. Když se kázání koná v liturgickém kontextu, je do něj začleněna jako součást oběti, která se přináší Otci, a jako prostředek milosti, kterou Kristus rozdává v liturgii. Tentýž kontext vyžaduje, aby kázání orientovalo shromáždění a také kazatele ke společenství s Kristem v eucharistii, jenž přetváří život. To si žádá, aby slovo kazatele nezabíralo příliš mnoho místa, a Pán tak zářil více než jeho služebník.

Řeč matky

139. Řekli jsme, že Boží lid, ve kterém stále působí Duch svatý, nepřetržitě evangelizuje sebe sama. Co z tohoto přesvědčení plyne pro kazatele? Připomíná nám, že církev je matkou a káže lidu jako matka, která mluví ke svému dítěti a ví, že dítě s důvěrou přijímá vše, čemu ho matka učí, a věří, že to bude k jeho dobru, protože ví, že je milováno. Dobrá matka navíc umí rozpoznat vše, co Bůh v jejím dítěti zasel, naslouchá jeho starostem a učí se od něho. Duch lásky, který vládne v rodině, vede jak matku, tak dítě v jejich rozhovorech, v nichž dochází k poučování i k osvojování, napomínání i oceňování dobrých

věcí – a tak je tomu také v homilii. Duch, který inspiroval evangelia a který působí v Božím lidu, také vnuká, jak třeba naslouchat víře lidu a jak se má při každé eucharistii kázat. Křesťanské kázání proto nachází v kultuře lidu pramen živé vody pro to, co se má říkat, i pro nalézání vhodného způsobu, jak to říci. Stejně jak se nám líbí, když se mluví v mateřském jazyce, tak také ve víře nás těší, když se k nám promlouvá v „mateřské kultuře", mateřskou řečí (srov. 2 Mak 7,21.27), a srdce je lépe disponováno naslouchat. Tento jazyk je jako melodie, jež dodává odvahu, chuť, sílu a nadšení.

140. Toto mateřsko-ekleziální prostředí, v němž se odvíjí dialog Pána s jeho lidem, se má vytvářet a pěstovat upřímnou blízkostí kazatele, vřelým tónem jeho hlasu, mírností, s jakou se vyjadřuje, a radostností jeho gest. I tehdy, kdy je homilie poněkud nudná, je-li cítit tento mateřsko-ekleziální duch, bude vždycky plodná, jako i nudné rady matky časem přinášejí plody v srdcích dětí.

141. Je úžasné, jaké úsilí vynaložil Pán na to, aby navázal dialog se svým lidem, všem zjevil své tajemství a přitáhl obyčejné lidi tak vznešenou a tak náročnou naukou. Myslím, že tajemství je skryto v pohledu, kterým se Ježíš obrací k lidem navzdory všem jejich slabostem a pádům: „Neboj se, malé stádce! Váš Otec rozhodl, že vám dá království" (Lk 12,32). Ježíš káže v tomto duchu. Naplněn radostí v Duchu dobrořečí Otci, jenž přitahuje maličké: „Velebím tě, Otče, Pane nebe a země, že když jsi tyto věci ukryl před moudrými a chytrými, odhalil jsi je maličkým" (Lk 10,21). Pán má vskutku zalíbení v dialogu se svým lidem a kazatel má svému lidu umožnit zakoušet toto Pánovo zalíbení.

Slova, která zapalují srdce

142. Dialog je mnohem víc než sdělení nějaké pravdy. Dochází k němu pro radost z rozmlouvání a pro ono konkrétní dobro, které prostřednictvím slov vzájemně sdílí ti, kteří se mají rádi. Je to dobro, které nespočívá ve věcech, nýbrž v samotných osobách, které se v dialogu vzájemně odevzdávají. Čistě moralistické nebo instruktivní kázání a také takové kázání, které se stává exegetickou přednáškou, omezuje toto sdílení srdcí, k němuž v homilii dochází a které má mít téměř svátostnou povahu: „Víra je tedy z hlásání, hlásání pak se děje slovem o Kristu" (Řím 10,17). Pravda je v homilii doprovázena krásou a dobrem. Nejedná se o abstraktní pravdy či chladné sylogismy, protože se předává také krása obrazů, které Pán užíval, aby podnítil ke konání dobra. Paměť věřícího lidu musí jako paměť Mariina neustále překypovat údivem nad Božími činy. Srdce lidu, otevřené naději radostného a dosažitelného prokazování lásky, která mu byla zvěstována, vnímá, že každé slovo Písma je především darem – dříve než požadavkem.

143. Náročnost inkulturovaného kázání spočívá ve schopnosti sdělovat syntézu evangelního poselství, a nikoli ideje či jednotlivé hodnoty. Kde je tvoje syntéza, tam je tvoje srdce. Rozdíl mezi objasňováním syntézy a objasňováním vzájemně nesouvisejících hodnot je stejný jako rozdíl mezi planoucím srdcem a nudou. Kazatel má nádherné a obtížné poslání sjednocovat srdce, která se milují: srdce Páně se srdci jeho lidu. Dialog mezi Bohem a jeho lidem dále posiluje jejich vzájemnou smlouvu a upevňuje pouto lásky. Během homilie se ztišují srdce věřících a nechávají mluvit Jeho. Pán a jeho lid rozmlouvají tisícerými způsoby přímo, bez prostředníků. Nicméně v homilii chtějí, aby někdo byl nástrojem a vyjádřil

to, co cítí, tak, aby si následně každý mohl vybrat, jak bude v rozmluvě pokračovat. Slovo je ve své podstatě prostředníkem a vyžaduje nejenom dva partnery, kteří vedou dialog, ale také kazatele, který ho představí jako takové v přesvědčení, že „nehlásáme sebe, ale kážeme, že Ježíš Kristus je Pán, my však že jsme vaši služebníci kvůli Ježíši“ (2 Kor 4,5).

144. Mluvit srdcem znamená udržovat ho nejen planoucí, ale také osvěcované integritou Zjevení a cestou, kterou Boží slovo ušlo během dějin v srdci církve a v našem věřícím lidu. Křesťanská identita, jež je oním křestním objetím, jímž nás jako maličké přivinul Otec, nám dává touhu, abychom jako marnotratní a zároveň v Marii vyvolení synové toužili po dalším objetí milosrdného Otce, jenž nás očekává ve slávě. Starat se o to, aby náš lid vnímal, že se nachází mezi těmito dvěma objetími, je obtížným, ale krásným úkolem toho, kdo káže evangelium.

III. Příprava na kázání

145. Příprava kázání je úkolem tak důležitým, že je mu třeba věnovat delší čas studia, modlitby, reflexe a pastorační tvořivosti. S velkou láskou chci nabídnout představu o tom, jak postupovat při přípravě na homilii. Jsou to podněty, které mohou někomu připadat jako samozřejmé, ale považuji za vhodné je předložit, abych připomněl nutnost vyhradit této cenné službě přednostní čas. Někteří faráři často tvrdí, že to není možné pro mnoho naléhavých povinností, které musí plnit. Nicméně se odvažuji žádat, aby se každý týden tomuto úkolu věnoval dostatečně dlouhý osobní i komunitní čas, i kdyby se mělo dostat méně času na jiné, byť důležité

závazky. Důvěra v Ducha svatého, jenž v homilii působí, není čistě pasivní, nýbrž aktivní a kreativní. Znamená to nabídnout se jako nástroj (srov. Řím 12,1) se všemi svými schopnostmi, aby je mohl použít Bůh. Kazatel, který se nepřipravuje, není „duchovní", nýbrž nepoctivý a nezodpovědný k darům, které dostal.

Úcta k pravdě

146. Prvním krokem po prosbě k Duchu svatému je obrácení veškeré pozornosti k biblickému textu, který musí být základem kázání. Když se někdo snaží porozumět, co je poselstvím nějakého textu, koná úkon „úcty k pravdě"[37]. Je to pokora srdce, jež uznává, že slovo nás vždycky přesahuje, že nejsme jeho „pány ani s ním nemůžeme libovolně nakládat. Jsme pouze jeho strážci, hlasateli a služebníky"[38]. Takový postoj pokorné a žasnoucí úcty ke slovu se vyjadřuje tím, že přistupujeme k jeho studiu s maximální pozorností a zacházíme s ním v posvátné bázni. K výkladu biblického textu je zapotřebí trpělivosti, je třeba odložit veškerý stres a věnovat mu čas, zájem a *nezištnou* pozornost. Je třeba odložit stranou jakoukoli starost, která nás trápí, poodstoupit stranou a dopřát si klid pozornosti. Nemá cenu věnovat se četbě biblického textu, chceme-li dosáhnout rychlých, snadných a okamžitých výsledků. Příprava kázání si tedy vyžaduje lásku. Věnujeme volný čas bez chvatu jen těm osobám a věcem, které milujeme; a zde milujeme Boha, který chtěl *mluvit*. Na základě této lásky je možné setrvat potřebnou dobu v postoji učedníka: „Mluv, Hospodine, tvůj služebník poslouchá" (1 Sam 3,9).

37 *Evangelii nuntiandi*, 78.
38 Ibid.

147. Především je třeba být si jisti, že adekvátně rozumíme významu *slov*, která čteme. Chci zdůraznit něco, co se zdá evidentní, ale ne vždy se na to dbá: biblický text, který studujeme, je dva či tři tisíce let starý, jeho slovník je velmi odlišný od toho, který užíváme dnes. Ačkoli se nám zdá, že rozumíme slovům, která jsou přeložena do našeho jazyka, neznamená to, že chápeme správně to, co chtěl vyjádřit svatopisec. Jsou známy různé pomůcky, které nám nabízí literární analýza: věnovat pozornost slovům, která se opakují nebo se liší, rozpoznat strukturu a dynamismus vlastní určitému textu, uvažovat o tom, jaké místo zaujímají jednotlivé osoby a tak dále. Cílem však není pochopit všechny podrobnosti textu, to nejdůležitější je objevit, co je hlavním poselstvím, které dává danému textu strukturu a ucelenost. Pokud kazatel nevynaloží toto úsilí, je možné, že i jeho kázání bude postrádat strukturu a ucelenost; jeho řeč bude pouhou sumou různých neartikulovaných idejí, které druhými nedokážou pohnout. Ústřední poselství je to, které chtěl na prvním místě sdělit sám autor, což znamená pochopit nejenom myšlenku, ale také účinek, jehož chtěl autor dosáhnout. Pokud je nějaký text napsán k útěše, neměl by být používán k napomínání při omylech. Pokud byl napsán k povzbuzení, neměl by být používán k poučování. Pokud byl napsán k tomu, aby něco učil o Bohu, neměl by být používán k vysvětlování různých teologických idejí. Pokud byl napsán, aby vedl ke chvále či svěřoval misijní úkol, nepoužíváme ho k tomu, abychom informovali o nejnovějších zprávách.

148. K tomu, abychom adekvátně pochopili smysl ústředního poselství nějakého textu, je jistě nezbytné uvést ho do souvislosti s učením celé Bible, předávané církví. To je důležitý

princip biblické interpretace, která bere v úvahu fakt, že Duch svatý neinspiroval jenom část, nýbrž celou Bibli a že v některých otázkách lid postupně dospíval k pochopení Boží vůle na základě prožité zkušenosti. Takto se vyhneme chybným či jednostranným interpretacím, které protiřečí jiným sdělením téhož Písma. To však neznamená oslabovat vlastní a specifický důraz textu, který má být hlásán. Jedním z nedostatků únavných a neúčinných kázání je právě to, že kazatel není schopen zprostředkovat sílu, jež je vlastní hlásanému textu.

Personalizace slova

149. Kazatel „musí sám rozvíjet velmi důvěrnou znalost Božího slova. Nevystačí s poznáním jazykových nebo exegetických aspektů, i když i to je nezbytné; musí se ke slovu přiblížit srdcem chápavým a připraveným modlitbou, aby proniklo hluboce do jeho myšlenek a jeho citů a vyvolalo v něm nové smýšlení“[39]. Prospěje nám, když budeme každý den, každou neděli obnovovat svou horlivost při přípravě homilie a zkoumat, zda v nás roste láska ke slovu, které kážeme. Není dobré zapomínat, že „větší nebo menší stupeň svatosti udělovatele svátostí má především vliv na hlásání slova“[40]. Jak praví svatý Pavel, „nechceme se svým kázáním dělat pěknými v očích lidí, ale chceme se líbit Bohu, který zkoumá naše srdce“ (1 Sol 2,4). Je-li v nás živá touha naslouchat jako první slovu, které máme kázat, dříve či později se přenese i na Boží lid: „Ústa mluví to, čeho je srdce plné“ (Mt 12,34). Nedělní čtení se v plné nádheře rozezní v srdci lidu, pokud se takto rozezněla nejprve v srdci pastýře.

39 Jan Pavel II.: *Pastores dabo vobis*, 26 (posynodální apoštolská exhortace, 25. 3. 1992), 26.

40 Ibid., 25

150. Ježíše popuzovali domnělí učitelé, kteří byli velmi nároční vůči těm, které učili Božímu slovu, ale sami se jím nenechávali osvítit: „Svazují těžká a neúnosná břemena a vkládají je lidem na ramena, ale sami se jich nechtějí dotknout ani prstem“ (Mt 23,4). Apoštol Jakub vybízel: „Moji bratři, nechtějte být všichni učiteli. Víte přece, že my budeme souzeni přísněji“ (Jak 3,1). Kdokoli chce kázat, musí být nejprve ochoten nechat se pohnout slovem a umožnit mu, aby se vtělilo do jeho konkrétního života. Takto se kázání stane onou plodnou a intenzivní činností, v níž je druhým „předáváno to, co bylo rozjímáno“[41]. Proto před konkrétní přípravou obsahu kázání se musí kazatel jako první nechat zranit oním slovem, které pak zraní druhé, protože slovo je živé a účinné jako meč, který „proniká až k rozdělení duše a ducha, kloubů a morku, a pronáší soud i nad nejvnitřnějšími lidskými myšlenkami a hnutími“ (Žid 4,12). To má pastorační význam. I v této době lidé raději naslouchají svědkům: „hledají pravdu a upřímnost... volají po hlasatelích evangelia, kteří by mluvili o Bohu, jehož by sami poznávali a s nímž by byli v důvěrném styku, jako by viděli Neviditelného“[42].

151. Nechce se po nás, abychom byli neposkvrnění, ale abychom stále rostli, hluboce prožívali touhu pokročit na cestě evangelia a nepodléhali skleslosti. Je nezbytné, aby měl kazatel jistotu, že ho Bůh miluje, že ho Ježíš spasil a jeho láska má vždy poslední slovo. Před tolikerou krásou mnohokrát pocítí, že jej svým životem plně neoslavuje, a upřímně zatouží odpovědět lépe na tak obrovskou lásku. Pokud se však nezastaví, aby s upřímnou otevřeností naslouchal slovu, pokud

41 Sv. Tomáš Akvinský: *Summa Theologiae*, II-II, q. 188, 6.
42 Srov. *Evangelii nuntiandi*, 76.

mu nedovolí, aby se dotklo jeho života a kladlo mu otázky, napomínalo ho a burcovalo, pokud nebude věnovat čas modlitbě se slovem, pak bude opravdu falešným prorokem, podvodníkem nebo prázdným mluvkou. Když však bude uznávat svou chudobu a bude prožívat touhu po stále větší angažovanosti, bude moci vždy rozdávat Ježíše Krista a říkat jako Petr: „Stříbro ani zlato nemám. Ale co mám, to ti dám" (Sk 3,6). Pán nás chce používat jako živé, svobodné a tvořivé bytosti, které se nechávají pronikat jeho slovem předtím, než ho zvěstují. Jeho poselství musí skutečně procházet skrze kazatele, ne však jen skrze rozum, ale tak, že se zmocní celé jeho bytosti. Duch svatý, který inspiroval slovo, je tím, jenž „dnes stejně jako v prvních dobách církve působí v každém hlasateli evangelia, který se jím nechá vlastnit a řídit; on mu vnuká slova, jež by ho sama od sebe nenapadla"[43].

Duchovní četba

152. Existuje konkrétní způsob, jak naslouchat tomu, co nám Pán chce říci svým slovem, a jak se nechávat přetvářet jeho Duchem. Říkáme mu *lectio divina*. Spočívá v četbě Božího slova v rámci modlitby, abychom mu tak umožnili osvěcovat nás a obnovovat. Tato modlitební četba Bible není oddělena od studia, kterému se kazatel věnuje, aby rozpoznal ústřední poselství textu. Naopak, odtud musí vycházet, aby mohl objevovat, co *totéž poselství* říká jeho životu. Duchovní četba nějakého textu musí vycházet z jeho literního významu. Jinak se textu snadno podsune takový význam, který se člověku hodí, aby potvrdil svá vlastní rozhodnutí, a který odpovídá jeho vlastním myšlenkovým schématům. To by vposledku

43 Ibid., 75.

znamenalo používat něco posvátného k vlastnímu prospěchu a tento zmatek sdělovat Božímu lidu. Nikdy netřeba zapomínat, že „i satan na sebe brává podobu anděla světla“ (2 Kor 11,14).

153. V Boží přítomnosti při klidné četbě textu je dobré se ptát například: „Pane, co říká tento text *mně*? Co chceš tímto poselstvím změnit v mém životě? Co mi v tomto textu vadí? Proč mne toto nezajímá?“ Anebo: „Co se mi líbí, co ve mně toto slovo podněcuje? Co mne přitahuje? Proč mne přitahuje?“ Snažíme-li se naslouchat Pánu, je normální pociťovat pokušení. Při jednom z nich se člověk cítí popuzován a obtěžován a uzavírá se. Jiným velmi běžným pokušením je sklon uvažovat o tom, co tento text říká druhým, a vyhýbat se tak jeho aplikaci na vlastní život. Též se stává, že člověk začne hledat výmluvy, které mu dovolí naředit specifické poselství textu. Jindy máme za to, že Bůh od nás žádá příliš velké rozhodnutí, které zatím nejsme schopni učinit. To mnohé lidi připravuje o radost ze setkání se slovem. Zapomínají však přitom na skutečnost, že nikdo není trpělivější než Bůh Otec a že nikdo není tolik chápavý a nedovede čekat tolik jako on. On nás vždycky zve k tomu, abychom učinili další krok, ale nevyžaduje dokonalou odpověď, dokud jsme ještě neušli cestu, která tuto odpověď umožňuje. Jednoduše touží po tom, abychom upřímně pohlédli na svůj život a bez přetvářky mu ho postavili před oči, abychom byli ochotni dále růst a od něj si vyprošovali to, čeho jsme ještě nedokázali dosáhnout.

Naslouchat lidu

154. Kazatel musí také naslouchat *lidu*, aby objevil, co věřící potřebují slyšet. Kazatel je bytost kontemplativní, která

se v nazírání zaměřuje na slovo podobně jako na lid. Tak objevuje „tužby, zvláštní vlohy i meze, způsob modlitby, podoby lásky, způsoby uvažování o životě a světě, které jsou pro tu kterou skupinu lidí charakteristické“, věnuje pozornost „*konkrétnímu lidu*, k němuž se obrací, jeho jazyku, symbolům a otázkám, které klade“[44]. Jde o to propojit poselství biblického textu s lidskou situací, s tím, co lidé prožívají, se zkušeností, která potřebuje světlo Slova. Tato starost není oportunismem či diplomacií, nýbrž hluboce náboženským a pastoračním postojem. „Vnímavost pro duchovní hodnoty zcela postačí k tomu, abychom dovedli z události vyčíst Boží poselství,“[45] a to je mnohem více než jen najít, co zajímavého říci. Usilujeme o to, abychom objevili, „co náš Pán řekl za podobných okolností“[46]. Příprava kázání se tak stává jakýmsi *evangelním rozlišováním*, v němž – ve světle Ducha svatého – usilujeme o rozpoznání oné „výzvy, které dává Bůh zaznít právě v této historické situaci“. Také v ní a skrze ni Bůh volá věřícího.[47]

155. Při tomto hledání je možné jednoduše poukázat na nějakou častou lidskou zkušenost, jako je radost z nového setkání, zklamání, strach ze samoty, soucit s utrpením druhých, nejistota z budoucnosti, starost o drahou osobu a podobně. Je však třeba velmi pozorně vnímat, co se skutečně týká života lidí. Pamatujme, že *netřeba odpovídat na otázky, které si nikdo neklade*; není ani namístě podávat aktuální zpravodajství za účelem vzbudit zájem, protože k tomu jsou televizní pořady. Je nicméně možné vyjít z nějaké události, a umožnit

44 Srov. ibid., 53.
45 Srov. ibid., 43.
46 Ibid.
47 *Pastores dabo vobis*, 10.

tak, aby zazněla mocná výzva slova k obrácení, ke klanění a ke konkrétním projevům bratrské lásky a služby a podobně, neboť někdy lidé sice v kázání rádi poslouchají komentáře na reálné dění, ale nenechají se jím oslovit osobně.

Pedagogické nástroje

156. Někteří si myslí, že mohou být dobrými kazateli, protože vědí, co mají říci, ale nehledí na to, *jak* to říci, tedy na konkrétní způsob, jak kázání rozvinout. Zlobí se, když jim druzí nenaslouchají a dostatečně je neoceňují, ale asi se nesnažili hledat vhodný způsob prezentace poselství. Připomeňme, že „zřejmá důležitost obsahu evangelizace nesmí zakrývat důležitost jejích metod a prostředků“[48]. Péče o způsob podání je také hluboce duchovním postojem. Znamená to odpovědět na Boží lásku a se všemi svými schopnostmi a svou tvořivostí se oddat poslání, které nám svěřuje Bůh. Je však také vynikajícím projevem lásky k bližnímu, protože nechceme druhým nabízet něco nekvalitního. V Bibli například nalezneme i doporučení, jak připravovat kázání, abychom mu zajistili náležitou úroveň: „Buď v řeči stručný, málo slovy pověz mnoho“ (Sir 32,8).

157. Pouze jako příklad připomeňme některé praktické nástroje, které mohou kázání obohatit a učinit přitažlivým. Jednou z nejdůležitějších dovedností je schopnost používat v kázání obrazy, tedy mluvit obraznou řečí. Někdy se používají příklady, aby bylo srozumitelnější něco, co se chce vysvětlit, ale takové příklady apelují pouze na racionální uvažování. Obrazy však napomáhají tomu, aby lidé docenili a přijali

48 *Evangelii nuntiandi*, 40.

poselství, které se jim chce sdělit. Přitažlivý obraz působí, člověk vnímá podávané poselství jako něco důvěrně známé, blízké, reálné a propojené s jeho vlastním životem. Povedený obraz může přivést adresáty k tomu, že si vychutnají poselství, které je jim předáváno, a ono v nich probudí touhu a pohne jejich vůlí podle evangelia. Dobrá homilie, jak mi říkal jeden starý učitel, musí mít „myšlenku, cit, obraz".

158. Již Pavel VI. říkal, že věřící „si od kázání velmi mnoho slibují a mají z něho též užitek, je-li prosté, jasné, přiměřené"[49]. Prostota jde ruku v ruce s použitým jazykem. Má to být jazyk, kterému adresáti rozumějí, aby se nemluvilo naprázdno. Často se stává, že kazatelé užívají slov, kterým se naučili během studií a v určitém prostředí, jež ale nejsou součástí běžného jazyka lidí, kteří jim naslouchají. Jsou to slova vlastní teologii či katechezi, jejichž význam není pro většinu křesťanů srozumitelný. Největším rizikem pro kazatele je, že si zvykne na svůj vlastní jazyk a bude se domnívat, že ho používají i všichni ostatní a automaticky mu rozumějí. Kdo se chce přizpůsobit jazyku druhých a oslovit je svým slovem, musí umět hodně naslouchat, musí se účastnit života lidí a ochotně jim věnovat pozornost. Jednoduchost a srozumitelnost jsou dvě odlišné věci. Jazyk může být velmi jednoduchý, ale kázání naopak málo srozumitelné. Může být nesrozumitelné pro svou neuspořádanost, pro nedostatek logiky anebo proto, že pojednává současně o různých tématech. Je tedy nezbytné počínat si tak, aby kázání mělo jednotnou tematiku, jasný řád a aby věty na sebe navazovaly, ať lidé mohou kazatele snadno sledovat a pochopit logiku toho, co říká.

49 Ibid., 43.

159. Další charakteristikou je pozitivně laděná řeč. Nesděluje v první řadě to, co se nemá dělat, ale spíše nabízí, co můžeme dělat lépe. Nicméně když poukazuje na něco negativního, snaží se vždycky ukázat také nějakou pozitivní hodnotu, která může posluchače přitáhnout, aby nezůstalo jen u nářků, stížností, kritiky a výtek. Pozitivní kázání navíc vždy vlévá naději, směřuje k budoucnosti, nenechává vězet v negativismu. Je dobré, aby se kněží, jáhni a laici pravidelně setkávali a společně nacházeli možnosti, jak učinit kázání přitažlivějším.

IV. Evangelizace, která prohlubuje kérygma

160. Součástí misijního poslání od Pána je i výzva k růstu víry, jež nás vybízí: „Učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal" (Mt 28,20). Z toho je zřejmé, že prvotní hlásání musí také poskytovat prostor k formaci a k dozrávání. Evangelizace také napomáhá k růstu, a tak vyžaduje, abychom brali velmi vážně každou osobu i plán, který s ní má Pán. Každá lidská bytost stále více potřebuje Krista a evangelizace by neměla dovolit, aby se někdo spokojil s málem, ale aby mohl naplno říci: „Už nežiji já, ale žije ve mně Kristus" (Gal 2,20).

161. Nebylo by správné interpretovat tuto výzvu k růstu výlučně nebo primárně jako věroučné vzdělávání. Jde o to, abychom „zachovávali" to, co nám přikázal Pán, a jako odpověď na jeho lásku nechali mezi všemi ctnostmi vystoupit do popředí ono nové přikázání, které je první, největší a nejlépe nás charakterizuje jako učedníky: „To je mé přikázání: Milujte se navzájem, jak jsem já miloval vás" (Jan 15,12). Když autoři Nového zákona chtějí shrnout křesťanské morální poselství

v to nejpodstatnější, předkládají nevyhnutelný požadavek lásky k bližnímu: „… kdo druhého miluje, splnil zákon ... naplněním zákona je láska“ (Řím 13,8.10). „… když plníte královský zákon podle výroku Písma: »Miluj svého bližního jako sebe«, jednáte dobře“ (Jak 2,8). „Celý Zákon totiž ve své plnosti je obsažen v jediné větě: »Miluj svého bližního jako sebe«“ (Gal 5,14). Pavel předkládal svým komunitám cestu růstu v lásce: „A ve vás ať Pán rozhojňuje stále víc a více lásku jednoho k druhému i ke všem lidem“ (1 Sol 3,12).

162. Z druhé strany se ukazuje, že cestě, na níž člověk dává Bohu odpověď a roste, vždy předchází obdarování, vždyť sám Pán tuto cestu předchází požadavkem: „křtěte ve jménu...“ (Mt 28,19). Otec nás nezištně přijal za své děti, obdaroval nás svou milostí (srov. Ef 2,8-9; 1 Kor 4,7), a tím nám připravil podmínky pro stálé posvěcování, v němž se Bohu líbíme a vzdáváme mu slávu. K tomu, abychom stále dokonaleji žili, „jak chce Duch“ (Řím 8,5), je potřebné nechávat se přetvářet v Krista.

Kérygmatická a mystagogická katecheze

163. Výchova a katecheze slouží tomuto růstu. Máme k dispozici již různé magisteriální texty a příručky ke katechezi, které nabízí Svatý stolec a v rámci světové církve i různé episkopáty. Připomínám apoštolskou exhortaci *Catechesi tradendae* (1979), *Všeobecné katechetické direktorium* (1997) a další dokumenty, jejichž obsah zde není nutné opakovat. Chci se zde zastavit jen nad několika tématy, která mi připadají zvláště důležitá.

164. Znovu jsme objevili, že i v katechezi podstatnou roli sehrává prvotní hlásání čili „*kérygma*“, které má být v centru evangelizační činnosti a každé snahy o církevní obnovu. *Kérygma* je trojiční. Je to oheň Ducha, jenž se dává v podobě jazyků a vede nás k víře v Ježíše Krista, který nám svou smrtí a zmrtvýchvstáním zjevuje a sděluje nekonečné milosrdenství Otce. V ústech katechety opakovaně zaznívá tato prvotní zvěst: „Ježíš Kristus tě miluje, dal svůj život, aby tě spasil, a nyní je denně živý po tvém boku, aby tě osvěcoval, posiloval a osvobozoval.“ Když říkáme, že tato zvěst je „první“, neznamená to, že stojí na začátku a pak se zapomene nebo nahradí jiným obsahem, který ji překoná. Je první ve smyslu kvalitativním, protože je to zvěst principiální, a ve všech etapách a momentech katecheze se jí má stále znovu naslouchat a různými způsoby ji hlásat.[50] Proto i kněz „musí sám – stejně jako církev – růst ve vědomí, že musí být sám stále evangelizován“[51].

165. Netřeba se domnívat, že v katechezi má *kérygma* ustoupit nějaké údajně „solidnější“ formaci. Není nic solidnějšího, hlubšího, jistějšího, konzistentnějšího a moudřejšího než tato zvěst. Veškerá křesťanská formace je především prohlubováním *kérygmatu*, které se má stále více a lépe do křesťanského života vtělovat, nikdy nepřestává osvěcovat katechetické působení a umožňuje nám správně chápat význam jakéhokoli tématu, které se v katechezi vysvětluje. Je to zvěst, která odpovídá na nekonečnou touhu, jež je v každém lidském srdci. Ústřední postavení kérygmatu s sebou nese určité charakteristiky, které jsou dnes nezbytné v každém prostředí: Je

50 Srov. *Propositio,* 9.
51 *Pastores dabo vobis*, 26.

nutné, aby hlásání vyjadřovalo spásonosnou Boží lásku, jež předchází morálním či náboženským závazkům, aby nevnucovalo pravdu a apelovalo na svobodu, aby bylo nositelem radosti, povzbuzení, vitality a aby mělo harmonickou úplnost, která neredukuje kázání na pár poučení, jež jsou navíc spíše filozofická než evangelní. Od hlasatele evangelia to vyžaduje, aby měl určité dispozice, které napomáhají lepšímu přijetí zvěsti: vstřícnost, otevřenost dialogu, trpělivost, srdečnou přívětivost, která neodsuzuje.

166. Další charakteristikou katecheze, jež se rozvinula v posledních desetiletích, je mystagogická iniciace,[52] která označuje v podstatě dvě věci: nezbytnou postupnost formativní zkušenosti, do níž zasahuje celé společenství, a nové docenění liturgických znamení křesťanské iniciace. Mnohé příručky a mnohé programy dosud nepřijaly výzvu mystagogické obnovy, která by na základě rozlišování v jednotlivých formačních společenstvích mohla nabýt velice rozmanitých podob. Katechetické setkání je zvěstováním slova, na něm se zakládá, nicméně vždycky potřebuje vhodné prostředí a přitažlivou motivaci, užití výmluvných symbolů, zasazení do širšího procesu růstu a integraci všech osobních dimenzí do života společenství, které naslouchá a odpovídá.

167. Je dobré, aby každá katecheze věnovala zvláštní pozornost „cestě krásy“ (*via pulchritudinis*).[53] Zvěstovat Krista znamená ukazovat, že věřit v něj a následovat jej není jenom pravdivá a spravedlivá věc, ale také věc krásná, jež je schopna naplnit život novým jasem a hlubokou radostí i uprostřed

52 Srov. *Propositio,* 38.
53 Srov. *Propositio,* 20.

zkoušek. Z tohoto pohledu lze všechny výrazy autentické krásy považovat za cestu, která napomáhá setkání s Pánem Ježíšem. Nejde o estetický relativismus,[54] který by mohl zatemňovat nerozlučné pouto mezi pravdou, dobrem a krásou, nýbrž o obnovení úcty ke kráse s cílem dospět k lidskému srdci a dát v něm zazářit pravdě a dobrotě Vzkříšeného. Je-li tomu tak, jak praví svatý Augustin, že totiž nemilujeme než to, co je krásné,[55] pak Syn učiněný člověkem – zjevení nekonečné krásy – je svrchovaně hoden lásky a přitahuje nás k sobě pouty lásky. Je tedy nutné, aby součástí předávání víry byla formace vycházející z *via pulchritudinis*. Je žádoucí, aby každá místní církev ve svém evangelizačním působení podporovala využívání umění v návaznosti na bohatství minulosti, ale také v šíři jeho rozmanitých současných výrazů, aby se tak víra sdělovala novou „řečí v podobenstvích"[56]. Je třeba mít odvahu nalézat nová znamení, nové symboly, novou tkáň, kde se může vtělit a předávat slovo, různé formy krásy, které se objevují v rozličných kulturních prostředích, včetně oněch nekonvenčních modalit krásy, které mohou být málo významné pro hlasatele evangelia, ale staly se zvlášť přitažlivé pro druhé.

168. Pokud jde o morální záměr katecheze, jež zve k růstu ve věrnosti evangelnímu životnímu stylu, je vhodné vždycky poukazovat na kýžené dobro, čím přispívá životu v jeho zralosti, plné realizaci, plodnosti. Jen ve světle této nabídky je možné uvažovat též o našem pranýřování nešvarů, které

54 Srov. II. VATIKÁNSKÝ KONCIL: *Inter mirifica*, 6. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002.

55 Srov. Sv. AUGUSTIN: *De musica*, VI, XIII, 38; *Conf.*, IV, XIII, 20.

56 BENEDIKT XVI.: *Promluva při projekci dokumentu „Arte e fede – via pulchritudinis"* (25. 10. 2012).

ji mohou zatemňovat. Spíše než jako odborníky na apokalyptické diagnózy nebo obskurní soudce, kteří mají zalíbení ve vyhledávání všech rizik a úchylek, je dobré, aby nás lidé vnímali jako radostné hlasatele vznešených nabídek, jako strážce dobra a krásy, kteří se skví životem věrným evangeliu.

Osobní doprovázení v procesech růstu

169. V civilizaci, která je paradoxně raněna anonymitou a zároveň je posedlá slíděním po detailech ze života druhých, v civilizaci stižené nestydatě morbidní zvědavostí potřebuje mít církev pohled bližního, který umí kontemplovat, dovede se dojmout a zastavit před člověkem, kdykoli je to nutné. V tomto světě mohou vysvěcení služebníci i ostatní pastorační pracovníci zpřítomňovat vůni blízké Ježíšovy přítomnosti i jeho osobní pohled. Církev musí uvádět své členy – kněze, řeholníky a laiky – do tohoto „umění doprovázet", aby se všichni neustále učili zout si opánky z nohou před posvátným územím druhého (srov. Ex 3,5). Musíme dát svému putování rytmus uzdravující blízkosti, s uctivým pohledem plným soucitu, a zároveň spořádaně a svobodně povzbuzovat ke zrání v křesťanském životě.

170. Třebaže to zní samozřejmě, musí duchovní doprovázení vždy směřovat k Bohu, v němž můžeme dosáhnout pravé svobody. Někteří se považují již za svobodné, byť jsou odloučeni od Pána, a nevidí, že jsou bytostně sirotky, bez útulku, bez domova, kam by se mohli navracet. Přestávají být poutníky a stávají se tuláky, kteří se točí jen kolem sebe, aniž by někam došli. Doprovázení by pak bylo kontraproduktivní, kdyby přestalo být putováním s Kristem k Otci a stalo se jakousi terapií, jež by uzavřenost lidí do vlastní imanence jen umocňovala.

171. Naléhavě dnes potřebujeme muže a ženy, kteří z vlastní zkušenosti s doprovázením znají správný postup, jenž se vyznačuje rozvážností, schopností porozumět druhému, uměním čekat a poddajností Duchu, aby všichni společně chránili svěřené ovce před vlky, kteří se pokoušejí stádce rozehnat. Potřebujeme se cvičit nejen v umění slyšet, ale k tomu si navíc osvojit schopnost naslouchat. První věcí při komunikaci s druhým je dovednost srdce vytvářet blízkost, bez níž neexistuje žádné opravdové duchovní setkání. Naslouchání nám pomáhá volit správná gesta a správná slova, která nás nenechají v pohodlné pozici diváků. Jedině na základě tohoto uctivého a soucitného naslouchání lze nalézat cesty autentického růstu, probouzet touhu po křesťanském ideálu, hlubší touhu po plné odpovědi na Boží lásku a přání rozvíjet to nejlepší, co Bůh v životě člověka zasel. Stále však s trpělivostí toho, kdo zná, co učil svatý Tomáš, že totiž někdo může mít milost i lásku, ale zároveň neuplatňuje správně žádnou ze ctností „kvůli určitým protichůdným náklonnostem", které přetrvávají.[57] Jinými slovy, organická jednota mezi ctnostmi existuje vždycky a nutně „*in habitu*", ačkoli některé vlivy mohou uskutečňování oněch ctnostných postojů znesnadňovat. Odtud plyne nezbytnost „pedagogiky, která postupně, krok za krokem, přivádí lidi k plnému osvojení tajemství"[58]. Pro dosažení určité zralosti, tedy aby lidé byli schopni činit opravdu svobodná a odpovědná rozhodnutí, je třeba počítat s dostatkem času a mít obrovskou trpělivost. Jak říkal blahoslavený Petr Faber: „Čas je poslem Božím."

57 *Summa Theologiae*, I-II q. 65, 3, ad 2: „propter aliquas dispositiones contrarias".
58 *Ecclesia in Asia*, 20.

172. Kdo doprovází, dovede rozpoznat, že situace každého jedince před Bohem i jeho život milosti je tajemství, které nikdo nemůže poznat jen zvnějšku. Evangelium nás vede k tomu, abychom člověka napomínali a pomáhali mu růst tak, že mu pomůžeme poznat objektivní špatnost jeho skutků (srov. Mt 18,15), ovšem bez vynášení soudů o jeho odpovědnosti a vině (srov. Mt 7,1; Lk 6,37). V každém případě se zdatný doprovázející neuchyluje k fatalistickým postojům či malomyslnosti. Vždycky povzbuzuje k ochotě nechat se léčit, povstat, obejmout kříž, všeho zanechat a vždy znovu se vydávat hlásat evangelium. Osobní zkušenost s tím, co znamená nechat se doprovázet a uzdravovat, s tím, co znamená v naprosté upřímnosti mluvit o svém životě s člověkem, jenž nás doprovází, nás učí trpělivosti a pochopení vůči druhým a uschopňuje nás nacházet způsoby, jak v nich probouzet důvěru, otevřenost a ochotu růst.

173. Autentické duchovní doprovázení se vždycky začíná a uskutečňuje v rámci služby evangelizačnímu poslání. Příkladem takového doprovázení a formace v rámci apoštolského působení je vztah Pavla k Timotejovi a Titovi. Když je pověřuje, aby se zastavili v každém městě a „uspořádali, co je třeba“ (srov. Tit 1,5; srov. 1 Tim 1,3-5), dává jim kritéria pro osobní život i pro pastorační působení. To všechno je třeba zásadně odlišit od jakéhokoli typu soukromničení a individualistické seberealizace. Učedníci misionáři provázejí učedníky misionáře.

O Božím slově

174. Božím slovem se má živit nejen homilie. Celá evangelizace se na něm zakládá – na slyšeném, rozjímaném, žitém,

slaveném a dosvědčovaném slově. Pramenem evangelizace je Písmo svaté. Proto je třeba stálé formace v naslouchání Božímu slovu. Církev neevangelizuje, pokud se sama nenechá stále evangelizovat. Je nezbytné, aby se „Boží slovo stávalo stále více srdcem veškeré církevní činnosti“[59]. Boží slovo slyšené a slavené, zejména v eucharistii, živí a vnitřně posiluje křesťany a uschopňuje je k autentickému evangelnímu svědectví v každodenním životě. Již jsme překonali onen starý protiklad mezi slovem a svátostí. Hlásané živé a účinné slovo připravuje přijetí svátosti a ve svátosti toto slovo dosahuje své maximální účinnosti.

175. Studium Písma svatého musí být branou otevřenou všem věřícím.[60] Zásadní věcí je, aby zjevené slovo radikálně zúrodňovalo katechezi a veškeré snahy o předání víry.[61] Evangelizace vyžaduje důvěrný vztah s Božím slovem, a proto diecéze, farnosti a všechna katolická sdružení musí nabízet seriózní a trvalé studium Bible, jež podpoří duchovní četbu jak osobní, tak i společnou.[62] Nehledáme tápáním ve tmě ani nemusíme čekat, až nás Bůh osloví, protože „Bůh promluvil; není již velkou neznámou, ale ukázal sebe samého“[63]. Přijměme vznešený poklad zjeveného slova.

59 Benedikt XVI.: *Verbum Domini*, 1 (posynodní apoštolská exhortace o Božím slově v životě a poslání církve, 30. září 2010). Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2011.

60 Srov. *Propositio,* 11.

61 Srov. *Dei Verbum*, 21–22.

62 Srov. *Verbum Domini*, 86–87.

63 Benedikt XVI.: *Meditace během první generální kongregace XIII. generálního zasedání biskupského synodu* (8. 10. 2012).

Kapitola čtvrtá
Sociální rozměr evangelizace

176. Evangelizovat znamená zpřítomňovat ve světě Boží království. Avšak „žádná dílčí a neúplná definice nemůže v sobě zahrnout tak bohatou, složitou a dynamickou skutečnost, jako je evangelizace, aniž by se vystavovala nebezpečí, že pojem evangelizace ochudí či dokonce zkreslí“[1]. Nyní bych se chtěl podělit o své starosti týkající se sociálního rozměru evangelizace, protože není-li tato dimenze náležitě vyjádřena, hrozí vždy nebezpečí zkomolení autentického a integrálního významu evangelizačního poslání.

I. Komunitní a sociální dopady kérygmatu

177. Kérygma má nevyhnutelně sociální obsah. V samotném jádru evangelia je život ve společenství a péče o druhé. Obsah prvotního hlásání má bezprostřední morální dopad, v jehož středu se nachází činorodá láska.

Vyznání víry a sociální angažovanost

178. Vyznávat Otce, který nekonečně miluje každou lidskou bytost, znamená objevit, že „jí tím samým dává nekonečnou

1 *Evangelii nuntiandi*, 17.

důstojnost“[2]. Vyznání, že Boží Syn přijal naše lidské tělo, znamená, že každá lidská bytost byla povznesena k samotnému srdci Boha. Vyznání, že Ježíš prolil za nás svou krev, nám nedovolí ani v nejmenším pochybovat o bezmezné lásce, která zušlechťuje každou lidskou bytost. Její vykoupení má sociální význam, protože „Bůh v Kristu nevykoupil pouze jednotlivou osobu, nýbrž také společenské vztahy mezi lidmi“[3]. Vyznávat, že Duch svatý působí ve všech, znamená uznávat, že on se snaží proniknout každou lidskou situaci a všechny sociální vazby: „Duch svatý má nekonečnou vynalézavost, jež je vlastní božské mysli, a umí s velikou péčí rozplétat i ty nejsložitější a nejneproniknutelnější lidské události.“[4] Evangelizace se snaží spolupracovat také s osvobozujícím působením Ducha. Samo tajemství Trojice nám připomíná, že jsme stvořeni k obrazu božského společenství, a proto se nemůžeme realizovat ani spasit sami. Na základě evangelia rozpoznáváme vnitřní souvislost mezi evangelizací a lidským pokrokem, který se nutně musí projevovat a rozvíjet v celém evangelizačním působení. Přijetí prvotního hlásání, které vybízí člověka k tomu, aby se nechal Bohem milovat a aby ho miloval láskou, kterou nám dává on sám, vyvolává v životě člověka a jeho činech první a základní reakci: touží po dobru druhých, usiluje a pečuje o něj.

179. Toto nerozlučné pouto mezi přijetím spásné zvěsti a účinnou bratrskou láskou je vyjádřeno v některých textech Písma, jež je dobré promýšlet, pozorně o nich rozjímat

2 Jan Pavel II.: *Poselství k postiženým* (Angelus, 16. 11. 1980).

3 Srov. *Kompendium sociální nauky církve,* 52. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2008.

4 Jan Pavel II.: *Středeční katecheze* (24. 4. 1991).

a vyvozovat z nich všechny důsledky. Jde o poselství, na které si snadno zvykáme, téměř mechanicky je opakujeme, aniž bychom si dali záležet na tom, aby mělo reálný dopad do života našeho i našich společenství. Jak nebezpečný a škodlivý je tento návyk, který nás vede k tomu, že ztrácíme schopnost žasnout, smysl pro krásu i nadšení pro prožívání evangelia bratrství a spravedlnosti! Boží slovo učí, že se pro každého z nás událost Vtělení v bratru stále prodlužuje: „Cokoli jste udělali pro jednoho z těchto mých nejposlednějších bratří, pro mne jste udělali" (Mt 25,40). Co uděláme pro druhé, má transcendentní dimenzi: „… jakou mírou naměříte, takovou se naměří vám" (Mt 7,2); a odpovídá na Boží milosrdenství vůči nám: „Buďte milosrdní, jako je milosrdný váš Otec! Nesuďte, a nebudete souzeni, nezavrhujte, a nebudete zavrženi. Odpouštějte, a bude vám odpuštěno. Dávejte, a dostanete... Neboť jakou mírou naměříte, takovou se naměří zas vám" (Lk 6,36-38). Tyto texty vyjadřují absolutní prioritu „vycházet ze sebe vstříc bratru", což je jedno ze dvou hlavních přikázání, která zakládají každou morální normu, a to nejzřetelnější znamení pro rozlišování ve věcech duchovního růstu, jenž je odpovědí na absolutně nezištné Boží sebedarování. Proto také „charitativní služba představuje konstitutivní dimenzi církevního poslání a je nepominutelným výrazem její samotné podstaty"[5]. Jako je církev ze své podstaty misijní, tak z této její podstaty též nevyhnutelně pramení účinná láska k bližnímu, soucit, který rozumí, pomáhá a podporuje.

5 Benedikt XVI.: *Intima Ecclesiae natura* (11. 11. 2012).

Království, které nás volá

180. Při četbě Písma se proto jasně ukazuje, že evangelium nenabízí jenom osobní vztah k Bohu. Ani naše odpověď lásky by neměla být chápána jako pouhý součet drobných osobních gest vůči jednotlivým potřebným, což by mohlo vést k jakési formální lásce k bližnímu, tedy k řadě skutků, které by měly pouze uklidnit naše svědomí. Je nám nabízeno Boží království (Lk 4,43); jde o to, abychom milovali Boha, který vládne světu. Nakolik bude mezi námi vládnout on, natolik bude život společnosti prostorem bratrství, spravedlnosti, pokoje a důstojnosti pro všechny. Jak křesťanská zvěst, tak i křesťanská zkušenost mají tedy sociální důsledky. Hledejme jeho království: „Nejprve tedy hledejte Boží království a jeho spravedlnost, a to všechno vám bude přidáno" (Mt 6,33). Ježíšovým plánem je ustanovit království svého Otce a žádá své učedníky: „Jděte a hlásejte: »Přiblížilo se nebeské království«" (Mt 10,7).

181. Anticipace a růst Království se týká všeho a připomíná nám ono kritérium rozlišování, které navrhoval Pavel VI. v souvislosti s opravdovým rozvojem „celého člověka a celého lidstva"[6]. Víme, že „evangelizace by nebyla úplná, kdyby nebrala v úvahu i vzájemný těsný vztah mezi evangeliem a konkrétním osobním i společenským životem člověka"[7]. Jde o kritérium univerzality, které je vlastní evangelní dynamice, poněvadž Otec touží po tom, aby byli spaseni všichni lidé, a jeho plán spásy spočívá v tom, že v Kristu sjednotí všechno, co je na nebi i na zemi (srov. Ef 1,10). Poslání zní: „Jděte do ce-

6 Pavel VI.: *Populorum progressio*, 14 (26. 3. 1967), Praha, Zvon 1996.
7 *Evangelii nuntiandi*, 29.

lého světa a hlásejte evangelium všemu tvorstvu!“ (Mk 16,15), protože „celé tvorstvo nedočkavě čeká, až se Boží synové zjeví ve slávě“ (Řím 8,19). Veškeré tvorstvo znamená také všechny aspekty lidské přirozenosti, takže „poslání zvěstovat dobrou zvěst Ježíše Krista má všeobecné určení. Toto poslání činorodé lásky objímá všechny dimenze života všech lidí, všechny oblasti lidského soužití a všechny národy. Nic z toho, co je lidské, mu nemůže být cizí“[8]. Pravá křesťanská naděje, která hledá eschatologické království, vždy plodí dějiny.

Učení církve o sociálních otázkách

182. Učení církve o časných skutečnostech podléhá dalšímu či novému vývoji a může být předmětem diskuse, nemůžeme však nebýt konkrétní – aniž bychom se zabývali detaily –, a to proto, aby základní sociální principy nezůstaly pouhými obecnými ukazateli, jež se nikoho netýkají. Je třeba z nich vyvodit praktické důsledky, aby mohly „účinně ovlivňovat složitost současné skutečnosti“[9]. Pastýři, zatímco zohledňují přínos různých věd, mají právo vyslovit názory na všechno, co se týká lidského života, neboť úkol evangelizace implikuje a vyžaduje integrální povznesení lidské bytosti. Již nelze tvrdit, že náboženství se musí omezit na soukromý sektor a že existuje jenom proto, aby připravovalo duše na nebe. Víme, že Bůh si přeje štěstí svých dětí také na této zemi, i když jsou povolány k plnosti věčné, protože on stvořil všechno a hojně nám to „poskytuje k užívání“ (1 Tim 6,17), aby to mohli užívat všichni. Z toho plyne, že křesťanské obrácení si žádá,

8 *Aparecida*, 380.
9 *Kompendium sociální nauky církve*, 9.

abychom se stále znovu zabývali „zvláště vším, co se týká sociálního řádu a dosažení obecného blaha“[10].

183. Proto od nás nikdo nemůže žádat, abychom náboženství odsouvali do soukromé sféry jednotlivců bez jakéhokoli vlivu na život společnosti a národa, abychom si nedělali starosti o zdraví institucí občanské společnosti a nevyjadřovali se k událostem, které občany zajímají. Kdo by se odvážil zavřít do chrámu a umlčet poselství svatého Františka z Assisi a blahoslavené Matky Terezy z Kalkaty? Těžko by něco takového přijali. Autentická víra, která nikdy není pohodlná ani individualistická, implikuje vždy hlubokou touhu po změně světa, po předávání hodnot a po tom, abychom po svém odchodu zanechali po sobě něco lepšího. Milujeme tuto nádhernou planetu, na kterou nás Bůh postavil, a milujeme lidstvo, které ji obývá, se všemi jeho dramaty a námahami, s jeho tužbami a nadějemi, s jeho hodnotami a slabostmi. Země je náš společný dům a všichni jsme bratři. Třebaže „spravedlivé uspořádání společnosti a státu je ústřední úlohou politiky“, církev „nemůže a nesmí zůstat pouze na okraji úsilí o spravedlnost“[11]. Všichni křesťané, včetně pastýřů, jsou povoláni starat se o vytváření lepšího světa. Sociální smýšlení církve je totiž v první řadě pozitivní a konstruktivní, vede k takovému jednání, které přetváří skutečnosti, a v tomto smyslu nepřestává být znamením naděje, která prýští ze srdce Ježíše Krista naplněného láskou. Zároveň připojuje „své vlastní úsilí především k úsilí ostatních církví a církevních společenství

10 Jan Pavel II.: *Ecclesia in America*, 27 (posynodní apoštolská exhortace, 22. 1. 1999).
11 *Deus caritas est*, 28.

na sociálním poli, a to jak na rovině naukové reflexe, tak na praktické rovině“[12].

184. Není zde prostor pro vyjmenování všech závažných sociálních otázek, které poznamenávají dnešní svět, z nichž některé jsem komentoval ve druhé kapitole. Ostatně toto není dokument o sociální nauce církve, kterým je *Kompendium sociálního učení církve*, jehož studium k reflektování probíraných témat vřele doporučuji. Kromě toho papež ani církev nemají monopol ani na interpretaci sociální reality, ani přednostní právo navrhovat řešení soudobých problémů. Mohu zde opakovat, na co zřetelně poukázal Pavel VI.: „Tváří v tvář těmto různým situacím je pro nás obtížné říci nějaké jednoznačné slovo nebo navrhnout řešení, které by mělo všeobecnou platnost. To však není naším úmyslem ani úkolem. Je věcí křesťanských společenství, aby objektivně rozebrala situaci své země.“[13]

185. V dalším se soustředím na dvě velké otázky, které pokládám v této chvíli dějin za zásadní. Rozvinu je poměrně zevrubně, protože mám za to, že budou určovat budoucnost lidstva. Jde nejprve o sociální inkluzi chudých, dále o mír a sociální dialog.

12 *Kompendium sociální nauky církve*, 12.

13 Pavel VI.: *Octogesima adveniens*, 4 (apoštolský list, 14. 5. 1971).

II. Sociální inkluze chudých

186. Z naší víry v Krista, který se stal chudým a vždycky byl nablízku chudým a lidem na okraji, vyplývá naše starost o integrální rozvoj těch, kdo jsou ve společnosti nejopuštěnější.

Spolu s Bohem naslouchejme nářku

187. Každý křesťan a každé společenství je povoláno být nástrojem Božím k osvobozování a k podpoře chudých, aby se mohli plně integrovat do společnosti. To předpokládá, že budeme chápaví a budeme pozorně naslouchat prosbám chudých a poskytovat jim pomoc. Stačí si prolistovat Písmo, abychom objevili, jak dobrotivý Otec touží naslouchat volání chudých: „Viděl jsem utrpení svého lidu, který je v Egyptě, slyšel jsem jejich nářek na biřice; ano, znám jejich bolesti. Proto jsem sestoupil, abych je vysvobodil… Jdi tedy, já tě posílám," (Ex 3,7-8.10) a pečuje o ně v jejich potřebách: „I úpěli Izraelci k Hospodinu a Hospodin jim povolal vysvoboditele" (Sd 3,15). Když jakožto Boží nástroje, které mají naslouchat chudým, zůstáváme hluší k tomuto volání, stavíme se mimo Otcovu vůli a jeho plán, protože chudý „by kvůli tobě volal k Hospodinu a ty by ses provinil" (Dt 15,9). A nedostatek solidarity s jeho nouzí má přímý dopad na náš vztah s Bohem: „Jestliže tě ve své hořkosti prokleje, vyslyší jeho prosbu ten, kdo je jeho tvůrcem" (Sir 4,6). Stále se ozývá stará otázka: „Jestliže má někdo majetek a vidí, že jeho bratr je v nouzi, ale zavře před ním svoje srdce – jak v něm může zůstávat Boží láska?" (1 Jan 3,17). Připomeňme také, s jakou naléhavostí se apoštol Jakub zmiňoval o křiku utiskovaných: „Mzda, o kterou jste ošidili sekáče, kteří vám požali pole, ta mzda křičí a křik vašich ženců pronikl k sluchu Pána zástupů" (Jak 5,4).

188. Církev uznala, že požadavek naslouchat tomuto křiku plyne z osvobozujícího působení milosti v každém z nás, takže se nejedná o poslání vyhrazené jenom některým: „Církev vedená evangeliem milosrdenství a lásky k člověku naslouchá volání po spravedlnosti a ze všech sil touží na něj odpovědět.“[14] V této souvislosti lze chápat výzvu, již adresoval Ježíš svým učedníkům: „Vy jim dejte jíst!“ (Mk 6,37). Ta implikuje jak spolupráci při řešení strukturálních příčin chudoby a prosazování integrálního rozvoje chudých, tak i ty nejjednodušší a nejvšednější projevy solidarity v setkání s konkrétní nouzí. Slovo „solidarita“ se poněkud vyprázdnilo a někdy se interpretuje špatně, označuje však mnohem více než jen nějaký sporadický projev štědrosti. Vyžaduje vytvoření nové mentality, která uvažuje v kategoriích společenství a počítá s upřednostněním života všech před shromažďováním statků ze strany některých.

189. Solidarita je spontánní reakce toho, kdo uznává, že sociální funkce vlastnictví a všeobecné určení dober jsou skutečností, která předchází soukromé vlastnictví. Soukromé vlastnění dober se zdůvodňuje péčí o ně a jejich rozmnožováním, aby tak lépe sloužila obecnému dobru, přičemž solidarita má být prožívána jako rozhodnutí vracet chudému to, co mu náleží. Tato přesvědčení a projevy solidarity, jsou-li konkretizovány, otevírají cestu k dalším proměnám struktur a umožňují je. Změna ve strukturách, která neplodí nová přesvědčení a postoje, způsobí, že se samy tyto struktury dříve či později stanou prohnilými, těžkopádnými a neúčinnými.

14 Kongregace pro nauku víry: *Libertatis nuntius*, XI (6. 8. 1984).

190. Někdy je třeba naslouchat nářku celých národů, nejchudších národů planety, protože „mír se zakládá nejen na respektování lidských práv, ale také na respektování práv národů“[15]. Je politováníhodné, že dokonce i lidská práva lze používat k ospravedlňování nezřízené obhajoby individuálních práv či práv bohatších národů. Při respektování nezávislosti a kultury každé země je třeba vždycky pamatovat na to, že planeta patří celému lidstvu a je pro celé lidstvo, a pouhý fakt, že se někdo narodil na nějakém místě s omezenějšími zdroji nebo nižší úrovní rozvoje, není důvodem k tomu, aby někteří lidé žili méně důstojně. Je třeba opakovat, že „zámožnější se mají zříci některých svých práv a štědřeji svými prostředky pomoci druhým“[16]. Abychom náležitě mluvili o svých právech, musíme více rozšířit svůj obzor a otevřít sluch nářku jiných národů či jiných regionů naší planety. Potřebujeme růst v solidaritě, která „by měla dovolit všem národům, aby byly samy budovateli své vlastní šťastné budoucnosti“[17], tak jako „se každý člověk narodil k tomu, aby se rozvíjel“[18].

191. Křesťané povzbuzovaní svými pastýři jsou všude a za všech okolností povoláni naslouchat nářku chudých, jak to dobře vyjádřili brazilští biskupové: „Toužíme na sebe denně brát radosti a naděje, smutky a úzkosti brazilského lidu, zvláště obyvatel městských periferií a venkovských oblastí – bez půdy, bez střechy nad hlavou, bez chleba, bez zdraví –, jejichž práva jsou pošlapávána. Když vidíme jejich bídu, nasloucháme jejich nářku a poznáváme jejich utrpení,

15 *Kompendium sociální nauky církve*, 157.
16 *Octogesima adveniens*, 23.
17 *Populorum progressio*, 65.
18 Ibid., 15.

pohoršuje nás fakt, že existuje dostatek jídla pro všechny a že hlad je způsoben špatným přerozdělováním dober a zisků. Problém je ztěžován všeobecným plýtváním."[19]

192. Toužíme však ještě po něčem víc, náš sen míří ještě výše. Nemluvíme jenom o tom, aby se všem zajistila obživa či „co je k životu nezbytné", ale také „blahobyt a prospěch lidí v nejrůznějších kulturních oblastech"[20]. Jde zde o výchovu, přístup ke zdravotní péči a zejména o práci, protože svobodnou, tvořivou, odpovědnou a solidární prací lidská bytost vyjadřuje a rozvíjí důstojnost svého života. Spravedlivá mzda umožňuje náležitý přístup k dalším dobrům určeným obecnému užití.

Věrnost evangeliu, abychom neběželi nadarmo

193. Výzvu naslouchat nářku chudých realizujeme tehdy, když ve svém nejhlubším nitru zakoušíme dojetí nad bolestí druhých. Přečtěme si některá ponaučení Božího slova o milosrdenství, aby se znovu mocně rozezněla v životě církve. Evangelium prohlašuje: „Blahoslavení milosrdní, neboť oni dojdou milosrdenství" (Mt 5,7). Apoštol Jakub učí, že milosrdenství vůči druhým nám umožní vyjít vítězně z Božího soudu: „Tak mluvte a tak jednejte jako lidé, kteří mají být souzeni podle zákona svobody. Neboť soud bez milosrdenství pro toho, kdo neprokázal milosrdenství" (Jak 2,12-13). V tomto textu se Jakub projevuje jako dědic vytříbenější tradice poexilní židovské spirituality, která přisuzovala milosrdenství zvláštní

19 Brazilská biskupská konference: *Exigências evangélicas e eticas de superação da miséria e da fome* (duben 2002). Úvod, 2.

20 Jan XXIII.: *Mater et Magistra*, 3 (encyklika o nejnovějším vývoji života společnosti a o jeho utváření ve světle křesťanského učení, 15. 5. 1961). Praha, Zvon 1996.

spásonosnou hodnotu: „Překonej své hříchy spravedlností, a svá provinění milostí k strádajícím; snad ti bude prodloužen klid“ (Dan 4,24). V téže perspektivě mluví mudroslovné knihy o almužně jako o konkrétním projevu milosrdenství vůči potřebným: „Milosrdenství vytrhuje ze smrti a očišťuje od každého hříchu“ (Tob 12,9). Ještě plastičtěji to líčí také Sirachovec: „Voda uhasí planoucí oheň a milosrdenství usmíří hříchy“ (Sir 3,30). Tatáž syntéza se objevuje v Novém zákoně: „Především se mějte navzájem vroucně rádi, protože láska přikrývá všechny hříchy“ (1 Petr 4,8). Tato pravda hluboce pronikla mentalitu církevních otců a jako kulturní alternativa představovala prorockou rezistenci vůči hédonistickému individualismu pohanství. Připomeňme pouze příklad: „Jako při požáru běžíme pro vodu, abychom jej uhasili… stejně tak, když z naší slámy vyšlehne plamen hříchu a zneklidní nás to, radujeme se, je-li nám dána příležitost prokázat milosrdenství, jako by tento skutek byl pramenem, kterého se nám dostalo, abychom mohli uhasit požár.“[21]

194. Je to poselství tak jasné, tak přímé, tak prosté a výmluvné, že žádná církevní hermeneutika nemá právo ho relativizovat. Reflexe církve o těchto textech by neměla zatemňovat či oslabovat sílu jejich napomenutí, ale spíše napomáhat tomu, abychom si je odvážně a horlivě osvojili. Proč komplikovat to, co je tak jednoduché? Pojmový aparát existuje k usnadnění kontaktu s realitou, která se má vysvětlit, a nikoli proto, aby nás od ní oddaloval. Platí to zejména pro biblická napomenutí, která velice rozhodně vybízejí k bratrské lásce, k pokorné a velkodušné službě, ke spravedlnosti, k milosrdenství vůči

21 Sv. Augustin: *De catechizandis rudibus*, I, XIV, 22.

chudým. Ježíš nám ukázal tuto cestu pozornosti k druhým svými vlastními slovy a skutky. Proč zatemňovat to, co je tak jasné? Nestarejme se pouze o to, abychom neupadli do věroučných omylů, ale také o to, abychom byli věrní této zářivé cestě života a moudrosti. Protože „obráncům »pravověrnosti« je někdy vytýkána pasivita, shovívavost či spoluvina vzhledem k netolerovatelným nespravedlnostem a k politickým režimům, které je udržují“[22].

195. Když se svatý Pavel vydal do Jeruzaléma k apoštolům, aby zjistil, zda neběžel nadarmo (srov. Gal 2,2), klíčovým kritériem autenticity, které mu doporučili, bylo, aby nezapomínal na chudé (srov. Gal 2,10). Toto zásadní kritérium sloužící tomu, aby se pavlovské komunity nenechaly svést individualistickým životním stylem pohanů, je značně aktuální v nynějším kontextu, kdy se rozvíjí nové individualistické pohanství. Nemůžeme sami vždy adekvátně představit samotnou krásu evangelia, ale existuje znamení, jež nesmí nikdy chybět: je jím opce pro chudé, pro ty, které společnost odvrhuje a zahazuje.

196. Někdy máme tvrdé srdce i mysl, zapomínáme, bavíme se, upadáme do vytržení nad nezměrnými možnostmi konzumu a povyražení, které nám tato společnost nabízí. Vzniká tak určitý druh odcizení, kterým jsme postiženi všichni, poněvadž „se odcizuje společnost, která svým společenským uspořádáním, výrobou a spotřebou ztěžuje sebedarování a vytvoření mezilidské solidarity“[23].

22 *Libertatis nuntius*, XI, 18.

23 Srov. Jan Pavel II.: *Centesimus annus*, 41c (encyklika ke 100. výročí Rerum novarum, 1. 1. 1991), Praha, Zvon 1996.

Privilegované místo chudých v Božím lidu

197. V Božím srdci mají chudí natolik privilegované místo, že on sám se „stal chudým" (srov. 2 Kor 8,9). Celá cesta našeho vykoupení je poznamenána chudými. Dostalo se nám této spásy skrze souhlas jedné pokorné dívky z nepatrné odlehlé vesnice na periferii velké říše. Spasitel se narodil v jeslích mezi zvířaty, jako tomu bývalo u dětí chudých lidí, a byl uveden do chrámu se dvěma holoubaty, obětí těch, kteří si nemohli dovolit koupit beránka (srov. Lk 2,24; Lv 5,7). Vyrostl v domově prostých dělníků, pracoval a vydělával si na chléb prací svých rukou. Když začal zvěstovat Království, následovaly ho zástupy vyděděnců, a tak zjevil to, co sám řekl: „Duch Páně je nade mnou, proto mě pomazal, poslal mě, abych přinesl chudým radostnou zvěst" (Lk 4,18). Ty, kteří byli obtíženi bolestí a sužováni bídou, ujistil, že je Bůh nosí ve svém srdci: „Blahoslavení, vy chudí, neboť vaše je Boží království" (Lk 6,20). Právě s nimi se ztotožnil: „Měl jsem hlad, a dali jste mi najíst…" a učil, že milosrdenství vůči nim je klíčem k nebi (srov. Mt 25,35n).

198. Opce pro chudé je pro církev kategorií spíš teologickou než kulturní, sociologickou, politickou či filozofickou. Bůh jim prokazuje „svoje první milosrdenství"[24]. Tato Boží preference má důsledky pro život víry všech křesťanů, povolaných mít stejné „smyšlení, jaké měl Kristus Ježíš" (Flp 2,5). Inspirovaná touto preferencí si církev zvolila opci pro chudé, chápanou jako „specifická a prvořadá forma prokazování

24 Jan Pavel II.: *Homilie při mši za evangelizaci národů v Santu Domingu,* 5 (11. 10. 1984).

křesťanské lásky, o které svědčí celá církevní tradice".[25] Tato opce – učil Benedikt XVI. – „je zahrnuta v christologické víře v onoho Boha, který se stal chudým pro nás, aby nás svojí chudobou obohatil"[26]. Proto si přeji církev chudou a pro chudé. Oni nás mají mnoho co učit. Kromě toho, že mají účast na *sensus fidei*, poznávají vlastním utrpením trpícího Krista. Je nezbytné, abychom se od nich všichni nechali evangelizovat. Nová evangelizace je pozváním uznat spasitelskou sílu jejich životů a postavit je do středu putující církve. Jsme povoláni objevit v nich Krista, propůjčovat jim svůj hlas v jejich záležitostech, ale také být jejich přáteli, naslouchat jim, chápat je a přijímat tajemnou moudrost, kterou nám Bůh chce sdělit jejich prostřednictvím.

199. Naše angažovanost nespočívá výlučně ve skutcích či podpůrných a asistenčních programech. Duch uvádí do pohybu nikoli vypjatý aktivismus, ale především pozornost obrácenou k druhému, „jehož považujeme za totožného se sebou samým"[27]. Tato láskyplná pozornost je počátkem pravé starosti o druhého člověka a plyne z ní touha skutečně usilovat o jeho dobro. To znamená umět ocenit chudého člověka v jeho vlastní dobrotě, ocenit jeho způsob bytí, jeho kulturu a jeho prožívání víry. Autentická láska je vždy kontemplativní, umožňuje nám sloužit druhému nikoli z nutnosti nebo z rozmaru, ale protože druhý člověk je krásný nezávisle na vnějším dojmu. „Z lásky, pro niž je

25 Jan Pavel II.: *Sollicitudo rei socialis,* 42 (encyklika o starosti církve o sociální otázky, 30. 12. 1987).

26 Benedikt XVI.: *Promluva na zahájení V. generální konference Rady latinskoamerických biskupských konferencí*, 3.

27 *Summa Theologiae*, II-II, q. 27, 2.

druhý někomu milý, plyne, že mu něco dá zadarmo."[28] Když je chudý člověk milován, „je vysoce ceněn",[29] a to odlišuje autentickou opci pro chudé od jakékoli ideologie, od jakéhokoli záměru využívat chudé k osobním či politickým zájmům. Jedině na základě této reálné a srdečné blízkosti ho můžeme náležitě doprovázet na jeho cestě k osvobození. Jedině to umožní, aby „se chudí cítili v každém křesťanském společenství »jako doma«. Nebyl by právě tento způsob nejlepším a nejúčinnějším představením radostné zvěsti Božího království světu?"[30]. Bez přednostní volby pro chudé hrozí, že bude nepochopeno „hlásání evangelia, jež je v první řadě láskou, a utopí se v moři slov, jemuž nás soudobá »komunikační« společnost každodenně vystavuje"[31].

200. Poněvadž je tato exhortace určena členům katolické církve, chci s bolestí poznamenat, že nejhorší diskriminací, kterou trpí chudí, je nedostatek duchovní pozornosti. Nezměrná většina chudých se vyznačuje zvláštní otevřeností pro víru. Potřebují Boha a nemůžeme jim nenabízet jeho přátelství, jeho požehnání, jeho slovo, slavení svátostí a cestu růstu a zrání ve víře. Preferenční volba pro chudé se musí projevovat hlavně tím, že především k nim obracíme svou náboženskou pozornost.

201. Nikdo by neměl říkat, že je daleko od chudých, protože jeho životní rozhodnutí vyžadují, aby věnoval více pozornosti jiným úkolům. To je častá výmluva v akademickém,

28 Ibid., I-II, q. 110, 1.
29 Ibid. , I-II, q. 26, 3.
30 *Novo millennio ineunte*, 50.
31 Ibid.

podnikatelském či odborném prostředí, ba dokonce i v tom církevním. Třebaže lze obecně říci, že povoláním a posláním věřících laiků je přetvářet různé pozemské skutečnosti, aby byla každá lidská činnost proměňována evangeliem,[32] nikdo se nemůže cítit zproštěn starostí o chudé a o sociální spravedlnost: „Duchovní konverze, intenzita lásky k Bohu a bližnímu, horlivost pro spravedlnost a mír, evangelní význam chudých a chudoby jsou žádány ode všech."[33] Bojím se, aby i tato slova nebyla předmětem jen nějakého komentáře bez opravdového praktického dopadu. Přesto věřím v otevřenost a dobrou vůli křesťanů a prosím vás, abyste hledali nové společenské cesty, kde by bylo možné uvedený návrh nově přijmout a realizovat.

Hospodářství a přerozdělování příjmů

202. Nutnost řešit strukturální příčiny chudoby nemůže tento problém odkládat, a to nejenom kvůli pragmatickému požadavku po dosahování výsledků a po uspořádání společnosti, nýbrž kvůli tomu, aby se společnost uzdravila z nemoci, která ji oslabuje a kompromituje a která jí může přivodit jenom nové krize. Asistenční programy, jež čelí některým naléhavým záležitostem, je třeba považovat jen za provizorní odpovědi. Dokud se radikálně nevyřeší problémy chudých odmítnutím absolutní autonomie trhů a finančních spekulací a odstraněním strukturálních příčin sociální nerovnosti,[34] nevyřeší se problémy světa a vposledku žádný problém. Sociální nerovnost je kořenem sociálního zla.

32 Srov. *Propositio,* 45.

33 *Libertatis nuntius*, XI, 18.

34 To implikuje „odstranění strukturálních příčin nefunkčnosti světové ekonomiky" (Benedikt XVI.: *Promluva k diplomatickému sboru*, 8. 1. 2007).

203. Důstojnost každé lidské osoby a obecné dobro jsou otázky, které by měly prakticky utvářet veškerou hospodářskou politiku. Jenže někdy se jeví spíše jako vnější dodatky na závěr politického projevu, bez perspektiv a programů pravého integrálního rozvoje. Kolik slov se tomuto systému stalo nepohodlných! Je nepříjemné, mluví-li se o etice, je nepříjemné, mluví-li se o světové solidaritě, je nepříjemné, mluví-li se o přerozdělování dober, je nepříjemné, mluví-li se o obraně pracovních míst, je nepříjemné, mluví-li se o důstojnosti slabých, je nepříjemné, mluví-li se o Bohu, který požaduje angažovanost ve prospěch spravedlnosti. Jindy dochází k tomu, že se tato slova stávají předmětem oportunistické manipulace, která je zneucťuje. Pohodlná lhostejnost tváří v tvář těmto otázkám zbavuje náš život i naše slova veškerého smyslu. Povolání podnikatele je šlechetná práce, pokud si připouští otázku širšího smyslu života. To mu umožní opravdu sloužit obecnému dobru a svým úsilím rozmnožovat a více zpřístupňovat dobra tohoto světa všem.

204. Nemůžeme už důvěřovat ve slepé síly a v neviditelnou ruku trhu. K tomu, aby narůstaly stejné příležitosti pro všechny, je třeba víc než jen ekonomický růst, třebaže je jejich předpokladem. Jsou potřebná rozhodnutí, programy, mechanismy a specifické procesy zaměřené na lepší přerozdělování příjmů, na vytváření pracovních příležitostí, integrální podporu chudých, která bude přesahovat pouhé sociální zabezpečení. V žádném případně zde nenavrhuji nezodpovědný populismus, nicméně hospodářství se nemůže zakládat na opatřeních, která představují nový jed, podobně jako když se chce zvýšit rentabilita omezováním trhu práce, což vede k dalšímu vyřazování lidí.

205. Prosím Boha, aby rostl počet politiků schopných zahájit autentický dialog, který se účinně zaměří na ozdravení hlubokých kořenů nešvarů dnešního světa, a nikoli jen jejich příznaků! Politika, často vysmívaná, je vznešeným posláním a jednou z nejcennějších forem lásky k bližním, protože usiluje o obecné dobro.[35] Musíme být přesvědčeni o tom, že láska „je základ nejenom mikrovztahů (s přáteli, se členy rodiny nebo v rámci malých skupin), ale také makrovztahů (společenských, ekonomických, politických)“[36]. Prosím Pána, aby nám daroval více politiků, kterým opravdu leží na srdci společnost, lid, život chudých! Je nezbytné, aby vlády a finanční mocnosti pozvedly zrak, rozšířily svoje obzory a přičinily se o důstojnou práci, zdravotní osvětu a péči pro všechny občany. A proč se neobrátit k Bohu, aby inspiroval jejich plány? Jsem přesvědčen, že otevřenost transcendenci by mohla zformovat novou politickou a ekonomickou mentalitu, která by pomohla překonat absolutní dichotomii mezi ekonomikou a obecným sociálním dobrem.

206. Ekonomie, jak to naznačuje samo slovo, by měla být uměním, jak dosáhnout náležité správy společného domu, kterým je celý svět. Každá ekonomická činnost určitého dosahu uskutečněná v nějaké části planety ovlivňuje celek. Žádná vláda proto nemůže jednat mimo společnou odpovědnost. Stává se vskutku stále obtížnějším nalézat na lokální úrovni řešení globálních rozporů, které působí hromadění problémů v místní politice. Pokud opravdu chceme dosáhnout zdravé

35 Srov. Commission sociale des évêques de France: *Declaración Réhabiliter la politique* (17. 2. 1999); Pius XI.: *Messaggio* (18. 12. 1927).

36 Benedikt XVI.: *Caritas in veritate*, 2 (encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě, 29. 6. 2009), Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2009.

světové ekonomiky, je zapotřebí v této dějinné fázi účinnější interakce, která při zachování suverenity národů zjedná ekonomický blahobyt všech zemí, a nikoli jenom některých.

207. Pokud se bude chtít jakékoli společenství církve držet stranou od tvořivé a účinné spolupráce na tom, aby chudí žili důstojně a všichni se mohli účastnit života společnosti, bude i jemu hrozit rozklad, ačkoli bude mluvit o sociálních tématech či kritizovat vládnoucí skupiny. Snadno ho pohltí duchovní zesvětštění, skrývající se za náboženské praktiky, neplodné schůze či prázdné řeči.

208. Pokud se někdo cítí být mými slovy uražen, říkám mu, že je pronáším s láskou a s tím nejlepším úmyslem, bez jakéhokoli osobního zájmu či politické ideologie. Nemluvím jako nepřítel ani protivník. Zajímá mne jedině to, aby se ti, kdo jsou otroky individualistické, lhostejné a sobecké mentality, mohli osvobodit od oněch nedůstojných okovů a dosáhnout šlechetnějšího, plodnějšího a lidštějšího životního stylu a smýšlení, které dá důstojnost jejich pozemskému přebývání.

Pečovat o slabé

209. Ježíš, který je povýtce hlasatelem evangelia i zosobněným evangeliem, se identifikuje především s nejmenšími (srov. Mt 25,40). To nám připomíná, že my všichni křesťané jsme povoláni pečovat o nejchudší obyvatele planety. Za stávajícího „privátního“ modelu „úspěchu“ se však nejeví smysluplným investovat tak, aby si neúspěšní, slabí či méně obdaření mohli v životě razit cestu.

210. Je nezbytné věnovat pozornost a být nablízku novým formám chudoby a slabosti, ve kterých máme rozpoznávat trpícího Krista, i když nám to zdánlivě nepřináší hmatatelné a bezprostřední výhody: jde o bezdomovce, narkomany, utečence, domorodé národy, staré a stále více opuštěné lidi a tak dále. Zvláštní výzvu pro mne představují migranti, protože jsem pastýřem církve bez hranic, která se cítí být matkou všech. Vybízím proto země k velkorysé otevřenosti, která namísto strachu ze zničení místní identity bude schopna vytvářet nové kulturní syntézy. Jak krásná jsou města, která přemáhají nezdravou nedůvěru, integrují odlišnosti a činí z takovéto integrace nový faktor rozvoje! Jak krásná jsou města, která i ve svém architektonickém plánu mají prostory, které spojují, umožňují navazovat vztahy a usnadňovat uznání druhých!

211. Vždycky mi působila bolest situace těch, kteří jsou předmětem různých forem obchodu s lidmi. Chtěl bych, aby bylo slyšet volání Boha, který se nás všech ptá: „Kde je tvůj bratr?“ (srov. Gn 4,9). Kde je tvůj bratr otrok? Kde je ten, kterého denně zabíjíš v malé ilegální fabrice, v síti prostituce, v dětech, které využíváš k žebrání, v tom, který musí pracovat tajně, protože nemá pracovní povolení? Netvařme se jakoby nic. Existuje spolupachatelství v mnoha podobách. Otázka se týká všech! V našich městech se zahnízdil tento mafiánský a scestný zločin a mnozí mají ruce zbrocené krví v důsledku pohodlné a němé spoluviny.

212. Dvojnásobně ubohé jsou ženy, které trpí v situacích vyřazení, špatného zacházení a násilí, protože mají často méně možností hájit svoje práva. Nicméně, také mezi nimi neustále

nacházíme nejobdivuhodnější projevy každodenního hrdinství při obraně a v péči o své křehké rodiny.

213. Mezi těmito slabými, o něž se církev chce s láskou starat, jsou také nenarozené děti, které jsou nejbezbrannější a nejnevinnější. Nakládá se s nimi dle naprosté libovůle, takže jsou zbavovány lidské důstojnosti, přicházejí o život a prosazují se zákony, které jejich ochranu dopředu znemožňují. Obrana, kterou církev poskytuje nenarozeným, je působivě zesměšňována, je podávána jako něco ideologického, obskurního a konzervativního. Jenže tato obrana rodícího se života se vnitřně pojí s obhajobou jakéhokoli lidského práva. Vychází z přesvědčení, že lidská bytost je vždy posvátná a nedotknutelná v jakékoli situaci a v každé fázi svého vývoje. Je cílem sama o sobě, a nikdy ne prostředkem k řešení jiných těžkostí. Zhroutí-li se toto přesvědčení, nezůstanou pevné ani trvalé základy obrany lidských práv, a ony tak bude vystavena nahodilým a střídajícím se konvencím mocných. Již rozum sám postačuje k uznání nezcizitelné hodnoty lidského života, nicméně pokud ho nahlížíme také vírou, „každé porušování lidské důstojnosti volá k Bohu o pomstu a je třeba je pokládat za urážku Stvořitele člověka“[37].

214. Právě proto, že jde o otázku, jež souvisí s vnitřní koherencí našeho poselství o hodnotě lidské osoby, nelze očekávat, že církev k ní změní stanovisko. Chci být naprosto čestný. Toto není argument podléhající domnělým reformám či „modernizacím“. Není pokrokové snažit se řešit problémy eliminací lidského života. Je však také pravdou, že jsme učinili málo pro

37 *Christifideles laici*, 37.

náležitou pomoc ženám ve velké tísni, kdy se jim interrupce jeví jako rychlé řešení jejich velkého soužení, zvláště klíčí-li v nich život následkem násilí nebo v kontextu krajní chudoby. Kdo by mohl nechápat tak bolestné situace?

215. Existují další křehké a bezbranné bytosti, které se častokrát stávají zbožím ekonomických zájmů nebo bezohledného využívání. Mám na mysli celek stvoření. Jako lidské bytosti nejsme pouze uživateli, ale také opatrovníky ostatních tvorů. Skrze naši tělesnou skutečnost nás Bůh propojil s okolním světem tak těsně, že pustošení půdy představuje jistý druh onemocnění týkající se každého a vyhubení nějakého živočišného druhu můžeme chápat jako zmrzačení. Nedovolme, aby náš pobyt na zemi zanechával stopy zmaru a smrti postihující život náš i budoucích generací.[38] V tomto smyslu se ztotožňuji s krásně vystiženým a prorockým nářkem, který před lety vyslovili filipínští biskupové: „V pralese žila neuvěřitelná rozmanitost hmyzu a plnila své vlastní poslání... Ve vzduchu poletovali ptáci a jejich skvostné opeření a rozličné zpěvy přidávaly do lesní zeleně další barvy a melodie... Bůh chtěl tuto zemi pro nás, své zvláštní tvory, avšak nikoli proto, abychom ji mohli ničit a měnit ji na poušť... Pohleď po jediné deštivé noci na čokoládově hnědé řeky své krajiny a pomysli na to, že odnášejí do moře živou krev půdy... Jak budou moci plavat ryby ve stoce, jakou se stala řeka Pasig, a v mnoha jiných řekách, které jsme znečistili? Kdo změnil podivuhodný mořský svět v podvodní hřbitovy zbavené života a barev?“[39]

38 Srov. *Propositio,* 56.

39 Filipínská biskupská konference: *What is Happening to Our Beautiful Land?* (pastýřský list, 29. 1. 1988).

216. Malí, ale silní v lásce Boží jako svatý František z Assisi, všichni jsme povoláni postarat se o křehkost lidu a světa, ve kterém žijeme.

III. Obecné dobro a sociální mír

217. Mluvili jsme hodně o radosti a lásce, ale Boží slovo zmiňuje také ovoce pokoje (srov. Gal 5,22).

218. Sociální mír nelze pojímat jako irénismus či pouhou absenci násilí dosaženou převahou jedné části nad ostatními. Stejně falešný mír by byl takový, který by ospravedlňoval sociální zřízení, jež umlčuje nebo uklidňuje nejchudší, aby si tak ti, kdo požívají větších výhod, mohli bez ohrožení udržovat svůj životní styl, zatímco ostatní přežívají, jak mohou. Sociální nároky, které mají co do činění s přerozdělováním příjmů, sociální inkluzí chudých a lidskými právy, nelze dusit pod záminkou vytváření konsenzu od zeleného stolu či prchavého míru pro šťastnou menšinu. Důstojnost člověka a obecné dobro stojí nad klidem těch, kteří se nechtějí vzdát svých privilegií. Když jsou tyto hodnoty ohroženy, je zapotřebí prorockého hlasu.

219. Mír „se totiž nedá obnovit jen tím, že se zřekneme války, stejně jako není pouhou výslednicí křehké rovnováhy sil zbraní. Mír se buduje den ze dne, a to tím, že usilujeme o řád, jejž chtěl Bůh a který naléhavě vyžaduje dokonalejší spravedlnost mezi lidmi“[40]. Mír, který nepovstane jako plod

40 *Populorum progressio*, 76.

integrálního rozvoje všech, nakonec nemá budoucnost a bude vždy zárodkem nových konfliktů a různých forem násilí.

220. Obyvatelé každé země rozvíjejí sociální dimenzi svého života tím, že se projevují jako zodpovědní občané v rámci národa, nikoli jako masa vláčená vládnoucími silami. Připomeňme, že „být věrným občanem je ctnost a účast na politickém životě je morální povinností“[41]. Avšak stávání se národem je něco víc a žádá si neustálý proces, do něhož se zapojuje každá nová generace. Je to pozvolná a namáhavá práce, která vyžaduje ochotu integrovat se a učit se rozvíjet kulturu setkání v mnohotvaré harmonii.

221. Má-li se národ utvářet v pokoji, ve spravedlnosti a bratrství, je třeba čtyř principů souvisejících s bipolárními tenzemi vlastními každé sociální skutečnosti. Vyplývají ze zásadních postulátů sociálního učení církve, které tvoří „první a zásadní měřítko interpretace a hodnocení společenských jevů“[42]. V jejich světle bych nyní rád předložil čtyři principy, které specificky orientují rozvoj sociálního soužití a budování národa, v němž se rozdíly harmonizují v rámci společného projektu. Činím tak v přesvědčení, že jejich aplikace může představovat autentickou cestu k pokoji v rámci každého národa i celého světa.

Čas je nadřazen prostoru

222. Existuje bipolární napětí mezi plností a omezením. Plnost vyvolává vůli mít všechno a omezení je zeď, která se mu

41 Konference biskupů USA: *Forming Consciences for Faithful Citizenship*, 13 (pastýřský list, listopad 2007).

42 *Kompendium sociální nauky církve*, 161.

staví do cesty. „Čas“ pojímaný v širokém smyslu se vztahuje k plnosti a vyjadřuje horizont, který se před námi otevírá, zatímco okamžik je výrazem omezení, jež je v omezeném prostoru zakoušeno. Občané žijí v napětí mezi konjunkturou okamžiku a světlem času, širšího horizontu, utopie, která nás otevírá budoucnosti jako účelové příčině, která přitahuje. Odtud plyne první princip pokroku při utváření lidu: čas je nadřazen prostoru.

223. Tento princip umožňuje pracovat dlouhodobě, bez posedlosti okamžitými výsledky. Pomáhá trpělivě snášet obtížné a nepříznivé situace nebo změny plánů, které dynamičnost reality vynucuje. Je to výzva k přijetí tenze mezi plností a omezením, přičemž prioritou je čas. Jedno z pochybení, ke kterým dochází v sociálně-politickém dění, spočívá v upřednostňování prostorů moci před časem procesů. Dát prioritu prostoru vede k bláznivé snaze vyřešit všechno v přítomném okamžiku, k pokusu obsadit všechny prostory moci a k sebepotvrzení. Procesy zde mají vykrystalizovat, aby je bylo možné zastavit. Dát prioritu času znamená starat se víc o to, abychom *spouštěli procesy, než abychom obsazovali prostory*. Čas dává řád prostorům, osvěcuje je a přetváří v články řetězu, který bez zpětných chodů neustále roste. Jde o to, abychom dávali přednost takovým skutkům, které ve společnosti plodí nové dynamismy a vtahují ostatní lidi i skupiny, jež je budou rozvíjet, dokud nepřinesou plody v důležitých dějinných událostech. Bez úzkostlivosti, ale s jasným a pevným přesvědčením.

224. Někdy si kladu otázku, kdo jsou ti, kteří se v současném světě reálně starají o zrod procesů, jež by spíše utvářely

lid, než usilovaly o bezprostřední výsledky, které produkují snadný, rychlý a prchavý politický zisk, ale nepředstavují lidské naplnění. Dějiny je snad budou soudit podle kritéria, které vyslovil Romano Guardini: „Měřítkem, jímž lze jedině spravedlivě posuzovat nějakou epochu, je otázka, nakolik v ní – podle jejích specifických možností – člověk dokáže rozvíjet plnost své existence a najít její pravý smysl.“[43]

225. Toto kritérium je velmi vhodné také pro evangelizaci, která si vyžaduje, abychom měli na zřeteli její horizont, pouštěli se do reálných procesů a počítali s dlouhou cestou. Samotný Pán během svého pozemského života mnohokrát svým učedníkům vysvětloval, že jsou věci, které dosud nemohou pochopit, a že je třeba očekávat Ducha svatého (srov. Jan 16,12-13). Podobenství o pšenici a plevelu (srov. Mt 13,24-30) popisuje důležitý aspekt evangelizace, který ukazuje, že nepřítel může zaujmout prostor království a působit škody plevelem, nicméně bude přemožen kvalitou zrna, která se časem projeví.

Jednota má převahu nad konfliktem

226. Konflikt nelze ignorovat nebo zastírat. Musí se přijmout. Avšak zůstaneme-li v něm uvězněni, ztratíme perspektivu, horizonty se zužují a sama realita zůstává rozdrobena. Zastavíme-li se v konfliktní konjunktuře, ztratíme smysl pro hlubokou jednotu reality.

43 Romano Guardini: *Konec novověku*. Praha, Vyšehrad 1992, s. 23.

227. Jsou lidé, kteří tváří v tvář konfliktu ho sice registrují, nicméně pokračují jakoby nic, umyjí si ruce, aby mohli pokračovat ve svém životě. Jiní vstupují do konfliktu takovým způsobem, že v něm uvíznou, ztrácejí patřičný horizont, projektují své vlastní nejistoty a nespokojenost na instituce, a tak se jednota stane neuskutečnitelnou. Potom je tu ještě třetí, vhodnější způsob, jak čelit konfliktu. Je to ochota snášet konflikt, řešit ho a přetvořit ho na spojující článek nového procesu. „Blahoslavení tvůrci pokoje" (Mt 5,9).

228. Takto je možné rozvíjet společenství v různosti, společenství, jež jsou schopni uskutečňovat pouze šlechetní lidé, kteří mají odvahu vystoupit nad konfliktní rovinu a nahlížejí na druhé v jejich nejhlubší důstojnosti. Proto je nutné postulovat princip, který je pro vytváření sociálního přátelství neodmyslitelný: jednota je nadřazena konfliktu. Solidarita pojatá ve svém nejhlubším smyslu a pochopená jako výzva představuje styl budování dějin, životní prostor, v němž konflikty, napětí a protiklady mohou dosáhnout mnohotvárné jednoty, jež plodí nový život. Neznamená to usilovat o synkretismus ani o pohlcení jednoho druhým, nýbrž o řešení na vyšší rovině, která v sobě uchovává cenné možnosti protikladných polarit.

229. Toto evangelní kritérium nám připomíná, že Kristus sjednotil všechno v sobě: nebe i zemi, Boha a člověka, čas a věčnost, tělo i ducha, osobu a společnost. Rozlišujícím znamením této jednoty a smíření všeho v něm je pokoj. Kristus „je náš pokoj" (Ef 2,14). Evangelní zvěst začíná vždy pozdravením pokoje a pokoj v každém okamžiku korunuje a upevňuje vztahy mezi učedníky. Pokoj je možný, protože

Pán přemohl svět i jeho stálou konfliktnost a svou „krví na kříži zjednal pokoj“ (srov. Kol 1,20). Čteme-li však pečlivě tyto biblické texty, zjistíme, že tou první oblastí, v níž jsme povoláni dosáhnout smíření růzností, je naše vlastní nitro, náš vlastní život, stále ohrožovaný dialektickou disperzí.[44] Srdce roztříštěná na tisíc kousků budou stěží moci vytvořit autentický sociální smír.

230. Poselství pokoje není poselstvím o dojednaném míru, nýbrž přesvědčením, že jednota Ducha harmonizuje všechny ostatní různosti. Překonává jakýkoli konflikt v nové, slibné syntéze. Různost je krásná, když je ochotna neustále vstupovat do procesu smíření a uzavírat jakousi kulturní dohodu, která dá vyniknout „smířené různosti“, jak správně učí biskupové Konga: „Různost našich etnik je bohatstvím... Jedině jednotou, obrácením srdcí a smířením budeme moci umožnit pokrok naší země.“[45]

Realita je důležitější než idea

231. Existuje také bipolární napětí mezi ideou a realitou. Realita jednoduše je, idea se vypracovává. Mezi oběma se musí odvíjet soustavný dialog, přičemž idea se nesmí oddělovat od reality. Je nebezpečné žít v říši pouhého slova, obrazu, sofismatu. Odtud plyne potřeba přijetí třetího principu: realita je nadřazena ideji. To znamená vyhýbat se různým formám zatemňování reality: andělskému purismu, totalitarismu toho, co je relativní, nominalismu vyjádřenému

44 Srov. Ismael Quiles SJ: *Filosofía de la educación personalista.* Buenos Aires, Depalma 1981, 46–53.

45 Stálá komise Konžské biskupské konference: *Message sur la situation sécuritaire dans le pays*, 11 (5. 12. 2012).

v prohlášeních, spíše formálním než reálným projektům, antidějinným fundamentalismům, moralismům zbaveným dobra, intelektualismům bez rozvahy.

232. Idea – myšlenkové koncepty – slouží k pochopení, k uchopení a k usměrnění reality. Idea odtržená od reality plodí neúčinné idealismy a nominalismy, které nanejvýš klasifikují či definují realitu, ale nevtahují do ní. To, co přitahuje, je realita osvícená uvažováním. Je zapotřebí přejít od formálního nominalismu k harmonické objektivitě. Jinak budeme pravdu manipulovat, tak jako se gymnastika nahrazuje kosmetikou.[46] Existují politici – i náboženští představitelé –, kteří se ptají, proč jim lid nerozumí a nenásleduje je, když jsou jejich návrhy tak logické a jasné. Pravděpodobně k tomu dochází proto, že se zabydleli v říši čirých idejí a zredukovali politiku či víru na rétoriku. Jiní zapomněli na jednoduchost a importovali zvenčí takovou racionalitu, která je lidem cizí.

233. Realita je nadřazena ideji. Toto kritérium souvisí s vtělením Slova a s uskutečňováním tohoto tajemství: „Ducha Božího poznáte takto: každý duch, který vyznává, že Ježíš přišel jako Mesiáš v těle, je z Boha" (1 Jan 4,2). Podstatným prvkem evangelizace je kritérium reality, Slovo, které se již vtělilo a stále se chce stávat tělem. Vede nás na jedné straně k tomu, abychom byli schopni vážit si dějin církve jakožto dějin spásy, abychom byli schopni živit památku na své svaté, kteří se přičinili o inkulturaci evangelia v životě našich národů, abychom byli schopni čerpat z dvoutisícileté tradice církve a nesnažili se vypracovávat myšlení bez návaznosti na tento

46 Srov. Platon: *Gorgias,* 465.

poklad, jako bychom si chtěli evangelium sami vymyslet. Na druhé straně nás toto kritérium vede k tomu, abychom uskutečňovali slovo, projevovali skutky spravedlnosti a lásky, ve kterých se toto slovo stává plodným. Neuskutečňovat slovo, neuvádět jej do reality, znamená stavět na písku, setrvávat v čiré ideji a degenerovat do intimismu a gnosticismu, které nenesou plody a zbavují dynamismus slova plodnosti.

Celek je nadřazen části

234. Napětí vzniká také mezi globalizací a lokalizací. Je třeba věnovat pozornost globální dimenzi, abychom neupadli do všední malichernosti. Zároveň však není dobré ztrácet ze zřetele to, co je lokální a umožňuje nám kráčet nohama po zemi. Spojení obou dimenzí nás chrání, abychom neupadli do jednoho ze dvou extrémů. První spočívá v tom, že lidé žijí v abstraktním a globalizujícím univerzalismu a podobají se cestujícím v koncovém vagonu, kteří s otevřenými ústy a s nacvičeným potleskem obdivují ohňostroj světa, který patří druhým. Druhý spočívá v tom, že se stanou folkloristickým muzeem lokalpatriotistických poustevníků odsouzených opakovat stále totéž a neschopných nechat se oslovit tím, co je odlišné, a ocenit krásu, kterou Bůh šíří za jejich hranicemi.

235. Celek je víc než část a je také víc než pouhý součet jeho částí. Netřeba se tedy přespříliš zaobírat omezenými a částečnými otázkami. Je třeba stále rozšiřovat pohled, abychom rozpoznali větší dobro, které prospěje nám všem. Je však třeba to činit bez vytáček a bez ztráty vlastních kořenů. Je nezbytné zapustit kořeny do úrodné země a místních dějin, které jsou darem Božím. Pracuje se v malém a na tom, co je po ruce, avšak v širší perspektivě. Člověk, jenž si uchovává

svůj osobní svéráz a neskrývá svoji identitu, když se ochotně začleňuje do společenství, se neanuluje, nýbrž dostává se mu stále nových podnětů pro jeho vlastní rozvoj. Jako globální sféra neruší jedinečnost, stejně ani zvláštnost ve své ojedinělosti nevede k neplodnosti.

236. Neužíváme zde model, kterým by byl jakýsi dutý, kulatý tvar, který nepřesahuje jeho jednotlivé části a v němž všechny body leží ve stejné vzdálenosti od středu a kde nejsou mezi jednotlivými body žádné rozdíly. Modelem je mnohostěn, jenž představuje konvergenci všech jeho částí, přičemž každá z nich si uchovává svou originalitu. Jak pastorační působení, tak i politická aktivita se v takovém mnohostěnu snaží od každého získat to nejlepší. Jsou tam začleněni chudí s jejich kulturou, plány a potencialitou. Dokonce i lidé, kteří mohou být kritizováni za své omyly, mohou nabídnout něco, co se nesmí ztratit. Je to jednota národů, které si v univerzálním řádu uchovávají svůj svéráz; je to celek lidí ve společnosti, která hledá obecné dobro, jež opravdu zahrnuje všechny.

237. Pro nás křesťany tento princip vypovídá také o celku či integritě evangelia, které nám církev předává a posílá nás, abychom ho hlásali. Jeho plné bohatství sdružuje akademiky i dělníky, podnikatele i umělce, všechny. „Lidová mystika" si svým způsobem osvojuje celé evangelium a dává mu konkrétní podobu v projevech modlitby, bratrství, spravedlnosti, zápasu i slavení. Dobrá zvěst je radostí Otce, který chce, aby nezahynul nikdo z jeho maličkých. Tak propuká v radost Dobrý pastýř, který se setkává se ztracenou ovcí a přináší ji zpět do ovčince. Evangelium je kvasem, který prokvasí všechno, je městem, které svítí na vrcholku hory a osvěcuje všechny

národy. Evangelium disponuje kritériem celku, které je mu vlastní: nepřestává být dobrou zvěstí, dokud není zvěstována všem, dokud nezúrodní a neozdraví všechny dimenze člověka a dokud nesjednotí všechny lidi na hostině Království. Celek je nadřazen části.

IV. Sociální dialog jako přínos k míru

238. Evangelizace v sobě zahrnuje také cestu dialogu. V této době existují tři oblasti dialogu, v nichž musí být církev přítomna, aby sloužila plnému rozvoji lidské bytosti a usilovala o obecné dobro: dialog se státy, se společností – což zahrnuje i dialog s kulturami a vědami – a dialog s dalšími věřícími, kteří nejsou součástí katolické církve. Ve všech případech „církev mluví na základě onoho světla, které nabízí víra,“[47] poskytuje svou dvoutisíciletou zkušenost a stále uchovává v paměti životy a utrpení lidských bytostí. Meze lidského rozumu jsou zde přesaženy, nicméně význam je stále uchován a spočívá v tom, že rozum je zde vyzván k rozšíření vlastních perspektiv a obohacen je i ten, kdo nevěří.

239. Církev hlásá „evangelium pokoje“ (Ef 6,15) a je otevřena spolupráci se všemi národními a mezinárodními autoritami, v zájmu péče o tak obrovské všeobecné dobro. Při zvěstování Ježíše Krista, který je zosobněným pokojem (srov. Ef 2,14), pobízí nová evangelizace každého pokřtěného k tomu, aby se stal nástrojem usmíření a vydával věrohodné svědectví usmířeného života.[48] Je čas vědět, jak lze v kultuře, která

47 Benedikt XVI.: *Promluva k Římské kurii* (21. 12. 2012).
48 Srov. *Propositio,* 14.

v dialogu vidí především formu setkání, nabízet hledání vzájemného konsenzu a vzájemné dohody, aniž bychom jej však oddělovali od úsilí o spravedlivou společnost, která nikoho nevylučuje a uchovává si svou paměť. Hlavním aktérem – dějinným subjektem tohoto procesu – jsou lidé a jejich kultura, nikoli nějaká třída, frakce, skupina či *elita*. Nepotřebujeme projekt několika vyvolených pro zase jen několik vybraných, osvícených nebo osvědčených, menšinu, která si přivlastňuje kolektivní cítění. Jde o dohodu o společném životě, o sociální a kulturní smlouvu.

240. Úkolem státu je hájit a podporovat obecné blaho občanské společnosti.[49] Na základě principů subsidiarity a solidarity a se svým značným úsilím o politický dialog a o dosahování konsenzu stát plní zásadní roli, kterou v úsilí o integrální rozvoj všech nelze delegovat na jiný subjekt. Tato role vyžaduje za současných okolností hlubokou sociální pokoru.

241. V dialogu se státem a společností církev nedisponuje řešením všech jednotlivých otázek. Nicméně společně s různými sociálními činiteli podporuje návrhy, jež co nejlépe odpovídají důstojnosti člověka a obecnému dobru. Přitom církev vždycky zřetelně poukazuje na zásadní hodnoty lidské existence, a sděluje tak přesvědčení, která se mohou převést do politického jednání.

49 Srov. *KKC*, 1910; *Kompendium sociální nauky církve*, 168.

Dialog mezi vírou, rozumem a vědami

242. Také dialog mezi vědou a vírou je součástí evangelizace, která podporuje mír.[50] Scientismus a pozitivismus „odmítá vedle forem poznání pozitivních věd uznat jako platné i jiné způsoby poznání“[51]. Církev navrhuje jinou cestu, která vyžaduje syntézu mezi zodpovědným užíváním metodologií vlastních empirickým vědám a dalšími vědami, jako je filozofie, teologie; do utváření uvedené syntézy vstupuje též víra, která pozvedá člověka až k tajemství, které přesahuje přirozenost a lidskou inteligenci. Víra nemá strach z rozumu – naopak, hledá jej a důvěřuje mu, protože „jak světlo rozumu, tak světlo víry mají původ v Bohu“[52] a nemohou si vzájemně protiřečit. Evangelizace je pozorná vůči vědeckému pokroku, aby ho osvěcovala světlem víry a přirozeného zákona a aby pokrok vždycky respektoval centrální postavení a nejvyšší hodnotu člověka ve všech fázích jeho života. Celá společnost se může obohacovat tímto dialogem, který otevírá nové horizonty myšlení a rozšiřuje možnosti rozumu. Také toto je cesta harmonie a usmíření.

243. Církev nechce zastavit pokrok věd, jenž je obdivuhodný. Naopak raduje se z enormního potenciálu, který Bůh vložil do lidské mysli. Když vědecký pokrok s akademickou přesností setrvává na poli svého specifického předmětu a předkládá určitý závěr, který rozum nemůže popřít, víra mu neprotiřečí. Stejně tak se věřící nemohou dožadovat toho, aby nějaké jim milé vědecké mínění, které navíc nebylo dostatečně prokázáno, nabylo váhy věroučného dogmatu.

50 Srov. *Propositio,* 54.
51 *Fides et ratio*, 88.
52 Sv. Tomáš Akvinský: *Summa contra Gentiles*, I, VII; srov. *Fides et ratio*, 43.

Nicméně v některých případech někteří vědci překračují formální předmět své disciplíny a svými tvrzeními či závěry se dostávají mimo pole vědy. V takovém případě se nedostává ke slovu rozum, nýbrž jistá ideologie, která uzavírá cestu autentickému, mírumilovnému a plodnému dialogu.

Ekumenický dialog

244. Angažovanost na poli ekumenismu je odpovědí na modlitbu Pána Ježíše, který v modlitbě žádá, aby „všichni byli jedno" (Jan 17,21). Věrohodnost křesťanské zvěsti by byla mnohem hlubší, kdyby křesťané překonali svá rozdělení a církev uskutečňovala „plnost katolicity jí vlastní v těch synech, kteří jsou k ní sice křtem přidruženi, ale jsou odloučeni od plného společenství s ní"[53]. Musíme si neustále připomínat, že jsme poutníci a putujeme společně. Proto je třeba své srdce očištěné od nedůvěřivosti otevírat před svými souputníky a upírat svůj zrak především k tomu, co hledáme: pokoj ve tváři jediného Boha. Umění důvěřovat druhému má v sobě cosi řemeslného, podobně jako i pokoj má v sobě kus řemesla. Ježíš nám řekl: „Blahoslavení tvůrci pokoje" (Mt 5,9). Tímto úsilím se i uprostřed nás naplňuje starozákonní proroctví: „Zkují své meče v radlice a svá kopí ve vinařské nože" (Iz 2,4).

245. V tomto světle je ekumenismus přínosem k jednotě lidské rodiny. Účast konstantinopolského patriarchy, Jeho Svatosti Bartoloměje I., a canterburského arcibiskupa, Jeho

53 II. VATIKÁNSKÝ KONCIL: *Unitatis redintegratio,* 4. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002.

Milosti Rowana Douglase Williamse[54] na biskupském synodu byla autentickým Božím darem a cenným křesťanským svědectvím.

246. Vzhledem k závažnosti negativního svědectví, kterým je rozdělení mezi křesťany, se hledání cest k jednotě stává naléhavým zejména v Asii a Africe. Misionáři na oněch kontinentech opakovaně uvádějí kritiky, stížnosti a výsměch, kterého se jim dostává kvůli pohoršení, které působí rozdělení křesťané. Pokud se soustředíme na přesvědčení, jež nás spojují, a budeme myslet na princip hierarchie pravd, budeme moci kráčet přímo k novým společným formám hlásání, služby a svědectví. Nezměrné množství těch, kteří ještě nepřijali zvěst Ježíše Krista, nás nemůže nechat lhostejnými. Úsilí o jednotu, která usnadňuje přijetí Ježíše Krista, proto přestává být pouhou diplomacií či vynucenou aktivitou a stává se neodmyslitelnou cestou evangelizace. Projevy rozdělení mezi křesťany v zemích, které jsou již zmítány násilím, přidává další násilí ze strany těch, kteří by měli být aktivním činitelem pokoje. Je mnoho skutečností, které nás spojují, a jsou velmi cenné! A pokud opravdu věříme ve svobodné a velkorysé působení Ducha, kolik věcí se jen můžeme učit jedni od druhých! Nejde jen o to, abychom získávali informace o druhých a lépe je poznávali, ale o to, abychom přijímali to, co v nich Duch zasel jako dar, který je určen také nám. Například v dialogu s našimi pravoslavnými bratry máme my katolíci možnost přiučit se tomu, co to je biskupská kolegialita a jak prožívat synodalitu. Skrze výměnu darů nás může Duch stále více přivádět k pravdě a dobru.

54 Srov. *Propositio,* 52. V dubnu 2013 se stal novým canterburským arcibiskupem Justin Welby – pozn. red.

Vztahy se židovstvím

247. Mimořádný pohled obracíme k židovskému lidu, jehož smlouva s Bohem nikdy nebyla odvolána, protože „když Bůh někomu něco daruje, je to neodvolatelné“ (srov. Řím 11,29). Církev, která se židovstvím sdílí důležitou část Písma svatého, považuje lid smlouvy a jeho víru za posvátný kořen své vlastní křesťanské identity (srov. Řím 11,16-18). Jako křesťané nemůžeme židovství považovat za cizí náboženství ani nepočítáme židy mezi ty, kteří jsou voláni k tomu, aby opustili modly a obrátili se k pravému Bohu (srov. 1 Sol 1,9). Věříme spolu s nimi v jediného Boha, který působí v dějinách, a spolu s nimi přijímáme společné zjevené slovo.

248. Dialog a přátelství se syny Izraele je součástí života Ježíšových učedníků. Náklonnost, která se mezi námi rozvinula, nás vede k upřímné a hořké lítosti nad úděsným pronásledováním, kterému byli vystaveni, a zejména nad tím, na němž svůj podíl měli a mají křesťané.

249. Bůh nadále působí v lidu staré smlouvy a dává zrod pokladům moudrosti, které plynou z kontaktu s Božím slovem. Proto se také církev obohacuje, když přijímá hodnoty židovství. I když jsou některá křesťanská přesvědčení pro židovství nepřijatelná a církev se nemůže zříci hlásání Ježíše jakožto Pána a Mesiáše, existuje mezi námi bohatá komplementarita, která nám umožňuje společně číst texty hebrejské Bible a vzájemně si pomáhat při zkoumání bohatství slova, jakož i sdílet mnohá etická přesvědčení a společnou starost o spravedlnost a rozvoj národů.

Mezináboženský dialog

250. Postoj otevřenosti v pravdě a lásce musí charakterizovat dialog s věřícími nekřesťanských náboženství, navzdory různým překážkám a obtížím, zejména fundamentalismům na obou stranách. Tento mezináboženský dialog je nezbytnou podmínkou míru ve světě, a proto je povinností pro křesťany, jakož i pro ostatní náboženská seskupení. Zmíněný dialog je v první řadě místem rozhovoru o lidském životě, nebo jednoduše, jak navrhují indičtí biskupové, „postojem otevřenosti vůči nekřesťanům tak, že sdílíme jejich radosti a jejich bolesti".[55] Tak se naučíme přijímat druhé v jejich odlišném způsobu života, myšlení a vyjadřování. Tímto způsobem budeme moci společně vzít na sebe povinnost sloužit spravedlnosti a pokoji, což se musí stát základním měřítkem jakéhokoli vzájemného sdílení. Dialog, ve kterém se hledá sociální mír a spravedlnost, nehledě na jeho čistě pragmatický aspekt, je sám o sobě etickým úsilím, které vytváří nové sociální podmínky. Snahy související s nějakým specifickým tématem se mohou stát procesem, v němž obě strany skrze vzájemné naslouchání docházejí k očištění i obohacení. Proto i tyto snahy mohou být projevem lásky k pravdě.

251. V tomto vždy vstřícném a srdečném dialogu netřeba nikdy přehlížet podstatnou souvislost mezi dialogem a hlásáním, které vede církev k tomu, aby udržovala a zintenzivňovala své vztahy s nekřesťany.[56] Smířlivý synkretismus by byl v konečném důsledku totalitarismem těch, kteří usilují o usmíření bez ohledu na hodnoty, které je přesahují a jimiž

55 Konference katolických biskupů Indie: *The Rule of the Church for a Better India.* 8, 9 (závěrečná deklarace ze zasedání, 8. 3. 2012).

56 Srov. *Propositio,* 53.

nemohou libovolně disponovat. Pravá otevřenost implikuje nejen věrnost svým nejhlubším přesvědčením a jasnou i radostnou identitu, ale také ochotu „chápat druhé… s vědomím, že dialog může každého obohatit“[57]. Nepotřebujeme diplomatickou otevřenost, která všemu přitakává ve snaze vyhnout se problémům, protože by to byl způsob, jak bychom druhého podváděli a upírali mu dobro, které jsme přijali jako dar, jenž se má velkoryse sdílet. Evangelizace a mezináboženský dialog si ani zdaleka neprotiřečí, ale vzájemně se podporují a živí.[58]

252. V této době nabývá značné důležitosti vztah s muslimskými věřícími, dnes obzvláště přítomnými v mnoha zemích s křesťanskou tradicí, kde mohou svobodně praktikovat své náboženství a začleňovat se do společnosti. Netřeba nikdy zapomínat, že ti, „kteří prohlašují, že se drží víry Abrahámovy, se klaní jako my jedinému a milosrdnému Bohu, který bude v poslední den lidi soudit“[59]. Posvátné spisy islámu obsahují části křesťanského učení; Ježíši Kristu a Marii patří hluboká úcta a je obdivuhodné vidět mladé i staré muslimy, muže i ženy, kteří jsou schopni denně věnovat čas modlitbě a věrně se účastnit svých náboženských obřadů. Zároveň jsou mnozí z nich hluboce přesvědčeni, že celý jejich život patří Bohu. Uznávají také nezbytnost odpovídat Bohu etickým úsilím a milosrdenstvím vůči chudým.

57 Jan Pavel II.: *Redemptoris missio,* 56 (encyklika o stálé platnosti misijního poslání, 7. 12. 1990). Praha, Zvon 1994.

58 Srov. Benedikt XVI.: *Promluva k Římské kurii* (21. 12. 2012).

59 *Lumen gentium*, 16.

253. Pro dialog s islámem je neodmyslitelná náležitá formace zúčastněných stran nejenom proto, aby byli pevně a radostně zakořeněni ve své identitě, ale proto, aby byli schopni uznat hodnoty druhých, porozumět starostem, které stojí za jejich požadavky, a zdůrazňovat společná přesvědčení. My křesťané bychom měli s vlídností a úctou přijímat islámské imigranty, kteří přicházejí do našich zemí, stejně jako doufáme a prosíme, aby byli křesťané přijímáni a respektováni v zemích s islámskou tradicí. Prosím a pokorně žádám tyto země, aby vzaly v potaz svobodu, které se těší muslimští věřící v západních zemích, a zajistily křesťanům svobodu, aby mohli slavit svou liturgii a prožívat svoji víru! Tváří v tvář případům násilného fundamentalismu, jenž nám působí starosti, nás musí náklonnost k autentickým věřícím islámu vést k tomu, že se vyvarujeme nevraživého zobecňování, protože pravý islám a náležitá interpretace Koránu se staví proti každému násilí.

254. Nekřesťané věrní svému svědomí mohou díky nezištné Boží iniciativě žít „ospravedlněni milostí Boží“[60], a tak být „přidruženi k velikonočnímu tajemství Ježíše Krista“[61]. Avšak díky posvěcující milosti, mající svůj svátostný rozměr, může Boží působení v jejich životě vytvořit určitá znamení, obřady a posvátné projevy, které přibližují další lidi ke společné zkušenosti putování k Bohu.[62] Nemají význam a účinnost svátostí ustanovených Kristem, ale mohou být jakýmisi přívody, které vytváří tentýž Duch, aby vysvobodil nekřesťany z ateistického imanentismu a z pouze individuálních náboženských

60 Mezinárodní teologická komise: *Křesťanství a ostatní náboženství*, 72 (1996).
61 Ibid.
62 Srov. ibid., 81–87.

zkušeností. Tentýž Duch vzbuzuje na každém místě projevy praktické moudrosti, které pomáhají snášet životní potíže a žít více v pokoji a souladu. Také my křesťané můžeme mít užitek z tohoto bohatství, které se v průběhu staletí ustálilo a může nám pomáhat lépe prožívat naše vlastní přesvědčení.

Sociální dialog v kontextu náboženské svobody

255. Synodní otcové připomněli důležitost respektování náboženské svobody, která je základním lidským právem.[63] Zahrnuje „svobodu zvolit si náboženství, které člověk považuje za pravé, a veřejně projevovat svoji víru“[64]. Zdravý pluralismus, který opravdu respektuje druhé a hodnoty jako takové, neimplikuje privatizaci náboženství ve snaze jej umlčet a zatlačit do soukromé sféry svědomí každého jednotlivce, nebo jej vytěsnit do zavřených kostelů, synagog a mešit. Vposledku by vlastně šlo o novou formu diskriminace a autoritářství. Náležitý respekt vůči minoritám agnostiků či nevěřících se nesmí svévolně vnucovat tak, že by umlčoval přesvědčení majorit věřících anebo ignoroval bohatství náboženských tradic. To by v dlouhodobé perspektivě podněcovalo spíše zášť než toleranci a pokoj.

256. Zabýváme-li se otázkou veřejného vlivu náboženství, je třeba rozlišovat různé způsoby jeho prožívání. Jak intelektuálové, tak žurnalistické komentáře často sklouzávají k hrubému a málo akademickému zobecňování, když mluví o nedostatcích náboženství a přitom nejsou schopni rozlišit, že ani všichni věřící, ani všichni náboženští představitelé

63 Srov. *Propositio*, 16.
64 Benedikt XVI.: *Ecclesia in Medio Oriente*, 26 (14. 9. 2012).

nejsou stejní. Někteří politici využívají tohoto zmatku k ospravedlnění diskriminačních opatření. Jindy jsou s pohrdáním odmítány spisy, které vznikly na základě nějakého náboženského přesvědčení, a zapomíná se, že klasické náboženské texty vykládají smysl věcí pro všechny doby a že mají motivační potenciál, který otevírá stále nové obzory, podněcuje k přemýšlení, otevírá mysl i vnímavost. Jen úzkoprsost dovoluje racionalistickým vizím, aby tyto cenné texty znevažovaly. Je rozumné a inteligentní pokládat tyto spisy za tmářské jenom proto, že vznikly v kontextu náboženské víry? Nesou v sobě hluboké humanistické principy, které mají racionální hodnotu, ačkoli jsou prodchnuty náboženskou symbolikou a naukou.

257. Jako věřící se cítíme nablízku také těm, kteří se nepokládají za součást žádné náboženské tradice, upřímně však hledají pravdu, dobro a krásu, které podle nás mají své nejzazší vyjádření a svůj pramen v Bohu. Vnímáme je jako cenné spojence v úsilí o obranu lidské důstojnosti, při vytváření mírumilovného soužití mezi národy a při ochraně stvoření. Zvláštním prostorem jsou takzvané nové *areopágy*, jako „nádvoří národů", kde „věřící a nevěřící mohou vést dialog o zásadních tématech etiky, umění a vědy a o hledání transcendence"[65]. Také toto je cesta míru pro náš raněný svět.

258. Na základě některých sociálních témat, která jsou důležitá vzhledem k budoucnosti lidstva, jsem se snažil opět podtrhnout nevyhnutelnou sociální dimenzi evangelní zvěsti

65 Srov. *Propositio,* 55.

a chtěl jsem všechny křesťany povzbudit k tomu, ať ji vždy projevují svými slovy, postoji i skutky.

Kapitola pátá
Duchem vedení hlasatelé evangelia

259. Evangelizátoři naplněni Duchem jsou hlasatelé evangelia, kteří se beze strachu otevírají působení Ducha svatého. O Letnicích Duch působí, že apoštolové vycházejí ze sebe samých, a dělá z nich zvěstovatele velkých Božích skutků, kterým každý počíná rozumět ve svém vlastním jazyce. Duch svatý navíc vlévá sílu k hlásání novosti evangelia s odvahou (*parresia*) a nahlas, v každé době a na každém místě, i proti proudu. Vzývejme jej dnes vroucí modlitbou, bez níž nám hrozí, že veškeré naše působení zůstane prázdné a našemu hlásání bude chybět duše. Ježíš chce evangelizátory, kteří hlásají dobrou zvěst nejenom slovy, ale především životem proměněným Boží přítomností.

260. V této poslední kapitole nepředložím syntézu křesťanské spirituality ani nebudu rozvíjet velká témata, jako jsou modlitba, eucharistická adorace či slavení víry, k nimž už máme k dispozici cenné texty magisteria a známé spisy velkých autorů. Nesnažím se nahradit ani překonat tolikeré bohatství. Nastíním pouze několik úvah o duchu nové evangelizace.

261. Když se o něčem řekne, že to má „ducha“, označuje to obvykle nějakou vnitřní hybnou sílu, která podněcuje, motivuje, povzbuzuje a dává smysl osobnímu i společ-

nému konání. Evangelizace, která má ducha, je něčím zcela jiným než souborem úkolů prožívaných jako tíživá povinnost, která se prostě snáší nebo přijímá jako něco, co odporuje vlastním sklonům a tužbám. Jak rád bych našel slova, která by vzbudila dobu horlivější, radostnější, velkorysejší a odvážnější evangelizace, plné lásky až do krajnosti a překypující nakažlivým životem! Vím však, že žádná motivace nebude dostatečná, pokud nebude v srdcích planout oheň Ducha. Evangelizace, která má ducha, je v konečném důsledku evangelizací s Duchem svatým, neboť to on je duší evangelizující církve. Dříve než předložím několik vysvětlení a duchovních podnětů, vzývám ještě jednou Ducha svatého a prosím jej, aby přišel obnovit církev, otřást jí a podnítit ji k odvážnému vyjití ze sebe, aby hlásala evangelium všem národům.

I. Motivace k novému misijnímu rozmachu

262. Evangelizátoři, kteří mají Ducha, jsou hlasatelé evangelia, kteří se modlí a pracují. Z hlediska evangelizace nejsou potřebné ani mystické nabídky bez účinné sociální a misijní angažovanosti, ani sociální a pastorační promluvy a postupy bez spirituality, která proměňuje srdce. Takovéto jednostranné a destabilizující přístupy osloví pouze malé skupiny a nemají hlubší dopad, protože mrzačí evangelium. Je zapotřebí stále pěstovat vnitřní prostor, který dává angažovanosti a aktivitě křesťanský smysl.[1] Bez delších chvil prožitých v adoraci, v modlitbě nad slovem a v upřímném dialogu s Pánem povinnosti snadno ztrácejí

1 Srov. *Propositio,* 36.

smysl, oslabí nás únava i těžkosti a naše horlivost vyhasne. Církev se nemůže obejít bez plic modlitby a nesmírně mě těší, že ve všech církevních institucích přibývají modlitební skupiny, společenství přímluvné modlitby, rozjímavé četby slova a nepřetržité eucharistické adorace. Zároveň „je třeba odmítnout pokušení čistě intimistické a individualistické spirituality, protože ji nelze sloučit s požadavky křesťanské lásky, s logikou vtělení“[2]. Existuje riziko, že některé chvíle modlitby se stanou záminkou k tomu, jak se vyhnout odevzdání svého života v misijním poslání, protože individualizace ve způsobu života může vést křesťany k útěku do falešné spirituality.

263. Je prospěšné připomínat si první křesťany a četné bratry a sestry v dějinách, kteří byli plni radosti, oplývali odvahou, neustávali v hlásání evangelia a byli schopni aktivně jít proti proudu. Někdo se utěšuje tvrzením, že dnes je to obtížnější. A přesto musíme uznat, že prostředí Římské říše nebylo příznivě nakloněné ani zvěstování evangelia, ani boji za spravedlnost, ani obraně lidské důstojnosti. V každém dějinném okamžiku je přítomna lidská slabost, nezdravá péče o sebe, pohodlný egoismus a vposledku žádostivost, která nás všechny ohrožuje. Tyto skutečnosti jsou vždycky přítomné pod různými převleky; plynou spíše z lidských omezení než z vnějších okolností. Neříkejme tedy, že dnes je to těžší – je to pouze jiné. Spíše se učme od svatých, kteří nás předešli a dovedli se vyrovnat s těžkostmi své doby. Proto vám navrhuji obnovit některé z motivací, které nám pomohou napodobovat je v naší době.[3]

---

2 *Novo millennio ineunte*, 52.

3 Srov. V. M. Fernández: „Espiritualidad para la esperanza activa.“ *Acto de apertura del I Congreso Nacional de Doctrina social de la Iglesia*. Rosario (Argentina), 2011. *UCActualidad*

Osobní setkání s láskou Ježíše, jenž nám přinesl spásu

264. První motivací k evangelizaci je Ježíšova láska, kterou jsme přijali, zkušenost, že jsme byli spaseni, jež nás vede k tomu, abychom ho milovali stále více. Co by to bylo za lásku, která necítí potřebu mluvit o milované osobě a představovat ji druhým? Pokud nezakoušíme intenzivní touhu sdílet tuto lásku, potřebujeme se zastavit v modlitbě a prosit Pána, aby nás opět nadchl. Každý den potřebujeme prosit a žádat o jeho milost, aby on otevřel naše chladné srdce a otřásl naším vlažným a povrchním životem. Předstoupíme-li před něho s otevřeným srdcem a dovolíme-li mu, aby na nás pohlédl, rozpoznáme pohled lásky, který objevil Natanael v den, kdy přišel Ježíš a řekl mu: „Viděl jsem tě, když jsi byl pod fíkovníkem" (srov. Jan 1,48).

Jak milé je stát před křížem nebo klečet před Nejsvětější svátostí a jednoduše setrvávat před jeho pohledem! Jak nám prospěje, když mu dovolíme, aby se opět dotkl našeho života a vyslal nás šířit svůj nový život! Pak opravdu nastane, že to, „co jsme viděli a slyšeli, zvěstujeme" (1 Jan 1,3). Tou nejlepší motivací k rozhodnutí hlásat evangelium je s láskou evangelium kontemplovat, setrvávat nad jeho stránkami a číst je srdcem. Pokud k němu přistupujeme tímto způsobem, jeho krása v nás budí úžas a pokaždé nás znovu nadchne. Proto je důležité znovu si osvojit *kontemplativního* ducha, který nám umožní denně objevovat, že jsme nositeli dobra, jež zlidšťuje a pomáhá vést nový život. Není nic lepšího, co bychom mohli druhým předat.

---

142 (2011), 16.

265. Celý Ježíšův život, jeho postoj vůči chudým, jeho skutky, jeho důslednost, jeho každodenní a prostá velkorysost a nakonec jeho naprostá odevzdanost – to všechno je cenné a promlouvá do našeho osobního života. Pokaždé, kdy to znovu objevujeme, přesvědčujeme se, že právě toto druzí potřebují, byť si to neuvědomují: „Co vy tedy neznáte, a přece to ctíte, to já vám zvěstuji" (Sk 17,23). Někdy ztrácíme nadšení pro misijní poslání a zapomínáme, že evangelium *odpovídá na nejhlubší potřeby* lidí, protože všichni jsme byli stvořeni k tomu, co nám nabízí evangelium: přátelství s Ježíšem a bratrskou lásku. Když se nám podaří adekvátně a krásně vyjádřit podstatný obsah evangelia, zajisté toto poselství odpoví na nejhlubší otázky srdce: „Misionář při hlásání mezi nekřesťany vychází z přesvědčení, že tak jako u jednotlivců, tak i u národů je zde již působením Ducha – i když neuvědoměle – přítomné očekávání poznat pravdu o Bohu, o lidech, o cestě k osvobození ze hříchů a smrti. Nadšení při hlásání Krista vychází z přesvědčení, že může odpovídat na toto očekávání."[4]

Nadšení pro evangelizaci se zakládá na tomto přesvědčení. Máme k dispozici poklad života a lásky, která nemůže klamat, poselství, které nemůže manipulovat ani zavádět. Je to odpověď, která sestupuje do nejzazších hlubin lidského nitra a která může být člověku oporou a povznesením. Je to pravda, která nevychází z módy, neboť je schopna proniknout tam, kam nic jiného nedosáhne. Náš nekonečný smutek vyléčí pouze nekonečná láska.

4 *Redemptoris missio*, 45.

266. Toto přesvědčení se však udržuje neustále obnovovanou osobní zkušeností s jeho přátelstvím a jeho poselstvím. Nelze vytrvat v horlivé evangelizaci, nebudeme-li na základě vlastní zkušenosti přesvědčeni o tom, že poznat Ježíše, či nepoznat jej není totéž, že není totéž kráčet s ním, či namáhavě tápat, není totéž moci mu naslouchat, či neznat jeho slovo, není totéž mít možnost kontemplovat jej, klanět se mu a spočívat v něm, anebo tuto možnost nemít. Není totéž snažit se budovat svět s jeho evangeliem, či jenom vlastním rozumem. Dobře víme, že život s Ježíšem je plnější a s ním lze snadněji nalézt smysl každé věci. Proto hlásáme evangelium. Pravý misionář nikdy nepřestává být učedníkem a ví, že Ježíš jde s ním, mluví s ním, dýchá s ním, pracuje s ním. Cítí, že živý Ježíš je s ním uprostřed misijního úsilí. Pokud člověk neobjeví Ježíšovu přítomnost v samotném srdci misijního úsilí, rychle ztrácí nadšení i jistotu o tom, co sděluje, a přijde o sílu i zanícení. A člověk, který není přesvědčený, nadšený, jistý a zamilovaný, nepřesvědčí nikoho.

267. Ve spojení s Ježíšem hledáme to, co hledá on, milujeme to, co miluje on. V konečném důsledku hledáme Otcovu slávu, žijeme a jednáme „proto, aby se vzdávala chvála jeho vznešené dobrotivosti“ (Ef 1,6). Chceme-li se zcela a neustále odevzdávat, musíme překračovat každou jinou motivaci. Toto je definitivní, nejhlubší, nejdůležitější motiv, důvod a nejzazší smysl všeho ostatního. Jde o Otcovu slávu, o niž usiloval Ježíš během celé své existence. On je celým svým bytím věčně šťastným Synem „v náručí Otcově“ (Jan 1,18). Jsme-li misionáři, pak především proto, že Ježíš nám řekl: „Tím bude oslaven můj Otec, že ponesete mnoho ovoce“ (Jan 15,8). Nezávisle na tom, zda se nám to hodí, či nehodí,

zda nás to zajímá, či nezajímá, zda to potřebujeme, či nepotřebujeme, bez ohledu na omezené hranice našich tužeb, našeho chápání a našich motivací, evangelizujeme pro větší slávu Otce, který nás miluje.

Duchovní radost z toho, že jsme lid

268. Boží slovo nás také vybízí k tomu, abychom uznali, že jsme lidem: „Kdysi jste »nebyli jeho lid«, teď však jste »lid Boží«" (1 Petr 2,10). Chceme-li být autentickými hlasateli evangelia, musíme si též pěstovat duchovní radost z toho, že zůstáváme nablízku životu lidí, a to až do té míry, že se to stane zdrojem svrchované radosti. Misijní poslání je vášeň pro Ježíše, avšak současně i vášeň pro jeho lid. Když setrváváme před ukřižovaným Ježíšem, vnímáme všechnu jeho lásku, jež nám dává důstojnost a sílu, ale zároveň, nejsme-li slepí, vnímáme též, že Ježíšův pohled se rozšiřuje a s velkou láskou a vřelostí se upírá ke všemu lidu. Tak chápeme, že on chce použít nás k tomu, aby se stále více přibližoval ke svému milovanému lidu. Bere nás z lidu a posílá nás k lidu, takže naše identita bez této příslušnosti nemá smysl.

269. Vzorem takové evangelizace, která nás vede mezi lid, je sám Ježíš. Jak moc nám prospěje hledět na něj, jak je každému blízko! Když s někým mluvil, díval se mu s hlubokou a láskyplnou pozorností do očí: „Ježíš na něho pohlédl s láskou" (Mk 10,21). Vidíme, jak je otevřen setkání, když cestou potkává slepce (srov. Mk 10,46-52) a když jí a pije s hříšníky (srov. Mk 2,16) a nestará se o to, že je považován za žrouta a pijana (srov. Mt 11,19). Vidíme jeho přívětivost, když dovolí nevěstce, aby mu pomazala nohy (srov. Lk 7,36-50), nebo když v noci přijímá Nikodéma (srov. Jan 3,1-15). Ježíšovo

odevzdání na kříži není nic jiného než vrchol tohoto přístupu, jímž se vyznačoval celý jeho život. Přitahováni takovým vzorem se chceme zcela zařadit do společnosti, sdílíme život se všemi, nasloucháme jejich starostem, hmotně i duchovně spolupracujeme na jejich potřebách, radujeme se s těmi, kdo se radují, pláčeme s těmi, kdo pláčou, a usilujeme o vytváření nového světa, jeden vedle druhého spolu s ostatními. Avšak nikoli z povinnosti, nikoli jako břemeno, které nás vyčerpává, ale z osobního rozhodnutí, které nás naplňuje radostí a definuje naši identitu.

270. Někdy cítíme pokušení být křesťany, kteří se drží v bezpečné vzdálenosti od Pánových ran. Avšak Ježíš chce, abychom se dotýkali lidské bídy, trpícího těla druhých. Očekává, že přestaneme hledat osobní či společné úkryty, které nám umožní zachovávat si odstup od lidského dramatu, a odhodláme se opravdu vstoupit do kontaktu s konkrétní existencí druhých a zakusíme moc něhy. Když tak učiníme, život se nám vždy úžasně zkomplikuje a intenzivně pocítíme, že jsme lid, že patříme k lidu.

271. Je pravdou, že ve svém vztahu ke světu máme vydávat počet ze své naděje, ale nikoli jako nepřátelé, kteří ukazují prstem a odsuzují. Jsme jasně upozorněni, ať se to děje „s jemností a skromností“ (1 Petr 3,16), a „jak jen to je možné – pokud záleží na vás – žijte v pokoji se všemi lidmi“ (Řím 12,18). Jsme také vybízeni přemáhat „zlo dobrem“ (Řím 12,21), neúnavně „prokazovat dobro“ (Gal 6,9), nepůsobit přitom dojmem nadřazenosti, ale považovat „druhé za lepší, než jsme sami“ (srov. Flp 2,3). Pánovi apoštolové se vskutku těšili „všeobecné oblibě“ (Sk 2,47; srov. 4,21.33; 5,13). Je jasné,

že Ježíš Kristus nechce, abychom byli knížaty s pohrdavým pohledem, nýbrž muži a ženy lidu. To není papežův názor ani jedna z mnoha pastoračních voleb. Jsou to jasné, přímé a zřejmé pokyny Božího slova, jež nepotřebují interpretace, které by oslabily jejich naléhavost. Žijme je „*sine glosa*“, bez komentářů. Tak zakusíme misijní radost z toho, že sdílíme život s věřícím Božím lidem a snažíme se roznítit oheň v srdci světa.

272. Láska k lidem je duchovní síla, která je natolik zásadní pro plné setkání s Bohem, že kdo nemiluje bratra, „je ve tmě a žije ve tmě“ (1 Jan 2,11), „zůstává ve smrti“ (1 Jan 3,14) a „Boha nepoznal“ (1 Jan 4,8). Benedikt XVI. řekl, že „zavírat oči před bližním činí člověka slepým i vůči Bohu“[5] a že láska je vlastně *jediné* světlo, „které stále znovu prozařuje temný svět a dává nám odvahu žít a jednat“[6]. Když tedy prožíváme mystiku blízkosti vůči druhým s cílem usilovat o jejich dobro, naše nitro se rozšiřuje, aby mohlo přijmout od Pána ty nejkrásnější dary. Pokaždé, když se v lásce setkáváme s lidskou bytostí, stáváme se schopnými objevit něco nového o Bohu. Pokaždé, když otevřeme oči, abychom rozpoznali druhého, naší víře se dostává více světla, abychom byli schopni poznat Boha. V důsledku toho, chceme-li růst v duchovním životě, nemůžeme nebýt zároveň misionáři. Angažovanost v hlásání evangelia obohacuje mysl i srdce, rozšiřuje naše duchovní obzory, činí nás vnímavějšími k rozpoznávání působení Ducha a umožňuje nám vykročit z našich omezených duchovních schémat. Misionář, jenž se plně oddává své práci, zároveň zakouší radost z toho, že je přetékajícím pramenem, který

5 *Deus caritas est*, 16.
6 Ibid., 39.

druhé osvěžuje. Misionářem může být jen ten, kdo se cítí dobře v úsilí o dobro bližního a touží po štěstí druhých. Tato otevřenost srdce je zdrojem štěstí, protože „blaženější je dávat než dostávat“ (Sk 20,35). Člověk nežije lépe, když před druhými utíká, skrývá se, odmítá sdílet se, zdráhá se odevzdat a uzavírá se v pohodlí. To vše není nic jiného než pomalá sebevražda.

273. Poslání k srdci lidu nepředstavuje jen jednu z oblastí života nebo ozdobu, kterou si mohu sundat, rovněž není přívěskem nebo jedním z mnoha životních okamžiků. Je to něco, co nemohu vykořenit ze svého bytí, nechci-li se zničit. Já *jsem posláním* na této zemi, a proto jsem na tomto světě. Jsem jako vypáleným znamením označen posláním, které celoživotně naplňuji tak, že osvěcuji, žehnám, oživuji, pozvedám, uzdravuji a osvobozuji. Taková je ošetřovatelka celou duší, takový je učitel celou duší, politik celou duší a každý, kdo se radikálně rozhodl být s druhými a pro druhé. Pokud však někdo klade na jednu stranu svou povinnost a na druhou stranu svůj soukromý život, všechno mu zešedne a začne ustavičně vyhledávat uznání anebo hájit své vlastní nároky. Přestane být součástí lidu.

274. K tomu, abychom mohli sdílet život s lidmi a velkodušně se dávat, potřebujeme uznat, že také každý člověk je hoden našeho odevzdání. Ne pro svůj fyzický vzhled, pro svoje schopnosti, pro svůj jazyk, svoji mentalitu nebo pro uspokojení, které nám může poskytovat, nýbrž proto, že je dílem Boha, jeho stvořením. On ho stvořil ke svému obrazu, a proto vyzařuje něco z Boží slávy. Každá lidská bytost je předmětem nekonečné Pánovy něhy a v jejím životě přebývá

sám Pán. Ježíš Kristus daroval na kříži svou drahocennou krev za každého člověka. Bez ohledu na jakýkoliv vzhled je každý *nesmírně posvátný a zasluhuje si naši lásku a naše odevzdání*. Dokážu-li tedy pomoci jednomu jedinému člověku žít lépe, je darování vlastního života druhým dostatečně odůvodněno. Je krásné být věrným Božím lidem. A do plnosti dorůstáme tehdy, když boříme zdi a naše srdce se naplňuje tvářemi a jmény.

Tajemné působení Vzkříšeného a jeho Ducha

275. Ve druhé kapitole jsme uvažovali o nedostatku hluboké spirituality, který se projevuje pesimismem, fatalismem a nedůvěrou. Někteří lidé se nevěnují misijnímu poslání, protože jsou přesvědčeni, že se nemůže nic změnit, a proto je zbytečné se snažit. Myslí si: „Proč bych se měl ochuzovat o své pohodlí a svá potěšení, nevidím-li žádný významný výsledek?“ S takovou mentalitou nelze být misionáři. Tento postoj je záludnou výmluvou, aby člověk mohl zůstat ve svém pohodlí, ve své lenosti, nespokojeném smutku a v sobecké prázdnotě. Jde o sebedestruktivní postoj, protože „člověk nemůže žít bez naděje: jeho život odsouzený k bezvýznamnosti by se stal nesnesitelným“[7]. Myslíme-li si, že věci se nezmění, připomeňme si, že Ježíš Kristus přemohl hřích a smrt a je plný moci. Ježíš Kristus opravdu žije. Jinak totiž, „jestliže Kristus nevstal, marné je naše kázání“ (1 Kor 15,14). Evangelium nás zpravuje, že když první učedníci odešli kázat, „Pán působil s nimi a potvrzoval jejich slova“ (Mk 16,20). To se děje i dnes. Jsme zváni k tomu, abychom to objevili a prožívali.

7 II. ZVLÁŠTNÍ ZASEDÁNÍ BISKUPSKÉHO SYNODU PRO EVROPU: *Závěrečné poselství*, 1 (23. 10. 1999).

Vzkříšený a oslavený Kristus je hlubokým pramenem naší naděje a při plnění poslání, které nám svěřuje, nám nebude chybět jeho pomoc.

276. Jeho vzkříšení není událost patřící minulosti; obsahuje životní sílu, která pronikla svět. Kde se zdá, že vše je mrtvé, tam se znovu objevují zárodky vzkříšení. Je to síla, která nemá obdoby. Pravda, častokrát se zdá, že Bůh neexistuje: vidíme, jak neubývá projevů nespravedlnosti, špatnosti, lhostejnosti a krutosti. Je však stejně tak jisté, že uprostřed temnot vždycky začíná klíčit něco nového, co dříve či později přinese plody. Na zoraném poli se opět objeví život – nezdolný a nepřemožitelný. Budou se dít mnohé ohavnosti, nicméně dobro vždy vzklíčí znovu a rozšíří se. Denně se ve světě rodí krása, která povstává proměněna dějinnými dramaty. Hodnoty mají vždy tendenci znovu se objevit v nových podobách a lidská bytost skutečně již mnohokrát znovu povstala ze situací, které se jevily jako nezvratné. To je síla vzkříšení a každý hlasatel evangelia je nástrojem této dynamičnosti.

277. Nepřetržitě se objevují také nové těžkosti, zkušenost neúspěchu a projevy lidské podlosti, které působí mnoho škody. Všichni z vlastní zkušenosti víme, že někdy náš úkol neskýtá uspokojení, které bychom si byli přáli, plody jsou skrovné, změny pomalé a člověk má sklon se unavit. Nicméně není totéž, když někomu od únavy dočasně ochabnou ruce, a když někomu ruce ochabnou natrvalo, protože jej ovládla chronická nespokojenost a omrzelost, která pustoší jeho duši. Může se stát, že se srdce unaví zápasem, protože v konečném důsledku hledá samo sebe v kariérismu žíznícím po uznáních, aplausech, poctách a postavení. V takovém případě člověku

sice neochabnou ruce, ale už nemá elán, chybí mu vzkříšení. Evangelium, nejkrásnější poselství na tomto světě, tak zůstane zahrabané spoustou výmluv.

278. Mít víru znamená též věřit v Něho, věřit, že On nás opravdu miluje, že je živý, že může tajemně zasáhnout, že nás neopustí, že svou mocí a svou nekonečnou tvořivostí vytěží ze zla dobro. Znamená to věřit, že On vítězně kráčí dějinami spolu s těmi, kteří „jsou s ním – jeho povolaní, vyvolení a věrní" (Zj 17,14). Věříme evangeliu, které praví, že Boží království je již přítomné ve světě a tu a tam se různými způsoby rozvíjí: jako malé sémě, které může vyrůst a stát se velkou rostlinou (srov. Mt 13,31-32), jako špetka kvasu, která prokvasí celé těsto (srov. Mt 13,33), a jako dobré zrno, které roste mezi plevelem (srov. Mt 13,24-30) a může nás vždycky příjemně překvapit. Je přítomno, znovu přichází, zápasí, aby znovu vykvetlo. Kristovo vzkříšení všude vzbuzuje zárodky tohoto nového světa. I když jsou odříznuty, znovu vzklíčí, protože Pánovo vzkříšení již proniklo do skrytého tkaniva těchto dějin a Ježíš nevstal z mrtvých marně. Nezůstávejme na okraji této cesty živé naděje!

279. Ne vždycky vidíme tyto zárodky, a proto potřebujeme vnitřní jistotu, tedy přesvědčení, že Bůh může působit za jakýchkoli okolností, i uprostřed zdánlivých neúspěchů, protože „poklad víry máme v nádobě hliněné" (2 Kor 4,7). Tato jistota je tím, co se nazývá „smysl pro tajemství". Znamená to s jistotou vědět, že ten, kdo se z lásky obětuje a dává Bohu, určitě bude plodný (srov. Jan 15,5). Tato plodnost je často neviditelná, neuchopitelná, nezúčtovatelná. Člověk si je dobře vědom, že jeho život přinese plody, ale nenárokuje si vědět,

jak ani kde, ani kdy. Má jistotu, že nebude ztraceno nic z jeho skutků vykonaných z lásky, žádná z jeho upřímných starostí o druhé, žádný skutek lásky k Bohu, žádné velkodušné úsilí, žádná trpělivost přinášející bolest. To všechno proudí světem jako životní síla. Někdy se nám zdá, že jsme svou námahou nedosáhli žádného výsledku, avšak poslání není obchod či podnikatelský projekt ani humanitární organizace, není to podívaná, abychom si pak spočítali, kolik lidí se jí účastnilo díky naší reklamě. Je něčím mnohem hlubším, co uniká každému měření. Možná Pán využije našeho vynaloženého úsilí, aby vylil své požehnání na jiném místě světa, kam se nikdy nedostaneme. Duch svatý působí, jak chce a kde chce. My se zcela odevzdáváme, ale nedožadujeme se viditelných výsledků. Víme pouze, že naše sebedarování je potřebné. Naučme se uprostřed svého tvořivého a velkorysého odevzdání odpočívat v něžné náruči Otcově. Kráčejme co nejusilovněji vpřed, ale nechme, aby našemu úsilí dal plodnost on tak, jak chce.

280. K tomu, abychom si uchovali živou misijní horlivost, je potřebná rozhodná důvěra v Ducha svatého, protože on „nám přichází na pomoc v naší slabosti“ (Řím 8,26). Taková velkorysá důvěra se však musí živit, a proto ho musíme ustavičně vzývat. On nás může uzdravit ze všeho, co oslabuje naše misijní úsilí. Je pravdou, že z této důvěry v neviditelné můžeme mít určitou závrať. Je to, jako bychom se ponořili do moře a nevěděli, co nás potká. Sám jsem to mnohokrát zakusil. Nicméně není větší svobody než nechat se vést Duchem, zříct se veškerých výpočtů a snahy všechno ovládat a dovolit, aby nás on osvěcoval, vedl, orientoval a posouval tam, kam si on přeje. On dobře

ví, co je v každé době a v každé chvíli třeba. To znamená být tajemným způsobem plodnými.

Misijní síla přímluvy

281. Existuje jedna forma modlitby, která nás zvlášť podněcuje k tomu, abychom se pustili do evangelizace, a motivuje nás k tomu, abychom usilovali o dobro druhých. Je to přímluvná modlitba. Pozorujme chvíli vnitřní život velkého hlasatele evangelia, jakým byl svatý Pavel, abychom pochopili, jaká byla jeho modlitba. Tato modlitba byla vždy plná lidí: „… s radostí prosím za vás všechny... Vždyť vás nosím v srdci“ (Flp 1,4.7). Objevujeme tak, že přímluvná modlitba nás neodvádí od opravdové kontemplace, protože kontemplace, která vytěsňuje druhé lidi, je klam.

282. Tento postoj též prorůstá do díkůvzdání Bohu za druhé: „Především děkuji svému Bohu skrze Ježíše Krista za vás všechny“ (Řím 1,8). Je to neustálé děkování: „*Neustále* za vás děkuji svému Bohu pro Boží milost, která vám byla dána v Kristu Ježíši“ (1 Kor 1,4); „*Kdykoli* na vás vzpomenu, děkuji svému Bohu“ (Flp 1,3). Není to nevěřící negativní pohled bez naděje, nýbrž duchovní pohled hluboké víry, která rozpoznává, co sám Bůh působí v lidech. Současně ze srdce, které je doopravdy pozorné k druhým, tryská vděčnost. Proto když hlasatel evangelia povstává od modlitby, jeho srdce je ještě velkorysejší, je prosté individualismu a touží prokazovat dobro a sdílet život s ostatními.

283. Velcí muži a ženy Boží byli velcí přímluvci. Přímluvná modlitba je jako „kvas“ v lůně Trojice. Skrze přímluvnou modlitbu se noříme do Otcova nitra a objevujeme nové

skutečnosti, které osvěcují konkrétní situace a mění je. Můžeme říci, že přímluvná modlitba dojímá Boží srdce, nicméně ve skutečnosti nás Bůh vždycky předchází a to, co můžeme způsobit svou přímluvnou modlitbou, je, že se jeho láska a jeho věrnost ještě zřetelněji projevují uprostřed lidu.

II. Maria, Matka evangelizace

284. Spolu s Duchem svatým je uprostřed lidu vždycky Maria. Ona shromažďovala učedníky, aby ho vzývali (srov. Sk 1,14), a tak umožnila tu misijní explozi, ke které došlo o Letnicích. Ona je Matkou evangelizující církve a bez ní nemůžeme plně pochopit ducha nové evangelizace.

Ježíšův dar jeho lidu

285. Na kříži, kde Ježíš na svém těle prožíval dramatický střet mezi hříchem světa a Božím milosrdenstvím, mohl u svých nohou vidět útěšnou přítomnost Matky a přítele. V oné rozhodující chvíli ještě před tím, než dokonal dílo, které mu svěřil Otec, Ježíš řekl Marii: „»Ženo, to je tvůj syn.« Potom řekl učedníkovi: »To je tvá matka.«“ (Jan 19,26-27). Tato Ježíšova slova na prahu smrti nejsou v první řadě vyjádřením soucitné starosti o vlastní matku, ale spíše zjevením tajemství zvláštního spasitelského poslání. Ježíš nám zanechal svoji matku jako naši matku. Teprve potom Ježíš mohl pocítit, že „je dokonáno“ (srov. Jan 19,28). U paty kříže v hodině nového stvoření nás Kristus vede k Marii. Vede nás k ní, protože nechce, abychom putovali bez matky, a lid v oné mateřské postavě vidí veškerá tajemství evangelia. Pán nechce, aby jeho církvi chyběla ženská ikona. Ona, která ho s takovou

vírou zrodila, provází také „ostatní z jejího potomstva, kteří zachovávají Boží přikázání a hlásí se k Ježíšovu svědectví“ (Zj 12,17). Důvěrné spojení mezi Marií, církví a každým věřícím, nakolik každý z nich různým způsobem přivádí na svět Krista, úžasně vyjádřil blahoslavený Izák z Hvězdy: „Co se říká v Bohem inspirovaných Písmech všeobecně o panenské Matce církvi, to platí osobně o Panně Marii... Každá věřící duše je snoubenkou Božího slova, Kristovou matkou, dcerou i sestrou, panenskou i plodnou... Ve stánku Mariina lůna Kristus prodléval devět měsíců, ve stánku víry církve bude prodlévat až do konce světa, v poznání a lásce věřící duše bude prodlévat na věky věků.“[8]

286. Maria je tou, která umí přetvořit jeskyni pro zvířectvo na Ježíšův příbytek několika nuznými plenkami a mořem něhy. Ona je malou služebnicí Otce, která ve chvále překypuje radostí. Je pozornou přítelkyní, která stále bdí, aby v našem životě nedošlo víno. Má srdce proniknuté mečem a rozumí všem bolestem. Jakožto matka všech je znamením naděje pro národy, které trpí porodními bolestmi, dokud nevykvete spravedlnost. Je misionářkou, která se nám přibližuje, aby nás provázela životem a svou mateřskou láskou otevírala lidská srdce víře. Jako opravdová matka kráčí spolu s námi, spolu s námi bojuje a nepřetržitě nás zahrnuje blízkostí Boží lásky. Skrze různé mariánské pobožnosti, které se obvykle váží k místním svatyním, sdílí dění každého národa, který přijal evangelium, a stává se součástí jeho historické identity. Mnozí křesťanští rodiče žádají pro své děti křest v mariánské svatyni, a tak projevují víru v mateřské působení Marie, která rodí

8 Izák z Hvězdy: *Sermone* 51: PL 194, 1863.1865. Modlitba se čtením, sobota 2. adventního týdne.

Bohu nové děti. Právě tam, v těchto svatyních lze pozorovat, jak Maria kolem sebe shromažďuje děti, které s tolikerou námahou putují, aby ji spatřily a vystavily se jejímu pohledu. Zde nacházejí Boží sílu, aby mohly snášet utrpení a námahy života. Jako svatému Juanu Diegovi jim Maria nabízí pohlazení své mateřské útěchy a říká: „Ať se tvé srdce neznepokojuje... Copak tady nejsem já, která jsem tvojí Matkou?“[9]

Hvězda nové evangelizace

287. Matku živého evangelia prosme, ať se přimlouvá, aby pozvání k nové etapě evangelizace přijalo celé společenství církve. Ona je ženou víry, která putuje ve víře,[10] a „její neobyčejná pouť víry je trvalým styčným bodem pro církev“[11]. Ona se nechala Duchem vést cestou víry k údělu služby a plodnosti. Dnes k ní upíráme svůj zrak, aby nám pomáhala hlásat všem poselství spásy a aby se noví učedníci stali činorodými hlasateli evangelia.[12] Na této evangelizační pouti nechybějí etapy vyprahlosti, skrytosti a dokonce určité námahy jako ta, kterou prožívala Maria v Nazaretě, když Ježíš vyrůstal: „Je to začátek evangelia, čili dobrého, radostného poselství. Ale není těžké postřehnout v onom začátku také zvláštní *trýzeň srdce*, jaká je spojena s »temnou nocí víry«, abychom použili slova svatého Jana od Kříže, s jakýmsi »závojem«, přes který se musíme přibližovat k Neviditelnému a *stýkat*

9 *Nican Mopohua*, 118–119.

10 *Lumen gentium*, kap. VIII, 52–69

11 Jan Pavel II.: *Redemptoris Mater*, 6 (encyklika o blahoslavené Panně Marii v životě putující církve, 25. 3. 1987).

12 Srov. *Propositio,* 58.

se s tajemstvím. Tímto způsobem se Maria mnoho let stýká s tajemstvím svého Syna a kráčí vpřed na své pouti víry."[13]

288. Evangelizační působení církve má mariánský styl. Neboť pokaždé, když pohlédneme na Marii, opět věříme v převratnou sílu něhy a lásky. Na ní vidíme, že pokora a něha nejsou ctnostmi slabých, nýbrž silných, kteří nepotřebují zacházet s druhými špatně, aby pocítili svoji důležitost. Při pohledu na ni zjišťujeme, že ta, která velebila Boha, protože „mocné sesadil z trůnu" a „bohaté propustil s prázdnou" (Lk 1,52--53), je tatáž, která zajišťuje domácí teplo našemu hledání spravedlnosti. Ona také starostlivě uchovává „všechno v srdci a rozvažuje o tom" (srov. Lk 2,19). Maria dovede rozpoznávat stopy Božího Ducha ve velkých událostech, ale také v těch, které se zdají nepostřehnutelné. Kontempluje tajemství Boha ve světě, v dějinách a v každodenním životě každého člověka a všech lidí. Ona je modlící se a pracující ženou v Nazaretě a je také naší pohotovou Paní, která „ve spěchu" (srov. Lk 1,39) opouští svoji vesnici a vydává se pomáhat druhým. Tato dynamika spravedlnosti a něhy, kontemplace a cesty k druhým je tím, co z ní činí ekleziální vzor evangelizace. Prosme ji, ať nám svou mateřskou modlitbou pomáhá, aby se církev stávala domovem pro mnohé, matkou pro všechny národy a aby umožnila zrod nového světa. Sám Vzkříšený nám říká svou mocí, která nás naplňuje důvěrou a tou nejpevnější nadějí: „Hle – všechno tvořím nové!" (Zj 21,5). Spolu s Marií s důvěrou kráčejme vstříc tomuto příslibu a řekněme jí:

13 *Redemptoris Mater*, 17.

Panno a Matko Maria,
tys pohnuta Duchem
přijala Slovo života
v hloubi své pokorné víry,
zcela oddána Věčnému.
Pomáhej nám vyslovovat naše „ano“
v mimořádně naléhavých potřebách,
aby jimi zněla Ježíšova dobrá zvěst.

Tys, naplněna Kristovou přítomností,
přinesla radost Janu Křtiteli
a on zaplesal v lůně své matky.
Tys propukla v jásot
a opěvovala Pánovy divy.
Tys neochvějně zůstala stát pod křížem
s nezlomnou vírou
a byla jsi oděna jásavou útěchou vzkříšení,
shromáždila jsi učedníky v očekávání Ducha,
aby se zrodila evangelizující církev.

Vypros nám nyní novou horlivost vzkříšených,
abychom všem nesli evangelium života,
který přemáhá smrt.
Dej nám svatou odvahu hledat nové cesty,
aby se všem dostalo
daru krásy, která nevadne.

Ty, Panno naslouchání a kontemplace,
Matko lásky, Nevěsto věčné svatby,
přimlouvej se za církev, jejíž jsi nejčistší ikonou,

aby se nikdy neuzavřela a nikdy nezastavila
ve svém nadšení pro budování Království.

Hvězdo nové evangelizace,
pomáhej nám vydávat zářivé svědectví společenství,
služby, vroucí a velkodušné víry,
spravedlnosti a lásky k chudým,
aby radost evangelia
dospěla až na kraj světa
a žádná periferie nebyla beze světla.

Matko živého evangelia,
prameni radosti pro maličké,
oroduj za nás.
Amen. Aleluja.

Dáno v Římě u Svatého Petra na závěr Roku víry,
24. listopadu na slavnost Krista Krále roku 2013,
v prvním roce mého pontifikátu

Franciscus

Ediční poznámka

Slovo *evangelium* má zde několik významů. Předně znamená moc Boží ke spáse (Řím 1,16), která se projevuje ve formě řečového děje, garantovaného Božím působením. Dále *evangelium* znamená obecně zvěst, představuje tedy jeden ze způsobů sdělení (srov. 2 Sam 4,10; 2 Kor 11,4). A ještě má význam literární formy, a proto máme v Novém zákoně čtyři evangelia. Pojmově rozlišené významy by bylo možné odlišit i pravopisně, tedy velkým, resp. malým písmenem. Zde jsme dle současné obvyklé praxe použili ve všech případech písmeno malé. Necháváme proto na čtenáři, aby vždy správný význam slova *evangelium* sám rozpoznal.

Paulínky - logo, které vyjadřuje specifický apoštolát Dcer sv. Pavla, kongregace, jejímž úkolem je hlásat evangelium sdělovacími prostředky.

Obsah

Evangelii gaudium

I. Radost, která se obnovuje a sděluje 6

II. Sladká a útěšná radost z evangelizace 11
Věčná novost 12

III. Nová evangelizace pro předávání víry 14
Záměr a hranice této exhortace 16

Kapitola první
Misijní proměna církve

I. Církev vycházející 18
Chápat se iniciativy, zapojovat se, provázet, přinášet plody a slavit 20

II. Pastorační činnost a konverze 21
Neodkladná obnova církve 23

III. Ze srdce evangelia 27

IV. Misijní poslání vtělené do lidských omezení 30

V. Matka s otevřeným srdcem 34

Kapitola druhá
V krizi společenské angažovanosti

I. Některé výzvy současného světa 38
„Ne“ ekonomice exkluze 39
„Ne“ novému zbožňování peněz 40
„Ne“ penězům, které vládnou místo toho, aby sloužily 41
„Ne“ sociální nerovnosti, která plodí násilí 42
Některé kulturní výzvy 43
Výzvy k inkulturaci víry 47
Výzvy městských kultur 49

II. Pokušení pastoračních pracovníků 52
„Ano“ výzvě misijní spirituality 53
„Ne“ egoistické omrzelosti 55
„Ne“ sterilnímu pesimismu 57
„Ano“ novým vztahům, které ustavuje Ježíš Kristus ... 59
„Ne“ duchovnímu zesvětštění 62
„Ne“ válce mezi námi 65
Další výzvy pro církev 67

Kapitola třetí
Zvěst evangelia

I. Veškerý Boží lid zvěstuje evangelium 72
Jeden lid pro všechny 73
Lid mnoha tváří 74
Všichni jsme učedníky a misionáři 77
Evangelizační síla lidové zbožnosti 79
Od osoby k osobě 82

Charismata ve službách evangelizujícího společenství 84
Kultura, myšlení a výchova 85

II. Homilie 86
Liturgický kontext 87
Řeč matky 88
Slova, která zapalují srdce 90

III. Příprava na kázání 91
Úcta k pravdě 92
Personalizace slova 94
Duchovní četba 96
Naslouchat lidu 97
Pedagogické nástroje 99

IV. Evangelizace, která prohlubuje kérygma 101
Kérygmatická a mystagogická katecheze 102
Osobní doprovázení v procesech růstu 106
O Božím slově 108

Kapitola čtvrtá
Sociální rozměr evangelizace

I. Komunitní a sociální dopady kérygmatu 110
Vyznání víry a sociální angažovanost 110
Království, které nás volá 112
Učení církve o sociálních otázkách 114

II. Sociální inkluze chudých 116
Spolu s Bohem naslouchejme nářku 116
Věrnost evangeliu, abychom neběželi nadarmo 120

Privilegované místo chudých v Božím lidu 122
Hospodářství a přerozdělování příjmů 126
Pečovat o slabé 129

III. Obecné dobro a sociální mír 133
Čas je nadřazen prostoru 134
Jednota má převahu nad konfliktem 136
Realita je důležitější než idea 138
Celek je nadřazen části 140

IV. Sociální dialog jako přínos k míru 142
Dialog mezi vírou, rozumem a vědami 143
Ekumenický dialog 145
Vztahy se židovstvím 146
Mezináboženský dialog 147
Sociální dialog v kontextu náboženské svobody 151

Kapitola pátá
Duchem vedení hlasatelé evangelia

I. Motivace k novému misijnímu rozmachu 154
Osobní setkání s láskou Ježíše, jenž nám přinesl spásu 156
Duchovní radost z toho, že jsme lid 159
Tajemné působení Vzkříšeného a jeho Ducha 163
Misijní síla přímluvy 167

II. Maria, Matka evangelizace 168
Ježíšův dar jeho lidu 168
Hvězda nové evangelizace 170